

1964

1964. január 1.

A magyarországi hatóságok megszüntették a nyugati magyar rádióadások zavarását, ami 1952 óta folyt.¹

A *Symposion*ban Bosnyák István *Eppur si muove* címmel idézetkollázst közölt a kétéves *Symposion*t ért bírálatokból.

1. ZBSZ, 226, 261.

1964. január 3.

Az Újvidéki Rádió Herceg János által szerkesztett *Együtt* című havi irodalmi folyóiratának e számát a *Symposion* munkatársai állították össze. Tartalom: Bosnyák István: *Bevezető helyett*; Utasi Csaba: *Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni*; Tolnai Ottó: *Doreen 2*; Domonkos István: *József Attila*; Molnár Cs. Attila: *Légekör*; Bányai János: *A vers és az esszé találkozása*; T. S. Eliot: *Hamvazószerda II* (Fordította Fehér Kálmán); Predrag Vranicki: *A filozófia és a tudomány disztingválásának döntő fontossága*; Marija Čudina verse (Cím nélkül. Fordította Torok Csaba); Miodrag Pavlović: *Kürtök* (Fordította Brasnyó István); Gion Nándor: *A visszhang títka* (Szovjet írók új elbeszélései).

Bosnyák István írásából: „Mi, a *Symposion* munkatársai, a Rádió irodalmi folyóiratában, az *Együtt*ben első ízben jelentkezünk közösen. E ténynek, e folyóirat kissé szimbolikusan hangzó címéből következőleg, szimbolikus jelentősége is lehetne: azok számára, akik sehogy sem tudják nekünk megbocsátani azt, hogy nem hasonlítunk rájuk, úgy tűnhetne, végre »megtértünk«, végre felszámoltuk az állandó »hadiállapotot«, s ezentúl már szent a béke mindazzal, ami »hazai«, ami »vajdasági«. Nos, hogy egyértelműen eloszlassuk e szimbolikus jelentés látszatát, a *Symposion* kétévi tapasztalataira kell hivatkoznunk: nem tartunk lehetségesnek semmiféle együttlevést, egy húron pendülést, szellemi szimbiozist a jugoszláviai magyar értelmiségiek és quazi-értelmiségiek azon táborával, melyet mi legszívesebben tópartinak, mások pedig regionalistának

hívnak. E hetykének tűnő kijelentés nem alaptalan. Ugyanis a *Symposion* létrejötte óta eltelt két év alatt meddőnek bizonyult minden olyan törekvés, mely bennünket »szellemi koegzisztenciára« igyekezett ösztönözni a nevezetes táborral. Békésebb pillanatainkban a »regionalisták« nemegyszer tüzték ki a fehér lobogót: miért az ellenségeskedés, örökös lázadás, miért a különállásunk, hiszen – hangzottak a szegényes érvek – fiatalok mindig is voltak és mindig is lesznek, ez természetes, éppúgy, mint szembeszegülésük azzal, amit elődeik csináltak, ám mindebből nem következik az, hogy a polarizálódás után, mely az itteni szellemi életben beállt, ne jöjjön az »új szintézis«... Micsoda naivitás. Mintha e két év alatt nem találkoztunk volna a »regionalisták« közt ifjú koravénekkel is, kik igénytelenségben, korlátoltságban a legidősebb példaképeit is fölülmúlják, másrészt viszont, mintha nem volnának olyan »idős« szellemi rokonaink is, kiknek szellemi fiatalosága, frissessége csaknem elérhetetlen eszményként áll előttünk. Különállásunk, izoláltságunk indítékai közt nincsenek tehát biológiaiak, éppúgy, mint ahogy foglalkozásbeliek sincsenek, de annál nagyobb számban vannak olyanok, melyek az igényesség-, a szenzibilitás- és életérzésbeli különbségekből erednek. Ezért nem hiszünk, nem hihetünk az ún. »új szintézis«, a szellemi micsurinizmus célszerűségében. Az ellentétek túl nagyok ahhoz, hogy mesterként összehézasításuk ne csak valami langyos egyveleget, amorf torzszüleményt eredményezzen. A langyosság, a mozdulatlansággal felérő mértékletesség és megállapodottság nekünk nem konvenió. Hogy ezt elérjük, kerülnünk kell a kompromisszumkötést mindazzal, ami tőlünk idegen. Csak így produkálhatunk valamit, csak így nyerhet ténykedésünk az egyénitől általánosabb értelmet: csak így valósíthatjuk meg eredeti célkitűzéseinket, ti. a provinciális bezárkózottság, a templomtorony-perspektíva radikális felszámolását és egy új, a jugoszláv szellemi élet vérkeringésében keringő magyar kultúra megteremtését.

Mégis, ennek ellenére is, nem kicsi azoknak a száma, akiknek különállásunk a különccséggel, a megállapodottságtól való menekülésünk a fenegyerekeskedéssel, az eddigtől elütő elkötelezettségünk pedig a társadalmon kívülséggel vagy éppen a »rezsimhúséggel« azonos. Mi azonban nem vagyunk szentimentálisak: céljaink tisztaságára ügyelve füttyöt hányunk e vádakra, s póztól és elfogultságtól mentesen valljuk: mi »különcök«, »fenegyerek« és »antiszociális« vagy éppen »rezsimhú« elemek vagyunk, – tudniillik olyan értelemben, ahogy a tópartiak értelmezik a »különc«-, »fenegyerek«- és »antiszociális« vagy »rezsimhú« voltunkat. Ezek vagyunk s egyelőre ezek is maradunk: »megtérésünkre« belátható időn belül nincs kilátás.”¹

1. Bosnyák István: Bevezető helyett. *Képes Ifjúság*, 1985. május 22. 38.; Bosnyák2, 48–49.

1964. január 7.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Gion Nándor arról számolt be, hogy „A Novi Sad-i Ifjúsági Tribün színháztermét néhány hónappal ezelőtt filmvetítésre is alkalmassá tették. A Zvezda mozivállalat, a Népegyetem és az Ifjúsági Tribün közös akciója eredményeként ily módon megszaporodott a városi mozik száma [...] Műsorán többnyire, sőt szinte kizárólag jó filmek szerepelnek [...] Jovanka Kemectől, a Zvezda mozivállalat igazgatójától megtudtuk, hogy a közeljövőben még néhány érdekes sorozat kerül műsorra: elsősorban néhány, az ifjúság problémáival foglalkozó film, továbbá több világhírű regény filmváltozata, valamint Ingmar Bergman filmjei.”

Ugyanott Aladics János a készülő szerbhorvát–magyar nagyszótár ügyében Kovács Kálmánnal folytatott beszélgetésről számolt be: „Meglátogattam otthonában a szótárbizottság társszerkesztőjét, mert megtudtam, hogy befutottak a vélemények a múlt év elején kibocsájtott mintafüzetről, amely bepillantást nyújtott a készülő nagyszótár munkamódszerébe [...] Novi Sadról ugyanis mindössze két vélemény

érkezett a bizottság címére. Egy mérnöké és egy docensé. Az még hagyján, hogy a Forum és a rádió sok-sok újságírója, akinek naponta súlyos gyorsfordítási feladatokkal kell megbirkóznia, nem talált időt, hogy a napi hajsza szélcsendjében akár hevenyészve is papírra vesse véleményét a mintafüzetről. Sokkal sajnálatosabb, hogy a mozgalom egyelőre csak névleges irányítójának, a Novi Sad-i Bölcsészeti Kar magyar katedrájának több hivatott tanára, abszolvensé vagy hallgatója sem méltatta figyelemre az akciót. Vagy talán azért maradt néma a katedra, mert nem akadt semmi, ami ellen epésen ki lehetne rohanni? Vajdaságból összesen hét hozzászólás érkezett a szótárbizottság címére, az ország többi részéből nyolc. Külföldről öt.”

1964. január 9.

A szabadkai Népszínház bemutatta Eugene O’Neill *Boldogtalan hold* [A Moon for the Misbegotten, 1943] című színdarabját Vas István fordításában és Virág Mihály rendezésében. A díszleteket Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Romhányi Ibi (Josie Hogan), Salamon Sándor, Magyar Ferenc (Mike Hogan), Fejes György (Phil Hogan), Patkai László (ifj. James Tyrone), Szilágyi László (Stedman Harder). A darabot ötször adták elő, összesen 1695 nézője volt.¹

1. Dévics Imre: Boldogtalan hold. MSz, 1964. január 9. 9.; Kolozsi Tibor: Boldogtalan hold. *7 Nap*, 1964. január 17. 8.; Vukovics Géza: Boldogtalan hold. MSz, 1964. január 24. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. január 10.

Florică Ștefan írta az Újvidéki Rádió *Panorámájában*: „Lassanként végére érnek azoknak az előzetes megbeszéléseknek, amelyeket a Novi Sad-i Progres Kiadó a vajdasági szerzők műveinek szentelt új sorozatának megindítása körül folytattak. A vajdasági írószekció vezetőségének legutóbbi ülésén már ki is jelölték azt a bizottságot, amely együttműködve a kiadóház szer-

kesztőjével és más olyan illetékes fórumokkal, melyeknek köze van a Progres kiadótervéhez tanácsadó szervként egyengeti majd a sorozat útját. A bizottságba dr. Boško Novaković, Fehér Ferenc, Aleksandar Tišma és Draško Ređep írókat jelölték. A sorozat, mint már említettük, a vajdasági szerzők műveinek kiadványaiból áll. Ezúttal voltaképpen két Novi Sad-i kiadó, a Forum és a Progres közös vállalkozásáról van szó, ami azt jelenti, hogy a sorozatban lesznek szerbhorvát nyelvű kötetek meg a tartományunkban élő és alkotó más nemzetiségű írók könyvei is. Egyébként a sorozat elindításáról már számtalanszor beszéltek és feltehető, hogy megindítása után sem kerül le a napirendről. Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy ez a sorozat nem azzal a céllal indult, hogy egy kizárólagosan vajdasági irodalom (ilyen nincs is) létezésének szócsöve, hangoztatója legyen, inkább azt szolgálja, hogy az itt élő írók, akik alkotásaikkal hozzájárulnak a jugoszláv irodalom gazdagításához, megfelelő anyagi és erkölcsi segítséget kapjanak és irodalmi produkcióik időről időre megjelenhessenek. A »Mi az egységes jugoszláv értékek, a jugoszláv minőség és a jugoszláv irányzat elvét követjük« jelszó több Novi Sad-i kiadónak csak arra volt jó, hogy levesse válláról az állandó törődés gondját, amivel pedig tartozik azoknak az íróembereknek, akik ebben a környezetben tevékenykednek. Az új sorozat valószínű véget vet majd ennek a helyi jellegű gyakorlatnak.»

1964. január 11.

Az Ifjúsági Tribünön Király Ernő tartott előadást az elektronikus zenéről.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini.* Kézirat. 1964. május 20.

1964. január 13.

Domonkos István Tolnai Ottónak: „Keztyűben írom e sorokat, megvonták privilégiumaimat. A falakra fagyott pára ezüstösen csillog, melegedni egy iroda falának dőlök, rajta a jég meg-

olvadt, mert bent kályha ég. Harminc napot saccolnak barátaim. Ártatlan vagyok. Egyenlőre »szabad« lábon. Képtelen vagyok írni s ez miatt, talán először életemben, szenvedek. Ideje is már. Üres vagyok és penészes. Az ördög vigyen el, ha panaszkodom [...] Érdeklődéssel olvastam, hogy Jancsi »még csendesebb« vizekre evezett. Nekünk előbb az Arnyú törzset kell meglátogatnunk Afrikában, ahogy Henderson tette. Sok bluet kell még lőnünk az első oldal jó prózáig [...] S a napokban borzasztó álmom volt. A XVIII-ik században sétáltam egy sötét utcán. Egy árny a XII-ik századból leállított és ezt mondta körösztil nézve rajtam, orrát befogva: Uram, Ön erősen iskolaszagú. Felsikoltottam. Utána még végignézttem egy XV-ik Lajos-korabeli dáma lassú haldoklását. Érdekes volt, színes képekben. Néha úgy tűnik, hogy életmódunkban, életérzésünkben is, körmönfont utánzók vagyunk. A fene gondolta, hogy ilyen nehéz prózát írni. Kamerával fogjuk szétzúzni a nyelvi és stb. gátakat. Máris megöregedtünk s figyelmünket még mindig képtelenek vagyunk egy dolog köré összpontosítani. (Nagy a májam!) Az írás nagyon is veszélyes alkalmakat nyújt a finomkodásra. Idegesít ez a tiszta papír, ez a tiszta kéz s ez a ceruzánál nem durvább íróeszköz.»¹

1. Kézirat.

1964. január 17.

Aláírták az 1964–65. évi magyar–jugoszláv kulturális munkatervet, amelynek I. pontja a következőképpen hangzott: „A felek támogatják az egyetemeik közötti közvetlen kapcsolatok megteremtését, kölcsönös együttműködésük fejlesztése céljából és javasolják az egyetemi szabályzatok, évkönyvek, tanulmányi programok, valamint tudományos és műszaki tájékoztatók és más egyetemi kiadványok cseréjét.” A 12. pont kimondta: „A felek megállapodtak abban, hogy a megfelelő intézetek kölcsönös segítséget nyújtanak egymásnak, a másik fél nyelve és irodalma oktatásának tökéletesítése, valamint az oktatók szakmai to-

vábbképzésének érdekében. Ebből a célból a pécsi Pedagógiai Főiskola és a noviszádi Egyetem Filozófiai Fakultása közvetlen megállapodást köt egymással. Ez a rendelkezés nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a noviszádi Egyetem Filozófiai Fakultása segítséget kérjen valamelyik magyarországi egyetem magyar nyelvi és irodalmi, illetve történelmi tanszékétől, továbbá, hogy a pécsi Pedagógiai Főiskola segítséget kérjen valamelyik más jugoszláviai egyetem filozófiai fakultásának szerbhorvát nyelvi, illetve történelmi tanszékétől. A felek két-két szakembert cserélnek 10-10 napi időtartamra, ennek az együttműködésnek a részleteivel kapcsolatos megbeszélések folytatása céljából.” A 17. pont szerint „A felek utólagosan megegyeznek mezőgazdasági és állatorvosi főiskolák, valamint felsőfokú technikusok és szakiskolák (gépipari, kohászati és elektromos ipari) tanárai és szakkaderei cseréjében.”¹

A belgrádi magyar nagykövetség ezzel kapcsolatban a központhoz küldött jelentése kifejtette: „Ismert az a már több mint egy évvel ezelőtt megfogalmazott és a Külföldi Kulturális Kapcsolatok Intézete volt helyettes főtájtára, Ljubica Stanimirović által Rosta elvtárral közölt jugoszláv koncepció, amely szerint a jugoszláv fél a két ország közötti kulturális kapcsolatokat bizonyos mértékben a Jugoszláviában élő magyar kisebbség kulturális színvonalának fejlesztésére kívánja fordítani. A koncepció gyakorlati alkalmazására kisebb mértékben korábban is sor került, ami a noviszádi Forum által eszközölt jelentős könyvvásárlásban, a kulturális munkaterv alapján a magyar kisebbséghez tartozó diákok magyarországi tanulmányokra történő küldésében stb. merült ki. Ilku Pál művelődési miniszter elvtárs által múlt év októberében Jugoszláviában tett látogatásakor folytatott megbeszélések folyamán a jugoszláv fél részéről számos olyan kérelem merült fel – elsősorban a Jugoszláviában folyó magyar nyelvű oktatás: nyelv és irodalom, de a magyar nyelven tanított egyéb tantárgyak: számtan, fizika, biológia, stb. vonatkozásában –

amely a magyar segítséget szorgalmazza [...] Az 1964–65. évre szóló magyar–jugoszláv kulturális munkaterv jugoszláv tervezetében sor került a fentemlített kérelmek írásos konkretizálására. A magyar fél eleget téve a jugoszláv kérelemnek, pozitívan bírálta el ezeket a kérelmeket [...] A munkaterv adta lehetőségek konkrét kihasználásának tervét az illetékes jugoszláv szervek – belevonva az illetékes vajdasági szerveket – most készítik elő. Az előzetes elképzelésekről Jánosi Gábor elvtárs, a Szövetségi Kulturális és Művelődésügyi Titkárság nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó tanácsosa tájékoztatta Pálosi elvtársat. (Jánosi pár nappal előtte kapta meg az 1964–65. évre szóló magyar–jugoszláv munkatervet a területére eső lehetőségek és feladatok konkrét felmérése és ezzel kapcsolatos tervek elkészítése céljából.) Jánosi a következőket adta elő: 1./ Szeretnék minél nagyobb mértékben igénybe venni az illetékes magyar szervek segítségét tankönyvek elkészítése, lektorálása stb. érdekében [...] 2./ Problémát jelent, hogy a magyar iskoláknak a magyar szépirodalmi könyvekkel való ellátottsága általában igen gyenge [...] 3./ A jövőben fokozottabb mértékben igyekeznek hasznosítani a Jugoszláviába a kulturális munkaterv alapján kiutazó magyar oktatási szakemberek tartózkodását, tbk. előadások tartására stb [...] 4./ A magyar nyelven tanító pedagógusok Magyarországra történő utaztatását fokozottabban forszírozzák.”²

1. MOL XIX-J-1-j-1b-00965-3-1964. – 2. MOL XIX-J-1-j-16b-002473-1964.

1964. január 18.

Az SZKKSZ Vajdasági Tartományi Bizottságának Szervezési-Politikai Titkársága az > **1963. október 10-én** megtartott tartományi pártplénumon elfogadott határozatok alapján megfogalmazta „a nemzetek közötti viszonyok egyes időszerű kérdéseivel” kapcsolatos feladatokat.¹

A belgrádi magyar nagykövetség felterjesztette a Központnak 1964. első félévi akciótervét, mely-

nek elején leszögezte: „Általános irányelvként a Nagykövetség munkatársai az I. félévi munkájukban ahhoz tartják magukat, hogy a két ország közötti jelenleg javuló viszonyt továbbfejlesszék, az ütemezést illetően ügyelve arra, hogy ez a fejlesztés fokról-fokra, szisztematikusan, megfontoltan történjék, az újabb lépések megtételére mindig a helyzet kellő értékelése után kerüljön sor. A két ország viszonyában továbbra is fő helyet a gazdasági kapcsolatoknak kívánjuk biztosítani, a politikai és kulturális kapcsolatok egyidejű ésszerű fejlesztése mellett [...] Az 1964–65. évi magyar–jugoszláv kulturális munkaterv lehetőségét nyújt arra, hogy a magyar és jugoszláv egyetemek közvetlen kapcsolatokat teremtsenek egymás között, kölcsönös együttműködésük fejlesztése céljából. A két ország egyetemei között megteremtendő közvetlen kapcsolat már régen érlelődő kérdés, ami elől nemcsak, hogy helytelen volna kitérni, hanem a kezdeményezést a magyar félnek kellene kézbe venni abból a célból, hogy ilymódon az egyetemek közötti kapcsolatok építését érdekeinknek megfelelő módon behatároljuk, elejét vegyük a várható további jugoszláv kezdeményezéseknek és különböző spontán akcióknak, továbbá, hogy a kapcsolatok tartalmát és irányát mi és ne más határozza meg.” A Gödöllői Agrártudományi Egyetem és az Újvidéki Egyetem Mezőgazdasági Kara, valamint a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem és a Belgrádi Egyetem Gazdasági Fakultása közötti kapcsolat létrehozatalát javasolva a nagykövet hozzátette: „Javaslatunknak a Központtal történt egyeztetése és elfogadása esetén Horn elvtársnak, mint gazdasági beosztottnak, Pálosi elvtársnak mint kultúrattasának feladatául tűzöm ki, hogy megfelelő tevékenységet fejtsen ki az egyetemi kapcsolatok létrehozatala érdekében.”²

Bori Imre az újvidéki Bölcsészettudományi Karon Sinkó Ervin, dr. Penavin Olga és dr. Kovács Kálmán előtt megvédte *Radnóti Miklós költészete* című doktori értekezését.³

1. *Neka aktuelna pitanja međunacionalnih odnosa. Materijal proširenog plenuma Pokrajinskog komiteta SKS za Vojvodinu.* Novi Sad, 1963, 57–60. – 2. MOL XIX-J-1-j-1b-00965-1964. – 3. *Filozofski fakultet 1954–1964. Spomenica.* Novi Sad, 1964, 42.; *Filozofski fakultet 1954–1984.* Novi Sad, 1984, 30.

1964. január 19.

Az újvidéki Ifjúsági Tribün szerbhorvát nyelvű műsorában az irodalmi estek *Panoráma* című sorozatának második rendezvényén Domonkos István, Brasnyó István, Tolnai Ottó és Fehér Kálmán lépett fel.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini.* Kézirat. 1964. május 20.

1964. január 20.

Az Ifjúsági Tribün szerb műsorában Lányi István tartott előadást Alfred Hitchcock filmjeiről.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini.* Kézirat. 1964. május 20.

1964. január 21.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Gion Nándor beszámolt *Egy klub életéről*: „A szóban forgó klub látszatra nem sokban különbözik a hasonló jellegű meghatározatlan rendeltetésű helyiségektől. Boltíves és füstös, van lemezjátszója, kapható tea, pogácsa és feketekávé, többnyire fiatalok látogatják szórakozás céljából. Emellett házi-rendje is van, és klubkönyvecskéket is osztanak. A látszatot először is a klubkönyvecske változtatja meg. Közli, hogy a klub a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün keretében működő intézmény, melynek elsődleges célja a fiatalok kulturális nevelése rendszeresen megrendezendő irodalmi, zenei, előadói, képzőművészeti estekkel és az időszzerű társadalmi-politikai problémákkal foglalkozó előadások megszervezésével. A rövid múltra visszatekintő klub már eddig is bebizonyította, hogy a fenti szabályzat nemcsak holt betű. Megnyitása egybeesett Maurits Ferenc képkiallításával, a továbbiakban teret adott több zenei és irodalmi estnek, jelenleg pedig a fiatal vajdasági írók, kö-

zöttük Fehér Kálmán, Domonkos István, Vera Blagojević, Deák Ferenc műveinek felolvasását és bemutatását tűzte műsorára.”

Sinkó Ervin levele Tolnai Ottónak: „Kedves Tolnai, vagy hűtlen kigyó és azért nem telefonált, vagy pedig akkor telefonált, mikor én most két napig Novi Sadon voltam. Mindenesetre kérem, hogy hívjon fel, lehetőleg délelőtt 10 és 12 között, hogy megbeszélhessük, mikor jöhet el hozzánk szerény, de jó ebédre. Szívélyesen Sinkó Ervin.”¹

1. Kézirat.

1964. január 23.

A szabadkai Népszínház bemutatta Tersánszky Józsi Jenő *Kakuk Marci* [1963] című „zenés bohóságát”. Zeneszerző: Behár György, versek: Jankovich Ferenc. Rendező: Garay Béla. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Hangszerelés: Milan Asić. Fellépett: Albert János (Kakuk Marci), Heck Paula (Csuriné), Dóró Emma (Csüri Linka), Tóth Éva és Huszka Ica (Pattanó Rozi), Versegi József (Bojnik), G. Karna Margit. Az 53 előadásnak összesen 20 615 nézője volt.¹

1. Kolozsi Tibor: *Kakuk Marci*. 7 *Nap*, 1964. január 31. 9.; Vukovics Géza: *Kakuk Marci*, bemutató a subotici Népszínházban. *MSz*, 1964. január 31. 9.; Nagy József: Ujabb pesti vendégek a szabadkai Népszínházban. *Dolgozók*, 1965. június 18. 11.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. január 24.

Aladics János az Újvidéki Rádió *Panorámájában*: „Egy szerződéssel a tarsolyában érkezett a minap haza Budapestről Majtényi Mihály, a népszerű vajdasági író, akit egyébként felesleges külön bemutatni a rádió hallgatóinak, hiszen színes szlagyjával szombatonként jelentkezik a Novi Sad-i Rádió hullámhosszán. Az indíték, hogy most egy kis stúdióbeli beszélgetésre invitáltuk az, hogy magyarországi útja eredményes volt, és ez a siker túlnó a személyes örömmön, mert elismerést jelent

a vajdasági irodalom számára is. – Kedves Mihály bátyám, bár előttünk nagyjából ismeretesek a pesti útjának körülményei, mégis megkérjük, szóljon bővebben hallgatóinknak is arról, hogy egyik, nálunk már régebben publikált kötete hamarosan Magyarországon is megjelenik. És talán az sem lenne érdektelen, ha elmondaná, hogy mi volt az, ami a kiadó figyelmét az Ön könyvére irányította? – Regényemnek, az *Élő víznek* kiadása ügyében megegyeztem egy pesti könyvkiadóval, a Magvetővel. A könyv minden jel szerint 1964 év végén vagy a jövő év elején hagyná el a nyomdát. Bizonyos részletkérdések lennének csak hátra.”

Vigh Károly Sinkó Ervinnek: „Mindenekelőtt köszönöm *Egy regény regényét*, amelyet megkaptam. Nagyon hálás vagyok ezért a küldeményért. Az *Optimistákkal* együtt könyvtáram legértékesebb darabjai között tartom nyilván ezt a rendkívül tanulságos könyvet. Kissé kések ezzel a levéllel, mert meg akartam várni két beszélgetést, amit a közelmúltban Sinkó elvtárral kapcsolatban folytattam. Ezekről kívánok most beszámolni: Az egyik beszélgetés Illés Lajossal, az *Új Írás* szerkesztőjével zajlott le. Megkérdeztem tőle, hogy miképp foglalt állást a szerkesztőbizottság az *Optimistákról* írandó recenzió ügyben, amelyet össze kívánnék kötni egy Sinkó elvtárs eddigi munkásságát röviden bemutató bevezetéssel. Illés közölte velem, hogy a szerkesztőség elvileg elfogad egy ilyen cikket, csupán arról a gyakorlati nehézségről van szó, hogy a viszonylag szűk terjedelem következtében számos magyar író művéről nem írnak semmit, csak állandóan döngetik a szerkesztőség kapuját és helyet kérnek a folyóiratban. Számos sértődékenységre is sor került már ebből kifolyólag... Én azt vettem ellen, hogy ez nem is gyakorlati, hanem elvi kérdés – szerintem, mert egy régen esedékes rehabilitációról van szó Sinkó elvtárs cikkében. Ennek kell teret biztosítani. Illés hajlott ennek az érveknek az elfogadására, ismét kifejezte elismerését és ro-

konszenvét Sinkó elvtárs iránt, megígérve nekem, hogy egy ilyen cikket hajlandó lesz közölni Sinkó elvtársról. A cikk érdekében arra kérném Sinkó elvtársat, hogy a fent említett bevezető miatt egy olyan önéletrajz-félét szíveskedjék a számomra rendelkezésre bocsátani, amelyben a Sinkó elvtárs által fontosnak tartott dolgok kapnának helyet. Egy másik tanulságos beszélgetést Köpeczi Bélával folytattam, aki közben előre rukkolt és a pártközpontban a kulturális ügyek legfőbb gazdája lett. (Utóda Simó J.) Kérdeztem tőle (a találkozásra nem azért került sor, de mellesleg ezt is felvettem), hogy mi újság a Sinkó-ügyben. Ő változatlanul annak az álláspontnak adott kifejezést, hogy szó lehet Sinkó elvtárs könyvének magyarországi kiadásáról, de írásbeli tanújelét szeretné látni annak, hogy Sinkó elvtárs sokkal pozitívabban ítéli meg általában a magyarországi helyzetet és ezen belül az irodalmi viszonyokat. Ismét kitért az irodalmi tanulmánykötetre s arra, hogy milyen helytelen nézetek és elfogult bírálatok olvashatók ott a magyar irodalomtörténetről. Ezért helyes volna, ha a budapesti látogatás után megjelent írásokat Sinkó elvtárs megküldené a pártközpontba is, Köpeczi címére. (Úgy hiszem Párizs megér egy misét!) Még csak annyit, hogy Károlyi-cikkem¹ az *Új Írás* márciusi számában fog megjelenni és lesz egy rádióelőadásom is. Annak időpontját még nem tudom. Végül közölhetem, hogy hosszú huzavona után a Károlyi-levelzés február folyamán jelenik meg a Gondolatnál.² Mégegyszer köszönve a *Regényt*, sok szívélyes üdvözlét küldi híve Vigh Károly. Feleségének tiszteletteljes kézcsókomat kérem átadni!”³

1. Károlyi Mihály életművéről. *Új Írás*, 1964. 3. 345–349. – 2. 1964-ben *Károlyi Mihály válogatott írásai* címmel jelent meg egy kötet. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 248., 307–308.

1964. január 25.

Az Ifjúsági Tribünön *Poéma a hajnalról* címmel elektronikus zenei estet rendeztek Király Ernő részvételével.¹

A pancsovai Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület drámai csoportja bemutatta Móricz Zsigmond *Pacsirta* című művét Halmi András rendezésében.²

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20. – 2. Földessy öszszeáll. 1972, 95.

1964. január 26.

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön a barokk zene bemutatásával megkezdődött az 1964. február 4-ig tartó komolyzenei előadás-sorozat.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. január 27.

Lesznai Anna Sinkó Ervinnek: „Sietek közölni Veletek, hogy levél jött Horváth Zolitól, amiben közli, hogy a szerződést nemsokára megkapom és hogyha Isten is úgy akarja, 1965-ben megjelenik a könyv [...] Ezenkívül köszönni akarom szép novellás kötetedet [*Aegidius útra kelése és egyéb történetek*], melynek külső megjelenése nagyon tisztes, a tartalmához egyrészt nagyon kedves régi emlékeim fűződnek, de mind még nem olvastam el, mert gőzerővel kell rövidítenem a kéziratot, melynek május–júniusig kell elkészülnie. Kb. 300 oldalt kell törölni, a szerződés fogalmazása szerint. Én kétszázra számítottam legfeljebb [...] Nem tudnátok egyszer idejönni, különben, ha esetleg még eljutnék a könyv megjelenése után Magyarországra, feltétlenül meglátogatlak Benneteket is, ha a Jóisten egészségileg megengedi. Ki sem mondhatom mennyire vágyódom utánatok. Az is nagyon meghatott eddig, hogy néhány régi pesti jóbarát és ismerős, aki megúsza a sok-sok változást hála Istennek, milyen szeretettel törődött kéziratom sorsával. De Nélkületek ez sosem jöhetett volna létre.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 249. 307–308.

1964. január 28.

Az Ifjúsági Tribünön a fiatal értelmiségi problémáiról Végel László, Bosnyák István és Bányai János beszélt.¹

A Ljubljában katonáskodó Domonkos István levele Tolnai Ottónak a zágrábi kaszárnyába: „Nem tudod mit jelent itt a »városba« kijutni vasárnaponként. Elértem azt, hogy most Ljubljában ülök, egy korsó sör előttem, a Šesticában. Voltam a Daj-dam-ban, a Slonban. Dél van, nincs elég pénzem, estére megyek vissza. Sétáltam, hogy majd találkozok veletek. A novellám séta közben is annyira leköt, hogy képtelen vagyok másra gondolni, olyan élvezettel szenvedek miatta, mint még sohasem. Örülök, ha minden vasárnap két-három mondattal bővíthetem, 25 kézírásos oldal kész, de csak felénél tartok. Érzem, hogy nagyon meg tudnék csinálni akár egy kétórás filmet is. Van, van, van erő bennem, Tőfém, van! Domi.”²

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini.* Kézirat. 1964. május 20. – 2. Kézirat.

1964. január 29.

Megtartották a Jugoszláviai Magyar Nyelvművelő Egyesület alakuló közgyűlését.¹ Az anyanyelv szakosok vajdasági szakcsoportjának alosztályaként alakult meg az Újvidéki Nyelvművelő Egyesület, amelyből a JMNYE kilombosodott.²

1. Keck Zsigmond beszédét lásd *Híd*, 1964. 2. – 2. AA, 57.

1964. január 30.

A szabadkai Népszínház bemutatta Viktor Rozov *Felnőnek a gyerekek* [V dobrüj csasz, 1954] című vígjátékát. Fordította Benedek Árpád. Rendező: Milan Topolovački mint vendég. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Szabó István (Averiri), Szabó Cseh Mária (Anasztázia), Szabó Ferenc (Arkagyij), Barácius Zoltán (Andrej), K. Petz Marika (Gálja), Salamon Sándor (Alekszej),

Ráczi Géza (Vagyim), Bada Irén (Katya). A 25 előadásnak összesen 7569 nézője volt.¹

1. Dévavári Zoltán: Sikeres vizsgaelőadás. *7 Nap*, 1964. január 31. 11.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. január 31.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség küldöttsége Aleksandar Ranković köztársasági alelnök vezetésével négynapos látogatásra Magyarországra érkezett.¹ A magyar Külügyminisztérium feljegyzése: „A találkozón résztvett magyar részről: Kádár János, Biszku Béla, Gáspár Sándor, Nemes Dezső és Erdélyi Károly elvtárs. Jugoszláv részről jelen volt: A. Ranković, I. Gosnjak, Gy. Pucar, J. Veszelinov és D. Vidić elvtárs. A két összefüggő alkalomból a résztvevők több mint öt órát szenteltek az eszmecsereknél. Czinege Lajos elvtárs három órás szívélyes beszélgetést folytatott I. Gosnjak elvtárral [...] Kádár elvtárs hangsúlyozta, bennünket a pártjaink kapcsolatainak javítását célzó internacionalista törekvés vezet, s e téren nem látunk elháríthatatlan akadályt. Kijelentette, hogy az 1948–49-es hibákat, amelyeket jugoszláv részről joggal tehetek kritika tárgyává, mi likvidáltuk, korrigáltuk. Örömmel látjuk, hogy a jugoszláv gyakorlatban is sok minden megváltozott. Kapcsolataink építésének alapelveként változatlan hangsúlyozzuk, úgy tegyünk le minden téglát, hogy azt egy év múlva ne kelljen elmozdítani. Olyan lépéseket tegyünk, amelyeket az egész párt, a közvélemény ért, elfogad és magáévá tesz [...] Ranković elvtárs megköszönte Kádár elvtársnak a két ország kapcsolatainak fejlesztéséről mondott szavait. Kijelentette, régebben valóban voltak kérdések, amelyekben nem értettünk egyet. A múltról beszélve a jugoszláv vezetés nem állítja, hogy nem követett el hibákat. Egyetért azzal, amit Kádár elvtárs együttműködésünk további távlatairól mondott. Az eddigi felsőszintű találkozók olyan szolid alapot jelentenek, amelyre felhúzhatjuk a széles kapcsolatok épületét. Ezt az épületet ma már semmi nem fenyegeti.”² > **1964. február 25.**

1. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-2-1964. – 2. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-7-1964.

1964. január

A *Kritika* című budapesti folyóirat 1. száma *Író és ember* címmel közölte Ljubomir Tomić írását Ivo Andrićról, Dudás Kálmán fordításában, abból az alkalomból, hogy az újvidéki Forum Könyvkiadó 1963-ban négy kötetben megjelentette Andrić válogatott műveit.¹

1. Bornemisza Lászlóné: *A Kritika 15 éve. Repertórium 1963–1977*. Budapest, 1982, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 14.

1964. február 2.

Sinkó Ervin Dési Ábelnek: „Csak megköszönhetem, hogy olyan odaadással olvasta az elbeszéléseimet¹ és csak ennek az odaadásnak a bizonyítéka, hogy ilyen világosan meglátta és oly szépen megformálta a kérdést, ami csakugyan az én írói munkásságomnak – és attól elválaszthatatlanul – személyes életemnek központi problémája évtizedek óta. Jólesett, megörvendeztetett, hogy ezt sikerült ezzel a kötettel is kifejeznem. Ami a levelében említett Lukács-füzetet illeti, nekem az a füzet nincs birtokomban. Mint beszélgetésünk során is említettem, szó van erről a füzetéről – *Taktika és etika* – az *Optimisták*ban, tehát hiába fáradna ide; a hónap második felében azonkívül könnyen lehet, hogy nem is lesznek Zágábban. Egyébként teljesen igaza van, hogy rendkívül érdekes az az októberi forradalom után, főleg Középeurópában megjelent kommunista irodalom. Figyelmébe ajánlom épp ebből a szempontból azt a Gustav Landauerről szóló tanulmányomat, ami a *Sudbonosna pisma* c.ü könyvemben jelent meg.”²

Sinkó Ervin Ács Károlynak: „Krlęža kérését tolmácsolom: legyen szives küldje el neki a *Híd* számainak, amelyekben megjelentek az Ön Krlęža-vers fordításai. Ha a *Hídon* kívül megszerezheti és elküldheti neki a más helyen, a vajdasági magyar napi illetve heti lapokban megjelent Krlęža-fordításait is, kérem, tegye meg.”³

1. Dési Ábel: Aegidius útra kelése és más történetek. *7 Nap*, 1964. január 31. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 250., 309. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 251., 309.

1964. február 3.

Bosnyák István Újvidékről Tolnai Ottónak Zágárrába: „Mindeddig nem jelentkeztem, mert amióta itt voltál, nem történt semmi lényeges: a *Híd* hallgat, Kálmán [Fehér Kálmán] Magyarországon volt, most ért haza, de még otthon van (a néki küldött leveled még mindig nálam fekszik, nem tudtam néki átadni). Papp Jósikát egy kellő pillanatban (Bori I. disszertálása után, Sinkóék jelenlétében), kissé gőzös állapotban, sikerült Jancsival [Bányai János] közrefognunk. Jancsi néhány privát ügyet tisztázott velem, én pedig vallomásra kényszerítettem a »rotációval« kapcsolatban. Igyekezett meggyőzni, hogy egyetlen oka, mely közrejátszott abban, hogy Jancsi helyett Kálmánnal dolgozzon, az volt, hogy ők ketten az utóbbi időben nem tudtak normálisan közlekedni. Ez minden, a véglegeset majd meglátjuk. Jancsival jelenleg egy nagyobb méretű akció megszervezésén dolgozunk: a *Symposion* és az Ifjúsági Tribün (szerbhorvát szerkesztőség) egy, az »entellektüel«-ügyhöz hasonló, csak jugoszláv szintű vita-sorozatot szervez (»Otvorena pitanja naše savremenosti«), Vranicki, Sinkó, D. Ćosić, Kangrga, Lj. Tadić, R. Supek, V. Rus, T. Kermauner, M. Marković, Veljko Vlahović stb. bevonásával, előre elkészített kissé provokatív jellegű tézisek alapján (a téziseket mi csináljuk s igyekszünk elfogadtatni az illetőkkel, hogy azok jegyében beszéljenek). A véglegesen deffiniált téziseket, egy provokatív előszóval, a *Sympo* közölné magyar és szerbhorvát nyelven, utána pedig az előadás- és vitaanyagot is. (Esetleg egy kiadványt is csinálunk a sorozat befejezése után.) Ha ez az ügy sikerülne, én azt hiszem, egy lépéssel közelebb kerülnénk egy folyóirat elindításához. Tománnak [Tomán László] elkészítettem (Jancsi segítségével) egy válogatást a *Symp.* 1961–63-as számaiból, nyilván el is fogadják. Jancsi és Kálmán

könyve mellett 64-ben ez volna a harmadik *Symp.* könyv. (Mi van Koncz Pistával, azt mondtad, beszélj vele?) Minden egyes írást előbb elküldünk a szerzőkhöz korrekcióra, hogy a sajtóhibákat, elírásokat stb. likvidálja egy kis (értelmet nem változtató) átfésülés, gondozás után becsületos, tisztaszövegű, jó könyvet csináljunk. Hiszem, hogy nem lesz rossz a könyv. Domi [Domonkos István] már rég írt, mi van vele, neked biztosan ír. Ittartózkodásod után írtam neki egy optimista levelet, ő azonban nyilván még mindig hűvös, még mindig nem tud visszaszerezni valamicskét is a régi lelkesedéséből. Vagy az ilyen abnormális körülmények közt ilyesmit illuzórikus is várni? Újév körül megrendeltem (előfizettem) számodra a *Sympo.-t*, nem tudom, kapod-e. Ígérted, hogy küldesz valamit (talán az *Agram II-t*). Nagyon jó volna, ha küldenétek valamit, az a társaságra morális injekcióként hatna. (Az utóbbi időben a »belül« és »kívülállók« közt egyaránt terjed a meggyőződés, hogy tük »kiváltatok«...) Írjál, legalább néhány sort. Ölel Bosnyák.¹

1. Kézirat.

1964. február 4.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Gion Nándor néhány vajdasági Ifjúsági Tribün szerkesztőségében tett látogatásának tapasztalatairól számolt be: „Az Ifjúsági Tribün olyan intézmény, amely közvetlen és népszerű formában végzi az ifjúság eszmei-politikai nevelését, illetve a kultúra és művészet jelszavát írja zászlajára, illetve biztosítja a színvonalas szórakozást, illetve... és vég nélkül sorolhatnánk számos jellegzetességét, pozitív irányú tevékenységét és feladatát egy absztrahált ifjúsági tribünné és ugyanúgy sorolhatnánk erényeit és fogyatékoságait egy-egy konkrét, gyakorlatban létező intézménynek, amely többnyire magáévá teszi ugyan az általánosított tribün célkitűzéseit, de éppen jellegénél fogva szerepe és helye a körülményektől függően állandóan és szükségszerűen változik, a külsőségekben nagymértékben alkalmazkodik a közön-

ség igényeihez, azzal az elsődleges céllal, hogy azután a viszonzhatással ő maga irányíthassa a közönség felfogását és ízlését. Az ingadozó számú vajdasági Ifjúsági Tribün közül ezt a célt ez idáig csak a legszilárdabb tradíciókon nyugvó Novi Sad-i intézménynek sikerült megvalósítania. A legalkalmasabb pillanatokban kezdeményezett beszélgetéseket a fiatal jugoszláv írók műveiről, a jugoszláviai magyar entellektüel helyzetéről, a vajdasági könyvekről. Mindez hatalmas közönségikert és élénk visszhangot eredményezett Vajdaság-, sőt országszerte is [...] Az első számú éltető elem, a közönség azonban nem mindenütt ilyen jóindulatú. Szabadkán például a fiatalok közömbössége kétszer egymás után megpecsételte az Ifjúsági Tribün sorsát. Amint azt Zelić Miroslov, az intézmény volt szerkesztője mondotta [...] a szabadkai Ifjúsági Tribün az idén is megkezdte munkáját [...] A harmadik nekifutás talán sikeres lesz. Zentán ugyancsak kellemetlen tapasztalatokon okulva és a siker reményében újították fel nemrég az Ifjúsági Tribün munkáját. Molnár József az intézmény ideiglenes szerkesztője [...] A srbo-braniak az elmúlt év elején mégis megkísérelték a lehetetlent [...] Pulai János a tribün szerkesztője [...] Az őszi idény határozottan szépen kezdődött. Az emlékezetes *Zengő tombolás*, a Domonkos–Tolnai-est után azonban hirtelen megszűnt a munka. Az ok nagyon prózai: nincs pénz.”

1964. február 6.

Megszűnt az Újvidéki Filharmónia.¹

1. Eberst 1978, 108.

1964. február 10.

Sinkó Ervin Klaniczay Tibornak: „A zágrábi Akadémia irodalmi osztályának mai ülésén elfogadták indítványomat, hogy meghívják Önt 10 napra azzal a céllal, hogy tartson egy előadást az Akadémián Zrinyiről. A zágrábi egyetem bölcsészeti kara is szívesen látná, ha ott is tartana egy előadást. Felmerült az a gondolat is, hogy esetleg

rendeznék egy symposiont az Ön referátuma alapján. A meghívást valószínűleg a közeli napokban meg fogja kapni azzal a kéréssel, hogy jelölje meg az időt, amely Önnek a legalkalmasabb. Nagyon örülnék, ha lehetne úgy rendezni a dolgot, hogy a Novi Sad-i bölcsészeti karon is tarthasson egy előadást a magyar hallgatók számára. Én magam Novi Sad-on leszek március és április hónapban biztosan, de a szemeszter még júniusban is tart. A viszontlátás reményében, várva a nekem szóló esetleges külön értesítését.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 252., 310.

1964. február 11.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Jankovics Ilona egy „beszélő kézikönyvet” mutatott be: „Könyvismertetőmet hogyan is kezdjem? Tárnya itt fekszik előttem, de belelapozni nem lehet. Még alakja sem hasonlít könyvre – kör alakú. Tartalmát csak magnetofonkészülék tudja kiolvasni, de az aztán tökéletes, makulátlan ki-ejtéssel. *A szerbhorvát oktatás beszélő kézikönyve a nemzetiségi iskolák első és második osztályos tanítói számára* – hangzik a címlap. Szerzője Brunet Elemér. Közreműködtek a színház és a Novi Sad-i Rádió színészei és énekesei, valamint a Đorđe Natošević elemi iskola gyermekkara [...] Rövid, időszerű versek, dalocskák, jelenetek, játékok útján mindig új, mindig érdekes, izgalmas élményt nyújt a kicsinyeknek [...] A négyórás hangfelvételnél megfelelő üres magnetofon-szalagot bármely iskola elküldheti a Kulturni propagandni centar Novi Sad címre, ahol a felvételek készülnek, és díjmentesen megkapja a beszélő kézikönyvet.”

Ugyanott Gion Nándor arról tájékoztatót, hogy „Mindössze harmincan jöttek össze tegnap a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün szalonjában, ahol Sveta Lukić tartott előadást a nagy októberi forradalom művészetéről, illetve a szovjet művészetéről általában [...] Nagyobb érdeklődésre lenne szükség – a műsorra tűzött témakör igazán megérdemelné ezt”.

Az Ifjúsági Tribün szerb szerkesztősége vitaestet szervezett Bergman filmjeiről. Bevezetőt Lányi István mondott.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. február 13.

Bosnyák István Sinkó Ervinnek: „Bizonyára megkapta már a kérdéseket, melyekre a *Symposion* és az Ifjúsági Tribün szervezésében sorra kerülő előadás-sorozat alatt Magának kellene válaszolni. Eredetileg én voltam megbízva a Magának szánt »tézisek« kidolgozásával, s én mindössze 3 kérdést számítottam feltenni, 3 Sinkó-idézet kapcsán: 1. »Marxi értelemben marxistának lenni egy emberi és intellektuális erkölcsösséget jelent...« stb, stb. (*A Szélgjegyzetek...-ből*) – Hogyan látja ennek a felismerésnek a tükrében a mi »szellemi klímánkat« ? 2. Nem túlságosan nehéz feladat a marxizmus megismerése, de annál inkább a magukéva tevése; magukéva tenni csak azok tudják, akik a francia enciklopédisták szellemében közelednek hozzá, stb, stb. Forradalom utáni gyakorlatunkban mi játszott közre abban, hogy – általánosságban véve – sokszor nem tudunk elrugaszkodni a megismerési nívótól? 3. »Kommunistának lenni mégis főleg ezt jelenti, hogy az emberben él a harci készség, mert él benne a hit egy olyan világ lehetőségében, melyben majd valami, ami mindig volt, véget ér, aminek majd véget lehet vetni, hogy a kezdetét vehesse valami, ami addig nem volt.« (*Egy regény regénye*). – Hogyan látja a forradalom utáni forradalmár magatartását, szerepét, stb. itt nálunk? Mivel az össz-tézisek végleges megfogalmazásakor nem tudtam jelen lenni (a Jugoszláv Egyetemista Szövetség Kongresszusával bajlódtam az utóbbi napokban), Željkoék [Petrović, Želimir] egy kicsit kiforgatták, másrészt pedig kibővítették a Magának szánt kérdéseket. Ezeket persze nem kell véglegesnek tartani (éppúgy, mint az, enyémeket sem); a kérdések végleges megválogatása és megfogalmazása az előadóktól függ. Nekem úgy

tűnik, hogy az össz-tézisek túlságosan személy- és szenvtelenek, nagy részük informatív vagy didaktizáló jellegű, s nincs meg az a kritikus élük, amely eleve megmentené ezt az előadás- és vitasorozatot attól, hogy békés professzori szemináriumhoz hasonlítson. Mi Jancsival [Bányai János] mindenesetre azon leszünk, hogy az előadóktól visszakapott, véglegesített kérdés-lista szövegét (melyet a *Symposion*ban hozunk két nyelven, s amely egyúttal plakátnak is fog szolgálni) úgy stilizáljuk, hogy az olvasó a harmadik sor elolvasása után – unalmában – ne dobja a szöveget a papírkosárba. A *Poljások* megkértek, válasszják ki 6-7 gépelt oldalnyi szöveget Sinkó elvtárs *magyarországi útijegyzetéből*. Én a bevezető részt és a befejezést (a Katedrára vonatkozó soroktól az írás végéig) választottam, kihagyva a nacionalizmus- és az Alföld-vita interpretálását. Nem tudom nem lehetett volna-e szerencsésebb montázst is csinálni? Egyébként errefelé mostanában megint minden csendes, túlságosan is csendes. Az *Ady és az újságírás*-ra¹ még nem hallottam reagálást; mindenesetre nagyon jó, hogy az eredeti szöveg nem tompult, de élesedett. A *magyarországi útijegyzetekről*² (a megjelenés előtt) az a pletyka járta, hogy mindent megbocsát... Nos, a szöveget olvasva, különösen a bevezető részt, ezt a »minden megbocsátást« könnyű megcáfolni. A *Híd*-től még mindig várom a *Krleža-zbornikot* [...] P. S. Utasi Csabától Baranyából nagyon kellemetlen hírt kaptam: az ottani katonai bürokrácia nem engedi Finnországba, elviszik katonának. Csaba hibáztatja önmagát, de ugyanakkor – »külső erők« beavatkozását is látja a dologban. Penavinnétől ugyanis (akivel Csaba, illetve aki Csabával nincs túlságosan jó viszonyban) megtudta, hogy júliusban lenn járt, és említette ott lenn, hogy talán jobb lenne, ha Csaba előbb leszolgálná a katonaságot, most azonban ő adhat Csabának egy lenti címet, az tud magyarul, stb, stb. Én azt gondolom, hogy az utolsó dolog, amit megtehetnénk Csaba érdekében, az az volna, hogy a Tanszék írna egy pecsétes levelet a Beli Manastir-i

[Pélmonostor] katonai ügyosztálynak, melyben hivatkozna a lehető összes sürgető körülményre. Kérném, Sinkó elvtárs, ha ír Szelinek, [Szeli István] legyen szíves, tegyen említést egy ilyen levél megírásáról.³

1. Ady Endre és az újságírás. MSz, 1964. február 2. 9., 16. – 2. Magyarországi látogatás után. *Híd*, 1963. 12. 1239–1255. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 253., 310–312.

1964. február 14.

Domonkos István Tolnai Ottónak: „Tőfém! Utolsó leveled melyben arcom veregetted, hosszú, kalandos utat tett meg míg eljutott hozzám. A postára kellett mennem érte személyesen, egy látkozatot írtam alá, hogy minden rendben van miután ott a helyszínen elolvastam. A koffertát valaki felbonthatta, vagy nem ragasztottad jól le, ezen kívül össze-vissza volt szaggatva és gyűrve. Alighanem hiányzik is belőle egy lap. Ott fejeződik be, ahol azt írod, hogy Csibuk nem jött, húst vett az Anca-néni, az utolsó mondat így hangzik „Anca írja, hogy Zentán keresett neki állást, a termelésben”, utána egy csillag van. Sürgősen írd meg mi a helyzet, mert arra gyanakszom, hogy szemmel kísérik levelezésünket. Sajnos a novel-lám rossz, abbahagytam. Egy másikat tervezek. Amennyiben Sinkó a kézirat kérés alkalmával engem is említett hajlandó vagyok (jó vicc!) küldeni valamit, de nem tudom a határidőt s hogy milyen, melyik nyelvemen írjam. Nem hiszem, hogy sikerülne szerb nyelven írnom. De az egész ügy mégis fantasztikus! Szinte hihetetlen. Voltunk téli táborozáson. Gyönyörű idő volt, mégis fáztunk. Postojnán vendégszerepelt a N.S. Rádió. Felkerestem őket. Voltak Zágrábban is, Krule keresett, de a portás nem volt hajlandó tárgyalni vele mert nem tudta a számod. Csibukot és Mikit [Papp Miklós] (szabadságon volt otthon) csúnyán összeverték előbb a bárban majd az állomáson, meséli Krule. Ideges vagyok, kapkodó. Kezd nyomni az egész ügy itt. Hosszú beszélgetéseket folytatunk. „Földöntúli vagyok

s nincs rendeltetésem.” Nem tudok magyarul, ezt írás közben vettem észre, de nem szívesen mennék Pestre, nem tudom milyen alapon akarsz te kimenni, minden esetre elkísérlek.”¹

1. Kézirat.

1964. február 15.

Sinkó Ervin Bosnyák Istvánnak: „Ma reggel érkezett levelére sietek válaszolni. Előbb azonban, mielőtt rátérnék a levelére, meg kell mondanom, hogy valósággal meghatott a *Symposion*beli Aegidiusról szóló írásával.¹ Az ember ült Szarajevóban – idestova 36 év előtt s hogy elküldhesse a kéziratot a *Nyugat*nak, kölcsönkért a portóra – és ma, öreg fejjel olvassa, hogy amit akkor a Kurina utcában albérleti szobában csak azért írt, mert belülről muszáj volt, ma visszhangra lel, lelkes, szép, teljes megértés orkesztrájával. Ez szép, mint a beteljesülés a mesék világában. Kérem, mondja meg Bányainak, hogy hasonló megindultsággal olvastam az ő írását is.² Rátérve a gyakorlati feladatokra: nekem nagyon tetszik a kérdéseknek az a megformulázása, amelyet a levelében közölt. Ha még lehet, jó volna ezeket így beiktatni a tézisek, illetve kérdések közé. Ez alkalommal mindjárt még valamit: kívánatos volna, hogy a zagrebi *Forum* számára majd egy komolyabb beszámolót kapjunk úgy az előadássorozatról, mint a korszerű kérdésekről és ezzel kapcsolatban az egész Novi Sadon kibontakozó szellemi életről. Itt jegyzem meg: beszéltem Šoljannal, ő is hajlandó volna Novi Sadon az Ifjúsági tribünön előadást tartani. A téma, amit indítványozott: »Književna situacija danas«. Ha gondolják, a továbbiakra nézve lépjenek vele közvetlenül érintkezésbe, a címe: Zagreb, Čakovačka 3a. A *Poljás*okat illetően jobb volna kicsit várni, mert a zagrebi *Forum* legközelebbi számában megjelenik a magyarországi beszámoló horvátul.³ A második részét, melyet már elküldtem a *Híd*nek,⁴ a *Forum* szintén hozni fogja.⁵ S most dolgozom egy harmadik folytatáson, amely – minthogy sok benne a versidézet, valószínűleg csak a *Híd*-ban fog

megjelenni a fordítás nehézségei miatt. A *Krleža-zbornik* egész biztosan már megérkezett a Híd szerkesztőségébe. Most hívtam fel az Akadémiát, mondták, hogy napok előtt postára adták. Utasi Csaba ügyében ezzel a levelemmel egyidőben írok Szelinek olyan értelemben, mint ahogy azt Maga indítványozta. Egyébként minden valószínűség szerint eljő előtt már Novi Sadon leszek.”⁶

1. Bosnyák István: Az „idealista” Sinkó Ervin és „marxista” bírál(ni akar)ója. *Ifjúság*, 1963. október 3. 11.; október 17. 15. – 2. Bányai János: Aegidius útra kelése és más történetek. *MSz*, 1964. január 26. – 3. Poslije puta po Mađarskoj. *Forum*, 1964. V. könyv, 12. sz. 100–120. – 4. A *Híd*ban megjelent háromrészes beszámoló: Magyarországi látogatás után. *Híd*, 1963. 12. 1239–1255.; Budapesti mozaik. *Híd*, 1964. 2. 121–140.; Magyar folyóiratokban lapozva. *Híd*, 1964. 3. 290–314., és 4. 363–392. – 5. Pjesnička riječ kao oblik borbe. *Forum*, 1964. VI. könyv, 9–10. sz. 355–397. – 6. Sinkó Ervin levelezése II., 255., 313.

1964. február 17.

Klaniczay Tibor Sinkó Ervinnek: „Megkaptam február 10-én kelt levelét és nagy örömmel értesültem belőle a kitüntető meghívásról, melynek örömmel fogok eleget tenni. Hálásan köszönöm Önnek is, s a zágrábi Akadémiának is a megtiszteltetést, s természetesen szeretném majd úgy megoldani a dolgot, hogy Novi Sadra is ellátogathassak. Az időt illetően most még nem tudok konkrétan nyilatkozni, mert különböző programokat kell összeegyeztetni, de mire az Akadémia levele megjön, valószínűleg ez is kialakul. Egyúttal némi röstelkedéssel írok, amiért nem köszöntem meg eddig könyvét, melyet szíves volt elküldeni, s annál is inkább kérem emiatt elnézését, mert könyvéből alkalmam volt megismerni – jogos – elmarasztaló véleményét azokról, akik túlon túl késlekednek a levélírással. Mentségem csak a jelenlegi – minden eddig felülmúló – hajsolt munka, a nagy öt kötetes magyar irodalomtörténetünkkel, melynek egyes részei már nyomdában vannak, de más részeit még most írjuk. Így egy-két hónapig még szinte a szó legszorosabb értelmében se éjjelünk se

nappalunk nincs néhányunknak másra; – se levélírára, se olvasásra. Azaz, hogy annyi időt mégis tudtam szakítani, hogy legalább a késő éjjeli órákban, mikor már képtelen voltam tovább dolgozni, az Ön izgalmas könyvét olvastam, az elmúlt hetek egyetlen olvasmányaként. Igazán nagyon érdekes és nagyon tanulságos volt – s így ha már elmulasztottam az érkezésekor, most a könyv elolvasása után még inkább köszönöm szíves figyelmét. Az *Irodalomtörténeti Közlemények* remélem pontosan megérkeznek, mindegyik számot rendszeresen megküldjük.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 256., 314.

1964. február 18.

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Kedves, jó barát, hogy is juthatott eszébe, hogy én »haragszom« Magára. Vártam, hogy megírja a címét és ez mindeddig nem történt meg. Az a bizonyos levele, amelyet említ, valahol az óceánba merült vagy itt nálunk a szárazföldön kallódott el. Ezt a lapot is tehát taláalomra küldöm, hátha ez a címzés is elég. Írja meg a pontos címét- most már Novi Sad-ra, Čirpanova 47. – Egy nagyon kedves barátom, aki holnap indul U.S.A.-ba, megígérte nekem, hogy fel fogja keresni Magát Kaliforniában.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 254., 312. Eredeti a PIM Kézirattárában.

1964. február 21.

Saffér Pál írta *Irodalmi tervek* címmel az Újvidéki Rádió *Panorámájában*: „Ha nem is felel meg egészen a cím annak, amiről szólni akarunk – mert irodalmi tervek alatt inkább talán az alkotók terveit kell érteni – ez, az írószekció terve mégis valahogy ide tartozik, mert ha megvalósul, a vajdasági irodalmi élet élénkülését szolgálja. Az idén a vajdasági írók folytatni kívánják együttműködésüket a különböző vidékek íróival, és az első ilyen kontaktust valószínűleg a kosovo-metohijai siptár és szerb írócsoporttal ütik nyélbe. Márciusban ugyanis a vajdasági írók egy csoportja elláto-

gat Kosovo-Metohijára, és még a tavasz folyamán a siptár írók egy csoportja viszonyozza a látogatást. A vajdasági írók hagyományos rendezményét, a Kanizsai Írótábort is az idén fokozottabban a köztársaságközi kapcsolatok szolgálatába állítják. Amint annak idején közöltük, tavaly egy horvát és egy szlovén író látta vendégül Kanizsán, az idén ezt a számot előreláthatólag kibővítik. Több köztársaságból hívnak meg vendégeket a táborba és a már meglévő megegyezés szerint a Maribor környéki írótáboron júniusban öt vajdasági író vesz részt [...] Az idén szlovén nyelven a maribori *Novo Obzorje* című folyóirat ad ki egy vajdasági számot [...] A verseci írócsoport egy állandó kis-könyvtár-sorozat tervez – vajdasági írók műveiből –, és a hegyaljai városban, amint hírlik, felvetődött egy költészeti fesztivál szervezésének gondolata is. Hasonlóképpen Zrenjaninban is új tervek közelednek a megvalósuláshoz. Az écskai művésztelep vezetősége ugyanis elhatározta, hogy az idén végre megvalósítja azt a már több éves elgondolást, hogy az írókat is bevonja a telep munkájába.”

1964. február 25.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet a budapesti Kádár–Ranković tárgyalások (> 1964. január 31.) kapcsán a központnak küldött jelentésében „az ügy szorgalmazása és rendszerezése céljából” felsorolta „azokat a feladatokat, amelyek a Kádár–Ranković féle budapesti tárgyalások során merültek fel és megoldásuk a kétország Külügyminisztériumára tartozik: 1./ A két ország közti személyforgalommal és utazások megkönnyítésével kapcsolatban Kádár elvtárs javasolta, hogy a közeljövőben szüntessük meg a vízumkényszert a diplomata és szolgálati útlevelekre vonatkozóan. Jugoszláv részről egyetértettek a javaslattal; 2./ Kádár elvtárs szorgalmazta a két ország kishatárszéli forgalmára vonatkozó javaslatok elkészítését. Megjegyezte, hogy egyelőre a forgalmat kísérleti jelleggel csak a határ két pontján indítanánk meg szerényebb keretek között, a

későbbiek során pedig, ha a rendszer beválik, a forgalmat növelhetjük. A feladat valóráváltása, az azzal kapcsolatos megállapodás aláírása a két ország külügyminisztériumára tartozik; 3./ A két külügyminisztérium javaslatot dolgoz ki a vízumkényszer teljes eltörlésére. A megállapodás aláírására Tito elnök idei magyarországi látogatásakor kerül sor (előreláthatóan 1964. szeptember). A Kádár–Ranković féle budapesti megbeszélésen szó esett a két Külügyminisztérium nemzetközi kérdésekben való együttműködéséről is. Kádár elvtárs ezt azzal indokolta, hogy a két ország a nemzetközi kérdések többségében azonos nézeten van [...] A Külügyminisztériumnak – a fentiek szerint – meg kell vizsgálnia azt is, hogy a felsoroltakon kívül, mely területeken válna hasznunkra, ha a jugoszlávokkal konzultálnánk és megteremténénk a kapcsolatot az együttműködés érdekében. Felvetjük annak gondolatát, hogy az együttműködés kérdései az általunk már korábban javasolt külügyminiszteri találkozó tárgyát képezzék”.¹

Bálizs Jolán riportja az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A Novi Sad-i Forum központi könyvelosztójában örömmel újságolták a hírt a múlt héten: fél vagon könyvet küldtünk a Novi Sad-i könyvesboltnak. Az üzletben azzal fogadtak bennünket, hogy ők ugyan nem tudják tonnákban kifejezni a mennyiséget, de napokig tartott a kicsomagolás. A könyvek most ott duzzasztják a könyvespolcokat, tömött sorban kínálgatják magukat a pultokon. Szépirodalmi, irodalomtörténeti művek, szak- és nyelvkönyvek, népszerű politikai kiadványok. Itthoni és magyarországi kiadások.”

Ugyanott Gion Nándor arról számolt be, hogy *Az októberi forradalom művészete* című, folyamatban lévő sorozattal párhuzamosan „az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* szerkesztősége már egy újabb vitasorozat tervét is elkészítette. Az új sorozat címe: *Napjaink aktuális kérdései*. Az első vitaestre, amelyen a szabadság, az egyén és

a közösség kérdését és egymás közötti viszonyát taglalják, holnap, február 26-án kerül sor. Vita-indító előadást Rudi Supek tart. A 12 előadásból, illetve vitaestből álló sorozatra a szerkesztőség ismert irodalmárokat, közéleti munkásokat kér fel a közreműködésre. Így többek között előadást tart Dobrica Ćosić, Sveta Lukić, Sinkó Ervin, Mihajlo Marković és Predrag Vranicki.”

1. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-1964. A jelentésre lapszálon Jakus Jenő külügyminisztériumi főosztályvezető feljegyezte: „A rendszerezést mi magunk is elvégeztük éppen Zágó et. és Oláh et-ak bevonásával, s a végrehajtás is a Zágó et-sal Bpsten megbeszélte naptári ütemterv szerint folyik; szorgalmazásuk főleg. Gyanítom, hogy az egész jelentés az utolsó bekezdés kedvéért íródott, amit viszont a Területi Osztály mindezeideig nem szorgalmazott, s most sincs szándékában szorgalmazni.”

1964. február 26. – május 13.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* szerkesztősége Újvidéken szociológusok, közgazdászok, politológusok, filozófusok, írók és esztéták részvételével országos vitatribünt szervezett *Valóságunk nyílt kérdései* címmel, amelynek vitaindítóját a *Polja* és a *Symposion* is közzétette.¹

A Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat nyitórendezvénye keretében dr. Rudi Supek mondott bevezetőt *A szabadság, az individuum, a társadalom* címmel.²

1. [-]: *Valóságunk nyílt kérdései. Ifjúság*, 1964. február 27. 11. Idézi Bosnyák 2003, 117. – 2. Plakát: *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. február 26.

Bányai János Tolnai Ottónak a zágrábi kaszárnyába: „Ottóm, nem írtál semmit amióta itt jártál. Másoktól hallottam, hogy részben megváltozott a sorsod. Engem nem hívtak be. Talán majd a nyáron. Biztosan találkozunk ha megjössz. Különben is írhatnál egy néhány sort. Honti János mesetanulmányait olvasom. Ezek a legköltőibb tudományos esszék amiket eddig olvastam. Rette-

netesen örülök, hogy Klej összeverte Listont! Ha sikerül akkor megnézem a televízióközvetítést. A dicsekvés és a verekedés – két olyan áhított médium, ami teljesen értelmetlen számomra, de bizonyosan nagyon sok van benne a poetikusból. Pap József kezdő poetikusságai HID díjat kaptak. Domi [Domonkos István] könyve legalább tíz klasszissal jobb ettől a vászonba bújtatott sárga-.... költészettől. Ettől eltekintve a Jóska rendes ember; ha velem kellene találkoznia akkor átmege a másik oldalra. Pedig minden nap megfürdök és egészséges vagyok. Kálmán [Fehér Kálmán] nagyszerűen érti a szerkesztést! Azt hiszem ő az egyetlen aki kiütheti a Jóska típusokat! Tegnap sokáig beszélgettünk. Olvasd el tízszer ezt a Pilinszky sort: ITT FEKSZEM HOLTAN A NYELVEM HEGYÉN. Hallgatni kell. Lao Ce-t olvasom. Ölel Jancsi.”¹

1. Kézirat.

1964. február 27.

A *Symposion* közzétette az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* szerkesztősége által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel Újvidéken szervezett (> 1964. február 26. – május 13.) vitatribün bevezetőjét, amelyben többek között ez állt: „A forradalmian megváltozott társadalmi környezet és a társadalmi szituáció, melyben a fiatalok mai nemzedéke nevelődik és eszmeileg formálódik, továbbra is felveti a társadalmi angazsálódást, a konformizmust és számos más kérdést. [...] Attól a szándéktól vezérelve, hogy hozzájáruljon a jelen mélyebb és alaposabb kritikai megvilágításához, a fejlődés nyílt kérdéseire válaszoló feleletek kereséséhez és megtalálásához, az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* szerkesztősége egy NYÍLT vitasorozatot szervez valóságunk nyílt kérdéseiről [...] Gyakorlatunkban [...] ahelyett, hogy nyíltan szembenéznénk a meglevő realitással, ahelyett, hogy tettel, gondolattal és képzelettel az elért és gátló túlhaladásáért angazsálódnánk – gyakran tanúskodunk tétovaságunkról, talajszinti ambícióinkról és rövidlátó programjainkról, avval

a sóhajjal igazolva magunkat, hogy az álmok realizálásának csatáit már megnyertük, hogy a szocializmus már iskolai tantárggyá vált.”¹

1. Valóságunk nyílt kérdései. *Ifjúság*, 1964. február 27. 11. Idézi Bosnyák 2003, 117–119.

1964. február 28.

Az Újvidéki Rádió *Panorámájában* Saffer Pál ismerette a *Híd* januári számát: „Kár, hogy a többé-kevésbé még mindig egyetlen irodalmi folyóiratunk, a *Híd* felhagyott régi jó szokásával, a pontos megjelenéssel, de ez nemcsak a szerkesztőségtől függ, inkább a nyomdai körülményektől, és ezért jobb későn, mint soha jelszóval üdvözljük a januári számot, amely február végére, íme, mégis megjelent. Tesszük ezt annál is inkább, mert igen érdekes és változatos ez a szám [...] Figyelemre méltó, hogy a *Híd* az egyre erősebb kritikai és tanulmányrovatát továbbfejleszti, és egyre többet foglalkozik társadalomtudományi és filozófiai témákkal, ami kétségtelenül növeli a színvonalát.”

1964. február 29.

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Néhány amerikai költő verseit is fordítottam, éppen a napokban küldtem el őket a *Híd*-nak, talán lehozzák. Továbbá az oxfordi disszertációm kézirata már a nyomdánál van, s remélhetőleg még az idén megjelenik a magyar és lengyel költészet tizenegy évét összehasonlító-elemző angolnyelvű disszertációm. Itt most Czeslaw Milosz irányítása mellett végzek nagyon érdekes kutatást Norwid-ról [Cyprian Kamil] – kitűnő 19. századi lengyel költő [...] Most Harvardra szeretnék valami kutatópénzt kapni, vagy New Yorkba – még nem tudom pontosan, hol leszünk az ősszel. – De nem untatom saját problémáimmal, szeretném, ha megírná, milyenek voltak pesti benyomásai? Olvastam, ugyanis, hogy Pesten járt. S azt is, mikor jön ki *Irodalomtörténetének* a második kötete? S általában, min dolgozik, mi foglalkoztatja? Én tavaly nyár óta *HID*-at nem láttam. A pesti változások

közül érdekes Király [István] leváltása a *Kortárs* éléről – kevés olyan ellenszenves sztalinistát ismerek, mint ez az úr. Egy magyar barátom, aki nemrég járt otthon, mesélt a fiatalok elégedetlenségéről – utazni akarnak és minél többet, s szabadabban. (Érdekes, hogy Krakkóban is találkoztam fiatal írókkal, akik szeretnék, ha a helyzet legalább olyan lenne náluk, mint Belgrádban.)”¹

Domonkos István Tolnai Ottónak: „A *Híd a Drínán*-t olvasom. Levelet senkitől sem nem kapok, a novellámra ismét ráuntam, versre gondolni sem merek, mi lesz velem, ki tudja, a bakaság után csak írásból fogok élni. Ritkán van alkalmam balettot nézni, de olyankor valóságos transzba esem. Elég elolvasnom bárhol egy város nevét, sőt egy szó is elég, mondjuk: karnevál, hogy mindenről megfeledekzem. Néha olyan szép lányokra bukkanok egyes ujságokban, hogy az már sok, titokban nézegetem őket remegve, hogy meglátnak, mintha onanizálnák. Néha Moszkvában szeretnék örökre letelepedni, de tudom, hogy ott hideg van. Néha úgy szeretnék élni, mint Arany János, rá hasonlítani, a romantizmus mindig is betegség volt. Elértem azt, hogy egy-egy pillanatra komoly és józan maradhatok, akár egy ügyvéd. Az irodalommal való három éves paktálásom csupán egy dologra tanított meg: elégedetlenkedni, izgága élvező lettem. Mindenkire féltékeny vagyok, irigykedő.”²

1. Sinkó Ervin levelezése II., 257., 315–316. – 2. Kézirat.

1964. március 3.

Jankovics Ilona az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* bejelentette: „Jóváhagyták a nemzetiségi Tankönyvkiadó tervét. Az utóbbi napokban több fórum előtt is a tankönyvek problémája került terítékre. Novi Sadon kétnapos értekezlet volt a történelemtankönyvek szerkesztési kérdéseivel kapcsolatban, tegnap meg a nemzetiségi Tankönyvkiadó Intézet szerkesztői Bački Petrovacon [Petróc] folytattak megbeszéléseket a kiadóvál-

latatok képviselőivel. Úgy véljük, érdemes volna hallani, milyen előkészületek folynak a tankönyvkiadás terén a jövő iskolaévre. Szarvas Jánost, a Tartományi Oktatásfejlesztő Intézet munkatársát és a tankönyvkiadó-osztály szerkesztőjét kértük meg, hogy ismertesse, mi a nemzetiségi Tankönyvkiadó Intézet munkaprogramja, mik a tervek és milyenek a kilátások a tankönyvkiadás terén a jövő iskolaév kezdetéig.”

1964. március 4.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében dr. Predrag Vranicki mondott bevezetőt *A marxizmus ma* címmel.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május. 20. Vranicki beszámolóját lásd *Ifjúság*, 1964. március 26. 16. Idézi Bosnyák 2003, 121.

1964. március 10.

Vajdasági írók Kosovo-Methiján. Saffer Pál beszámolója az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Már januárban el kellett volna menniük, de a hirtelen beállt zord idő megakadályozta az indulást. Amint később hallottuk, nevettek is a kozmeti kollégák: micsoda puhányok ezek a síkságiak! Most végre mégis elmentek: Jasna Melvinger, Florica Štefan, Fehér Ferenc, Sulhóf József és Draško Ređep képviselik a vajdasági írókat a Kosovo-Metohija íróival folytatott beszélgetésekben és a Prištinában, valamint Pećben sorra kerülő irodalmi esteken. Ezenkívül – így szól a program – ellátogatnak még Prizrenbe, a régi keleti városkába, amely mintha az *Ezeregyéjszaka* meséiből maradt volna itt minaréivel és csodálatos műemlékeivel, Đakovicára, a Dečani kolostorba a híres freskókat megnézni, és megmutatják nekik a vendéglátók Jugoszlávia egykor legelmaradottabb vidékét, a viharos tempóban iparosodó tartományt.”

1964. március 11.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében dr. Miloš Samardžija *Az elosztás kérdése gazdasági rendszerünkben* címmel tartott bevezetőt.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. március 13.

Az Újvidéki Rádió *Panorámájában* Gion Nándor arról számolt be, hogy „Mintegy húsz fiatal költő érkezett az ország minden részéről Szkopjéba március 6-án. Ekkor kezdődött a fiatal jugoszláv költők fesztiválja a jugoszláv rádióhálózat rendezésében. Az ilyen költőtálalkozók elég gyakoriak nálunk, és valljuk meg, eléggé lejáratták magukat. Éppen ezért félő volt, hogy ez az első szövetségi jellegű találkozó is közismerten banális színezetet kap [...] A hivatalos rész rácáfolt az aggályokra [...] A versek többnyire jók voltak [...] A három első díjat egy szkopjei, egy mostari és egy titogradi fiatal író kapta, a három második díj egyikét pedig Jung Károly szerezte meg, akit a Novi Sad-i Rádió küldött a találkozóra”.

A műsor azt is közölte, hogy „Március 7-e és 8-a kettős ünnepet jelentett az uzdiniaknak meg az egész jugoszláviai román nemzetiségnek. Mozgalmas is volt ez a két nap, jöttek a vendégek a nagyszabású ünnepségre Bánát minden részéből. A román népdalok fesztiválját és az uzdini naiv festők kiállítását rendezték meg a szóban forgó dátumokon”.

A hallgatók azt is megtudhatták, hogy Keresztúron „a *Ruske Slovo* hetilap kiadásában a napokban megjelent a jugoszláviai ruszin költők első antológiája, az első igényesebb versválogatás azóta, hogy ez az aránylag kicsiny, mindössze 43 000 lelket számláló népcsoport letelepedett ezen a tájon”.

Bosnyák István Újvidékről Tolnai Ottónak Zágrábba: „Kösz a javaslataidért, s mindenekelett azért a »tűzért«, amit, leveledből úgy érzem, csakugyan képes voltál bevetni a »vajdasági irodalomba«. Ez nem érzelmesség részemről, öreg harcos, csak annak a jóleső érzésnek álszemérem nélküli megnyilvánulása, hogy Te, akinek a Symp. a legtöbbet köszönhet, nem negálok azt, amit nélküled úgy-ahogy, erőnkhez mérten végzünk. Nem tudom, Végel Laci elmondta-e, hogy az elsődleges *Sympo*-könyv váza sokkal tágabb volt (440 gépelt oldal körül!), amit azonban le kellett volna redukálnom 180-200 flekkre, de sikerült rákényszerítenünk Tománt, [Tomán László] hogy legalább 300-at adjon. Ez volt az egyik tényező, mely eleve kötött a válogatásnál. A másik pedig ez volt. Tomán nyakaskodott, hogy csak olyan versek kerüljenek be a gyűjteménybe, amelyek kötetitekben nem jelentek meg, vagy, Kálmán [Fehér Kálmán] esetében, nem fognak megjelenni [...] Sinkó apszolút lelkesedik a könyvért (már arra noszogott bennünket, hogy köttessük be a *Symp.* eddigi számaikat s küldjük szét Magyarországra – de ekkor felvilágosítottuk, hogy készítünk egy jobb dolgot, a gyűjteményes kötetet!), nyilván megírja az előszót, amitől nem kellene félnünk, mert S. még mivelünk szemben sem tudna »elnéző« és »apologeta« lenni.”¹

1. Kézirat.

1964. március 14.

Angyal Endre Sinkó Ervinnek: „Az Ön pesszimizista-borongós hangulatát – amelyet itt Debrecenben szavakkal is kifejezett – sajnós, igazolta az idő! Irodalmi életünkben még mindig nagyon erősek a visszahúzó erők, s a Szabolcsi-Király-Pándi-féle »szentségtelen háromság« szívesen ott folytatná, ahol 1953-ban abba kellett hagyniok. – Kovács Kálmán barátunktól biztosan tudja már a tényeket, ismeri az *Alfold* körüli mesterségesen felszított »vitát«, amely szegény Mocsár Gábornak szerkesztői állásába került. A dolgok illyetén való »fejlődésével« – szívesebben

írnám: visszafejlődésével – függ össze nyilván az is, hogy a *HÍD* 1963. évi 12. száma, valamint az 1964. évi 1. és 2. szám egyszerűen nem hozzáférhető itt Debrecenben. Minden valószínűség szerint az Ön magyarországi beszámolója miatt, amely sok ponton, így az *Alföld* dolgában sem egyeztetett a Szabolcsi–Király–Pándi-klikk véleményével. Megkérném tehát Önt, kedves Sinkó elvtárs, küldje meg nekem ezeket a számokat, vagy esetleg csak külön a magyar útibeszámolót, ha készült belőle különnyomat! Nagyon hálás lennék szívességéért!¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 258., 316–317.

1964. március 18.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében Sinkó Ervin mondott vitaindítót *Szocializmus és kultúra* címmel.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. március 19.

Averell Harriman nagykövet, az új kelet-európai politika egyik megalkotója és kivitelezője a kongresszus külügyi bizottságának európai albizottsága előtt kijelentette, hogy „az USA célja változatlanul az önrendelkezési jog biztosítása, de az amerikai nép nem hajlandó nukleáris háborút viselni, hogy Kelet-Európát felszabadítsa, mert ebből a végső katasztrófa szakadna a világra. Az evolúciós kurzus az egyetlen járható út”. Ezt a beszédet 1964. április 4-én hozták nyilvánosságra, amikor az amerikai–magyar gabonaegyezményt aláírták.¹

A szabadkai Népszínház bemutatta Jerzy Jurandot – Tabi László *Sportol az asszony* [Ma z Foltasiówny] című vígjátékát. Zeneszerző: Majláth Júlia, versek: Bedő István. Rendező: Garay Béla. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte, a táncokat Albert

János tanította be. Hangszerelés: Milan Asić. Fellépett: Versegi József (Kármán Géza, zeneszerző), Tóth Éva (Kovácsi Magda, a felesége), Fejes György (Kovalszky Gedeon, zenetanár), Dóró Emma (Éva, a lánya), Albert János (Papp Gyuszi, ökölvívó), Szabó Ferenc (Röszkei edző). A 33 előadásnak összesen 11 593 nézője volt.²

Domonkos István Tolnai Ottónak: „Tőfém, volt nálam Pepi [Végl László]. Megmártogattam a hidegben. FÜRGE GYEREK. Lefordítottam négy Slamnig verset és elküldtem őket Bosnyáknak (*Orsinó, Columbus, Félénk asszonykámnak, A maradás nosztalgiája*). Pepi novellákat ír. Havazik. Havazik. A fordítások, vagy a gyorsfordítás nem a legjobban sikerült, vannak sikeres, kapásból leírt megoldásaim, a versek látszólagos nyelvi egyszerűsége, puritánsága sok kelepccét rejtetett. Havazik. Bántó e versek szándékos pretenziótlansága, a jó költészet egyik legfontosabb eleme a nagyképűség mégis, Slamnig akkor nagyképű, ha a nagyképűségről nem akar tudni. Lényegében mégis egy szerény, forszírozottan »közérthető« válogatott eszközökkel megírt szordinós költészet ez, egy kevésnyi Jevtusenkó a szerelmes versekben meg ez-az, mégis. Havazik. Túl szőrös vagyok az ilyenfajta versekhez [...] Vasárnap örült kalandban volt részem. Egyik barátom lelevelezett „két Kopári kurvával« egy találkát. (Foglalkozás nélküliek, járják a garnizonokat és pénzért, pénzért dolgoznak). A pénz lett a veszünk. Elfogyott. Tőfém szépek voltak hidd el, olyan szépek voltak, túl józanok, férfiasak, anyagiasak. Kilelt a hideg beszélgetés közben. Dél felé felszedelőzködve elindultunk a »bunkerok« felé, de veszünkre esett az eső, ebédre meg nem volt pénzünk. Az egyiknek dús barnásszőke haja volt s ha nevetett úgy tűnt mintha egy óriási fehér márványlap lenne a szájába gyömöszölve. A másiknak, aki miatt a hideg lelt, monumentális fenéke volt s kemény combjai és gyönyörű sima, fénylő bőre. Álmodni szeretnék vele, de elmentek, mert pénzünk elfogyott.

Ugyanaznap este a »vodnikok« egy gyönyörű fekete lánykát vezettek el hozzánk a tánra. Alig húsz éves volt és azt mesélik róla, hogy 1960-ban, miután szüleit elhagyta és Posztojnába került, ott óriási feltűnést keltett egészséges szépségével, egy magasrangú tiszt öngyilkosságot követett el miatta, mesélik, miután rájött, hogy akárkivel, hidd el akárkivel minden huza-vona nélkül le szeret feküdni. Bár az időközben eltelt négy év mély nyomokat hagyott arcán és valószínűleg testén is, mégis szépnek találtam a tíz tagú férfitársaság közepette, mindenki szeme láttára fogdosták melleit, csókolgatták, saját szememmel láttam, amint egy részeg vodnik mutatóujját hátulról mélyen farába nyomta amire alsótestét kissé megemelte mosolyogva közben azzal felelt, hogy kiivott egy dupla tojás-likórt. Nagy, fekete, szomorú szemeivel néha rámnézett tánc közben, hogy hangosabban kezdtem el fűjni trombitám. Szeretnék verseket fordítani, hogy egy kis pénzt keressek, ha van küldjél, bármilyen verset lefordítanék. Mindegy. Havazik s ezt a csontjaim miatt hajtogatom. Jó nyáron homokban aludni. Jó télen a nyárra gondolni, a regényemre is jó gondolni, rád is jó gondolni, a tengerre is. Szervezetem annyira kíván néhány alapszint (vörös, kék, sárga) mint a C-vitamint. Tudatomon semmit sem akarok keresztül szűrni, csupán megízlelni szeretnék mindent. Ezek a sorok a noviszádi lányokról szólnak. (A fekete »bajadér« a Ben-Akibából, a szőke tisztaság a Kabaréból stb.) Ha írsz, lányokról írsz, míg írhatok, tenger fölött a tanácstalan napról s a habokra elkekeredtem lecsapó sirályról, ha magános.”³

1. Kovács Imre: A mai Magyarország. In Borbándi Gyula, Molnár József szerk.: *Tanulmányok a magyar forradalomról*. München, 1966, Aurora Könyvek, 659. – 2. Nagy József: Sportol az asszony. *Dolgozók*, 1964. április 3. 14.; Gerold, Pastyik 1970. – 3. Kézirat.

1964. március 23.

Klaniczay Tibor Sinkó Ervinnek: „Megérkezett a zágrábi akadémia meghívó levele Petar Segedin

elvtárs aláírásával. A meghívás három napra szól, de nem tesz említést előadásról, – ami persze igen előnyös volna, hiszen munka nélkül élvezhetném a jugoszláv elvtársak vendégszeretetét, viszontlátva Zágrábot melyet korábban nagyon megkedveltem. Ezt persze csak tréfásan mondom, az előadásra nagy örömmel vállalkozom, bizonyára csak tévedésből maradt ki a levélből. Segedin elvtársnak válaszolva és megköszönve a meghívást, egy kis türelmet kértem az időpontot illetően, mert szeretném azt előbb Sinkó elvtársal egyeztetni.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 259., 317–318.

1964. március 24.

György Jenő külügyminisztériumi főosztályvezető-helyettes értesítette Zágor György belgrádi magyar nagykövetet: „Az április 19-én megrendezésre kerülő zombori emlékműavatási ünnepségen – felsőbb szerveink döntése alapján – a Magyar Partizán Szövetség és a Nácizmus Üldözöttei Bizottsága kéttagú küldöttséggel, a Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete pedig négytagú küldöttséggel, /két világi és két felekezeti/ képviselteti magát [...] Felsőbb szerveink jóváhagyása alapján lehetőség nyílt arra, hogy a kivégzettek magyarországi hozzátartozói is Zomborba utazhassanak. A szervezéssel a Nácizmus Üldözöttei Bizottsága és az IBUSZ foglalkozik. Eddigi tájékoztatás szerint igen csekély számban jelentkeztek a kiutazásra. Amennyiben Nagykövet elvtárs az emlékünnepekre névreszóló meghívást kap – figyelembevéve azt a tényt, hogy Csalić budapesti jugoszláv nagykövet megjelent a sátoraljaujhelyi ünnepségen – javasoljuk elfogadni. Második személy meghívása esetén – amennyiben az nem névreszóló – javasoljuk a katonai attaché megjelenését. Kérem, Nagykövet elvtársat kísérje figyelemmel az eseményeket és a kiutazó delegációknak adjon meg minden segítséget.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-27g-00140-1964.

1964. március 25.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében dr. Mihailo Marković *A társadalom irányításának dialektikája* címmel tartott bevezetőt.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. március 27.

Az Újvidéki Rádió *Panorámájában* Gion Nándor közölte: „Szerdán este a Novi Sad-i mezőgazdasági fakultás amfiteátrumában dr. Mihajlo Marković, a Belgrádi Egyetem tanára előadást tartott a társadalom irányításának dialektikájáról. Az előadás az Ifjúsági Tribün és a *Symposion Valóságunk nyílt kérdéseiről* szervezett vitasorozat keretébe tartozott, és Rudi Supek, Predrag Vranicki, Miloš Samardžija és Sinkó Ervin előadása után Mihajlo Marković is igazolta a sorozatban felvázolt tételek időszerűségét és az egész akció indokoltságát.”

1964. március 30.

Az Ifjúsági Tribünön Sinkó Ervin megtartotta az *Október művészete* című sorozatzáró előadását.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. március

Péter László a *Tiszatáj* 3. számában ismertette Bori Imre Radnóti-tanulmányát.¹

1. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 864.

1964. április 1.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradója* közölte: „Mint már tegnap beszámoltunk róla, a szkupstinai bizottságok megkezdték Vajdaság hét-éves gazdaságfejlesztése előzetes tervezetének elemzését és vitáját. Ma délelőtt a Tartományi

Szkupstina Tartományi Tanácsának Iparügyi Bizottsága is napirendre tűzte a kérdést [...] A tervezet 15,5 százalékos átlagos növekedést lát elő az iparban.

Ugyanott Neubauer János megjegyezte: „A Tartományi Tanács Népjóléti és Egészségügyi Bizottságának mai ülésén [...] a bizottsági tagok számos megjegyzést tettek a tervhivatal által készített dokumentációs anyagra [...] Az ember nem tud megszabadulni attól a benyomástól, hogy a vázlat készítői a fejlődést valahogy csak a gazdasági tevékenységben látják, míg ennek a fejlődésnek a szubjektív tényezőjére, az emberre, annak jogos szükségleteire nem fordítanak kellő gondot.”

A rádió közölte a Tanjug jelentését: „A pančevoí községi szkupstina jóváhagyta a Pančevo [Pancsova] vegyipari vállalat munkástanácsának határozatát, hogy egyesül a Novi Sad-i Naftagas kőolaj és gáz kutatásával megtermelésével foglalkozó vállalattal, valamint a Pancsevón épülő kőolaj-finomítóval. Az új kombinát igazgatójává Kovács Andrászt nevezték ki.”

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében *A politika és kultúra szocializációjának nehézségei és kilátásai* témához Veljko Rus és Primož Kozak mondott vitaindítót.¹

Hevesi Gyula Sinkó Ervinnek: „Megpróbáltam irodalmi körökben felderíteni, hogy mivel magyarázzák az itteni barátságtalan, vagy legalábbis nem eléggé figyelmes és barátságos fogadtatást² s hogy lehetne a jövőben Veled, mint kiváló magyar íróval a megfelelő kapcsolatot megteremteni és munkáidnak kellő publicitást adni Magyarországon. Leírom röviden, hogy miket hallottam kommentálás nélkül, bár a beszélgetésekben természetesen megmondtam a véleményemet s igyekeztem egyes félreértéseket eloszlatni: 1) a »hivatalos fogadtatás« nem volt szándékosan

barátságatlan, – de lehettek szervezési hibák, és érvényesülhettek bizonyos személyi sértődékenységek olyanok részéről, akiket egyes kritikai cikkekben a sárga földig lehúztál. Hogy kik – nem tudom, de ezek szélesebb körben is befolyásolhatták a hangulatot. 2) nagyobb súllyal utaltak politikai megfontolásokra mégpedig igen rendes elvtársak is. Azzal persze egyetértettek, hogy a Komintern-vitában helyes volt az állásfoglalásod, de azt már súlyosan kifogásolták, hogy 1956-ban a legélesebben a »forradalmár« írók mellett voltál, méginkább, hogy 1957-ben is még ugyanezt a vonalat folytattad. Mindezt csak tájékoztatásul közlöm, mert a lényeg az, hogy miután én is informáltam őket a Veled való beszélgetéseinkről, mindenki egyetértett azzal, hogy helyre kell állítani a baráti kapcsolatot Veled, tisztázni a kölcsönösen fennálló félreértéseket. Egyelőre a következőket szándékoznak (hivatalos helyen): reflektálni a Hídban megjelent cikkeidre, és foglalkoznak az *Optimisták* kiadásával, hogy vajon elfogadható e minden változtatás nélkül. (»Kovácsné« – szerintem is a regény irodalmi, politikai és történelmi értékének sérelme nélkül, »Kovács vallomása« nélkül közölhető lenne.) Remélem, nem az fog ebből kijönni, hogy a *Regény regényének* következő kiadása még egy további fejezettel bővüljön. Végül még közvetítem Kardos László kérését, hogy szeretne kapni Tőled egy kb. 10-12 fleckes cikket a *Nagyvilág* számára a mai jugoszláv irodalomról, nem túlsok névvel, olvasmányos formában. Belgrádban a Veletek való találkozás után hosszú beszélgetést folytattam Zágor [György] elvtárrsal, aki teljesen egyetértett velem abban, hogy megfelelően rendezni kell a Veled való kapcsolatunkat. Ő ezt a maga részéről szívesen elő is segíti, de utalt arra is, hogy valahányszor meghívott a követségre valamilyen alkalomból, még sohasem mentél el. Hasznos lenne, ha elfogadnád a következő meghívását. Most még »prímér« magunkról. Rendkívül kellemes emlékünkhöz a Veletek való találkozás, csak kár, hogy mindössze pár óráig

lehattunk együtt. Nagyon örülnénk, ha 1-2 hétre itt vendégül láthatnánk. A mi nyári programunk még bizonytalan, de aug. 2. fele alkalmasnak látszik. Azután októbertől kezdve bármikor. Írjátok meg ti is az elgondolásotokat, akkor majd igyekezünk összeegyeztetni a lehetőségeinket. – Addig is sok szeretettel üdvözlünk mindkettőtöket, Gyula és Olga. A *Népszabadságot* ápr. 1-től fogják küldeni, Vas Zoltánnak megmondtuk, hogy küldjön egy könyvet Neked közvetlenül, újabban már nem kapható.³

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20. – 2. Sinkó 1963 októberében Georgi Sztardelov, a macedón Nemzeti Színház dramaturgiájának társaságában jugoszláv íróküldöttség tagjaként járt Budapesten; > 1963. október 17. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 260., 318–319.

1964. április 2.

A *Borbában Közös érdekünkhöz* címmel rendkívül éles hangú szerkesztőségi cikk jelent meg a felszabadító háborúval kapcsolatos néhány bolgár állításról, amely „árt a két nép közös érdekeinek”.¹

> 1964. április 28.

1. MOL XIX-J-1-j-27g-00460-4-1964.

1964. április 3.

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön Minda Tibor beszélt a kétnyelvű oktatás lehetőségeiről.¹

1. Szórolap; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. április 4.

Sinkó Ervin Klaniczay Tibornak: „Késve érkezett márc. 23.-i levelére csak most válaszolhatok. Bár a zágrábi akadémia Önnek küldött meghívása csak három napra szól, mi úgy terveztük, hogy tíz napig látjuk vendégül oly módon, hogy az akadémiai előadásán kívül a zágrábi egyetem filozófiai fakultásának is vendéglőadója lesz, valamint a noviszádi magyar tanszéknek is. Ha azonban Önnek jobban megfelel, hogy szeptember 7-8-a táján érkezék Zágrádba, akkor – minthogy az

egyetemen nálunk csak októberben kezdődnek meg az előadások – erről a mi tervünkről pillanatnyilag le kell mondanunk, ez esetben csak az Akadémián tartana előadást Zrínyiről. Kérem tehát legyen szíves ilyen értelemben válaszolni a Jugoszláv Akadémiának Zágrábba s közölje vele egyben tervezett előadása címét is. Örülök neki, hogy szeptemberben én is Zágrábban leszek és módomban lesz személyesen is üdvözölni. Az *Irodalomtörténeti Közleményeknek* csak azt a számát kaptam meg, melyben Bán Imre volt szíves foglalkozni az én *Magyar irodalom* című könyvemmel.¹ S hálás volnék, ha kaphatnám a folyóirat többi számát is. Vajjon eljutott-e Önhöz a *Híd*-nak az a havi száma, melyben magyarországi látogatásom élményeiről számolok be? A beszámolót egyébként folytatom a következő számokban is. A beszámoló első része egyébként most jelent meg horvátul is a Forum című folyóiratban, melyet a zágrábi jugoszláv akadémia irodalmi osztálya ad ki. Ha nem is lesz oly hamar, mint gondoltam, előre örülök, hogy Zágrábban szeptemberben viszontláthatom majd.”²

1. Bán Imre: Sinkó Ervin: Magyar irodalom. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1963. 5. 627–629. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 261. 320. Eredetije az MTA Irodalomtudományi Intézet Archívumában.

1964. április 7.

Saffer Pál az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Habár egyre nagyobb késéssel jelenik meg az utóbbi időben a *Híd* irodalmi folyóirat, tartalma egyre inkább arra készíti az olvasót, hogy megbocsássa ezt a késést. Az idei második számot a munkatársak számának jelentős bővülése jellemzi, s míg az elmúlt számban a jugoszláv irodalmi élet szélesebb köréből toborozta munkatársait a *Híd*, ebben az újabbban ismét a vajdasági írók sorakoznak nagyobb számban oldalain. A szám két bírálóbizottsági jegyzőkönyv kivonatával kezdődik: az egyik az irodalmi Híd-díj kiosztásáról, amelyet, mint ismeretes, az idén dr. Pap Józsefnek, a folyóirat szerkesztőjének ítéltek oda

Rés című verseskötetért, a másik kivonat pedig a Forum képzőművészeti díj odaítéléséről szól, amelyet az idén Benes József, a Zentán élő és tevékenykedő festőművész kapta. Az irodalmi részben mindenekelőtt Sinkó Ervin *Budapesti mozaik* című írását kell megemlíteni, amelyben az író nemrég magyarországi látogatásának élményeit és megfigyeléseit dolgozza fel riport és egyben naplójegyzet-szerű megoldással.”

1964. április 8.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében Dobrica Ćosić mondott bevezetőt *A mai angazsálódás okai és értelme* címmel.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladib u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20. Beszámolóját lásd *Ifjúság*, 1964. május 14. 14–15. [Symposion, 1964. V. 14. 4–5.]. Idézi Bosnyák 2003, 122.

1964. április 9.

A szabadkai Népszínház bemutatta Luigi Pirandello *Az ember, az állat és az erény* [L'uomo, la bestia e la virtù, 1919] című vígjátékát. Fordította Heltai Jenő. Rendező: Virág Mihály. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Godányi Zoltán és Remete Károly (Perella, hajóskapitány), Barácius Zoltán (Paolino, magántanár), Romhányi Ibi (Perelláné), Szilágyi László (dr. Nino). A 11 előadásnak összesen 2550 nézője volt.¹

1. Kolozsi Tibor: Látszatok komédiája. *7 Nap*, 1964. április 17. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. április 10.

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön Varga László tartott előadást *Nemzetiségi komplexus és kétnyelvű közigazgatás* címmel.¹

Az Újvidéki Rádió közölte: „Tegnap este a verseci Petőfi művelődési egyesület nagytermében sikeres irodalmi estet tartottak a vajdasági magyar írók.

Az esten körülbelül kétszáz hallgató előtt Fehér Ferenc, Major Nándor, Majtényi Mihály, Sulhóf József és Saffer Pál olvasott fel írásaiból.”

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Vártam, mikor kapok hírt arról, hogy Matković Marijan, az én jó barátom, meglátogatta – de most már túl soká tart nekem is ez a várakozás – tehát sorban az elintézetlen kérdésekre. Megkaptam annak idején mindkét könyvét és élveztem is őket és írtam is róluk Magának részletesen – most azonban nem ismételhetem meg az elveszett leveletem, nem lustaságom miatt, hanem, mert a Maga két könyve Zágrábban van s így konkrét részletesség nélkül, általánosságban beszélni róluk – ennek nem volna semmi értelme. Május első felében már visszatérek Zágrábra, az ottani lakásomba s akkor megpróbálom majd megelevenít(en)i az első friss benyomásaimat és írok Magának a könyveiről is. A *Hídtől* tudom, hogy megkapták és a napokban megjelenő új számban közölni is fogják a Maga három versfordítását. Közben, remélem, rendszeresen kapja a *Híd*-at és bizonyára olvasta az eddig megjelent két beszámolómat magyarországi látogatásomról. Lesz még kettő. A feleségem szokása ellenére, harsányan felkacagott, mikor a Maga legutóbbi levelében a kérdéshez ért, hogy » az undok stalinista, Király István « – t. i. a legkínosabb találkozásunk Pesten vele volt a *Kortárs* szerkesztőségében. Az illem legelemibb szabályait sértően hányavetien és agresszíven viselkedett velünk szemben. – Egyébként, úgy látszik, most Magyarországon kulturális vonalon megint egyszer fölülkerekednek a visszahúzó tendenciák – holott a mi nagy meglepetésünk épp a sokasága az ott élő rendkívül tehetséges íróknak és főleg költőknek, akikre úgy látszik megint rájár a rúd. Nehéz mindenről levélben írni, de annál jobb volna, ha valami módon lehetséges volna még ebben az életben egy estére összeülni és kibeszélni magunkat. A baj az, hogy – legalább is ami engem illet – sietni kell ezzel, mert túl sok idő nem maradt már nekem, öreg

embernek. Mikorra gondolja, hogy újra visszatér legalább is Európába?”²

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 262. 320–321. Eredeti a PIM Kézirtatórában.

1964. április 13.

Oláh József, a belgrádi magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője vendégül látta a Harcosok Szövetsége Magyarországon járt delegációját és a Szövetség néhány vezetőjét is. A szívélyes, elvtársi légkörben lefolyt baráti találkozáson Raja Nedeljkić elvtárs – a hazánkban járt delegáció vezetője – a beszélgetés során megjegyezte: „Magyarországon kellett megtudnunk, hogy Nis-t a bolgár csapatok szabadították fel.” >

1964. április 28.¹

1. MOL XIX-J-1-j-27g-00460-4-1964.

1964. április 15.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében *A jugoszláv gazdasági továbbfejlődésének dilemmái* témához dr. Kosta Mihailović mondott bevezetőt.¹

1. Plakát.

1964. április 16.

A szabadkai Népszínház bemutatta Shelagh Delaney *Egy csepp méz* [*A Taste of Honey*, 1958] című színjátékát. Fordította Zilahy Judit és Ungvári Tamás. Rendező: Virág Mihály. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte, a dalok zenéjét Medres János szerezte. Fellépett: Szabó Cseh Mária (Helen), M. Süveges Eta és Bada Irén (Jo, a leánya), Godányi Zoltán (Peter), Rácz Géza (a fiú), Salamon Sándor (Geof). A 27 előadásnak összesen 7242 nézője volt.¹

1. Urbán János: *Egy csepp méz*. MSz, 1964. április 16. 9.; Dévavári Zoltán: *Az elhagyatottság tragikum*. 7 *Nap*, 1964. április 24. 11.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. április 17.

Az Újvidéki Rádió közölte, hogy Jugoszlávia Képviselőházában „A Szövetségi és a Gazdasági Tanács Mijalko Todorović elnökletével ma délelőtt folytatta a tegnap megkezdett vitát gazdasági rendszerünk fejlődésének alapvető kérdéseiről. A mai vitában felszólalt Đurica Jojkic, Hakija Pozderac, Branko Mirković, Rajka Zečević, Branko Žeželj, Nikola Džuverović, Prvoslav Raković, Imer Pulja, Stanko Tomić, Franjo Matijević és Gyetvai Lajos”.

1964. április 18.

Az Újvidéki Rádióban Lévay Endre arról tudósított, hogy „A Harcosok Egyesülete Országos Szövetségének meghívására ma délelőtt fél 11-kor Suboticára érkezett a Magyar Partizánok Szövetségének küldöttsége Gábor István vezetésével. A magas rangú vendégeket a suboticiai állomáson Uroš Ostojić, a harcosszövetség tartományi vezetőségének elnöke és a suboticiai egyesület képviselői fogadták. A küldöttség ma délután megbeszélést tart a suboticiai harcosokkal. A magyar küldöttség tagjai holnap Zomborba utaznak, ahol részt vesznek a zombori zsidó temetőben a cservenkai vérengzés áldozatai emléktáblájának leleplezésén. A vendégek innen folytatják útjukat Novi Sadra, majd Belgrádba látogatnak. Megbeszélést folytatnak a harcosok szövetségének képviselőivel a két szervezet közötti baráti kapcsolatok fejlesztéséről”.

Nagybecskerekén megkezdődött a Vajdasági Hivatásos Színházak XIV. Találkozója. Az öt vajdasági (Versec, Szabadka, Újvidék, Nagybecskerek, Zombor) színház mellett bemutatkozott a priština-i Népszínház szerbhorvát és albán társulata is. A szabadkai Magyar Társulat Tersánszky Józsi Jenő *Kakuk Marcijával* (> **1964. január 23.**) lépett színre, a darabban nyújtott színészi teljesítményért díjat kapott Heck Paula és Karna Margit.¹

Az Ifjúsági Tribünön megnyílt B. Szabó György rajzainak a kiállítása.²

1. *20 susreta pozorišta Vojvodine*. Novi Sad, 1970, Zajednica profesionalnih pozorišta Vojvodine, 68–69. – 2. *Ostvaren program rada Tribüne mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. április 19.

Zomborban felavatták a fasizmus áldozatainak emelt emlékművet. > **1961. október 2.**; > **1964. március 24.**; > **1964. április 18.**; > **1964. április 20.**¹

1. MOL XIX-J-1-j-27g-00140-2-1964.

1964. április 20.

Belgrádban megkezdődött a Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség V. kongresszusa, amelyen a piaci viszonyokért szálltak síkra.¹

Székely Marica az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „A magyar partizánszövetség küldöttsége Gábor István főtktár vezetésével ma Novi Sadon tartózkodik. A város kulturális és egyéb nevezetességeinek megtekintésén kívül hivatalos megbeszélést folytattak a Jugoszláv Harcosegyesületek Szövetsége tartományi vezetőségével is”.

1. Bil-Ton, 72. Tonković, Stipe: *Sindikati u socijalističkoj Jugoslaviji*. Zagreb, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, 1984, 135.; Bilandžić, Dušan: *Sindikati u socijalističkom samoupravnom društvu – razvojni aspekt*. In *Teorija i praksa sindikata u socijalističkom samoupravnom društvu*. Beograd, 1983, Radnička štampa, 63.

1964. április 21.

Az Újvidéki Rádió bemutatta Fehér Ferenc *Acillagok nappal is fénylenek* című hangjátékát.¹

1. Szövege: Álmodások szirtjén, 1969.

1964. április 22.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott

vtasorozat keretében dr. Svetozar Stojanović *Szocialista demokrácia ma és holnap* címmel tartott bevezetőt.¹

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. április 23.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Magyar Partizánok Országos Szövetségének hazánkban tartózkodó küldöttsége két napot Zágrábban tölt. A delegációt ma fogadta Marko Belinić, a Harcoszervezetek Horvátországi Szövetségének elnöke. A vendégek Zágrábból elutaznak a Plitvicei-tavakra.”

1964. április 24.

Egy megbeszélés elé. Bori Imre írta az Újvidéki Rádió Panorámájában: „A *Híd*, egyetlen folyóiratunk tanácsa megbeszélésre hívta össze az irodalom munkásait és barátait: essék szó a folyóirat több mint egy esztendő munkájáról egy szélesebb körű nyilvánosság előtt is, tegyük szövé a folyóirat ügyét, amelyről a beszámolókból kitűnik, nemcsak szerkesztőségi ügy, hanem irodalmunk egészét is érinti. Annyira összeforrt a kettő, hogy nem lehet szólni a *Híd* egyetlen problémájáról sem úgy, hogy fél szemmel ne kényszerülnénk irodalmunkra is pillantani. Mert a *Híd* erényei és gyengeségei irodalmunké is – majdnem már tükörképei egymásnak. A holnapi találkozó azonban nemcsak a *Híd* szempontjából lehet hasznos: ismét megindíthatja az eszmecsere irodalmunk általános kérdései körül is, sőt ha szerencsés lesz a pillanat, alkalom adódik arra is, hogy felmérhessük, hol is tart irodalmunk 1964 tavaszán, mennyire jutott el abban az évekkel ezelőtt elkezdődött folyamatban, amely azt célozta, hogy művészeti életünk elinduljon a kulturális integráció útján, hogy szakítson a röghöz kötöttség provinciális változataival, hogy egy szélesebb eszmekör felé indulva kifejezője legyen annak a hatalmas társadalmi átalakulásnak, amely szerte az országban lejátszódott, mert

csak irodalmunk nem akarta sokáig levonni az ebből adódó következtetéseket [...] Annyi év után az elmúlt esztendőben sikerült, éppen irodalompolitikája révén, egy szélesebb körben, ha nem tűnik szerénytelennek a kifejezés: európai vonatkozásokban tudomásul vétetnie magát.”

A műsorban Jankovics Ilona beszélgetett Hertván Arankával abból az alkalomból, hogy „Kedden, 28-án este, a Novi Sad-i Szerb Népszínház operaegyüttesének *Don Carlos*-bemutatóján » a vétkes vágyódást keltő szépséges Eboli hercegnőt«, ahogy a szöveg mondja, Hertván Aranka alakítja”.

Az Ifjúsági Tribünön Major Nándor előadást tartott *Szellemi integráció és kultúra* címmel.¹

1. Szórolap; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. április 26.

A szabadkai Népszínház bemutatta Duško Rokсандić *Andrea* [Andreja, 1963] című drámáját. Fordította Dudás Kálmán. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Marija Zidarić tervezte. Fellépett: Czehe Gusztáv (Jakab), Romhányi Ibi (Magda), Dóró Emma (Mária), Fejes György (Miklós), Tóth Éva (Ilona). A 11 előadásnak összesen 3077 nézője volt.¹

1. Dévavári Zoltán: Eseménytelen életkép. *7 Nap*, 1964. május 1. 10.; Nagy József: Színházi esték. A szabadkai Népszínház évadvégi bemutatója. *Dolgozók*, 1964. május 22. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. április 28.

Oláh József, a belgrádi magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője a Harcosok Szövetsége Magyarországon járt delegációjának és a szövetség néhány vezetőjének > 1964. április 13-i fogadásáról a központnak küldött jelentésében közölte: „1964. április 13-án 18.00 h-kor baráti találkozón láttam vendégül többek között a Harcosok Szövetsége Magyarországon járt delegációját és a Szövetség néhány vezetőjét is. A szívélyes, elvtársi légkör-

ben lefolyt baráti találkozón Raja Nedeljković elvtárs, – a hazánkban járt delegáció vezetője – a beszélgetés során megjegyezte: »Magyarországon kellett megtudnunk, hogy Nis-t a bolgár csapatok szabadították fel. Ez valótlan, mert a bolgár fasiszta csapatok megszállása alól éppen a jugoszláv népfelszabadító hadsereg csapatai szabadították fel ezt a szerb várost.« Kérdésünkre elmondta, hogy a Hadtörténeti Intézetben vagy múzeumban láttak olyan térképet, amelyen bolgár csapatoknak tulajdonítják Nis felszabadításának érdemét. Nedeljković elvtárs a fentieket Belgrádban ismételten szóváltotta Gábor István elvtársnak is, hozzáfűzte még: a jugoszlávok hiányolják, hogy a »Fegyverbarátaink« címmel ugyancsak a fenti intézetben látott kiállítási anyag között a Jugoszláv Néphadseregről szó sem esik. Az említettekkel szoros összefüggésben lévő fontos dokumentumra – nevezetesen a *Borba* 1964. április 2.-i számában *Közös érdekünk* címmel megjelent rendkívül élehangú három hasábos szerkesztőségi cikkére – kívánom a Központ szíves figyelmét felhívni, amelyben a jugoszlávok egy sor, a felszabadító háborúval kapcsolatos bolgár állítást helytelenítene, sőt elítélnek, »mert árt a két nép közös érdekeinek«. E szerkesztőségi cikkben is szó esik Nis felszabadításáról.¹

1. MOL XIX-J-1-j-27g-00460-4-1964.

1964. április 29.

Az Újvidéki Rádióban Aladics János bejelentette: »A Novi Sad-i Rádió klubjában ma délelőtt ünnepélyes keretek között kiosztották a Svetozar Marković Alapítvány hagyományos újságírói díjait. A szövetség vajdasági szekciójának pályázatán összesen 41 hírlapíró vett részt. Az 50 000 dináros első díjat a zsűri Ljubomir Šovljanskinak, a *Dnevnik* munkatársának ítélte oda *Tövisek* című satirikus írásaiért. A 40 000 dináros második díjat Vukovics Géza, a *Magyar Szó* szerkesztője kapta a tavalyi zágrábi zenei biennáléről írt cikksorozatával. Rajta kívül még tíz vajdasági újságíró részesült díjban.»

1964. április

A *Híd* 4. számának tartalma: Sinkó Ervin: *Magyar folyóiratokban lapozgatva. Új Írás; Vlado Gotovac versei* (Fordította Ács Károly); Bányai János: *Bonyolult örömök. Füst Milán költészetének felépítése*; Domonkos István: *Odüsszeusz hazatérése*; Fehér Kálmán: *Tengerszem*; Gulyás József: *Ének a prériről*; Varga Zoltán: *Újkaland*; Bori Imre: *A kísérletező ember, avagy a munka örömeért* (Németh László); Taras Kermauner: *Humanizmus és értelmiség. A szlovén humanista értelmiség szerepéről*. A *Szemle* rovatban Gion Nándor: *A művész-kritikus elvei* (Somlyó György: *A költészet évadai*. 1963, Magvető); Végel László: *Esztétika és kriteriológia* (Sveta Lukić: *Umetnost i kriterijumi*. Beograd, 1964, Prosveta,); dr. Palić Emil: *Egy hasznos könyv* (Dr. Dušan Čalić: *Automatizacija u tehničkom i privrednom razvoju Jugoslavije*. Zagreb, 1962, JAZU). *Krónika*. Képzőművészeti melléklet: Ács József festményei. Az impresszum szerint e számtól a *Híd* szerkesztik: Fehér Kálmán és Pap József (felelős szerkesztő).

1964. május 2.

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Megkaptam, s nagyon köszönöm április 14-i levelét. Azóta megjött az *Aegidius utra kelése* is (ezért külön köszönet) és kezdtek jönni a *Híd* utóbbi számai. Beszámolója a magyarországi látogatásról nekem annál is érdekesebb, mert nem tartozik sem a sablonos nyugati (»Budapest él, virul, tele vannak a kirakatok, az emberek szórakoznak«, stb. stb) beszámoló közé, amelyekből vajmi keveset tanul az ember, s nem is valamely megenyhült 45-ös emigráns hazatérésének a leírása. Körülbelül egyetértek azzal a diagnózissal, hogy egyrészt az enyhülés mélyreható, s hogy »a dolgok jó irányban haladnak«, másrészt viszont az apparátus és a kulturális bürokrácia bírálatával. Most készülök valamilyen cikket írni arról, milyen nehéz a dialógus az emigráció demokratikus szárnya és az otthoni írók között: elsősorban a közbeékelődő

apparátus nehezíti meg. Hadd hozzak fel erre egy példát. Egy barátom – Los Angeles mellett lakik – nemrég, kb. akkor amikor Sinkó bátyám, Pesten járt. Minthogy író az illető, találkozott írókkal is, kulturális-funkcionáriusokkal. Az utóbbiak közölték vele, hogy szívesen vennék Amerikában élő fiatal magyar írók közreműködését egy amerikai versantológiában, amelyet az *Európa* ad ki, Pesten. Barátom felkért engem, hogy írjak egy levelet Pestre, s ajánljam fel fordításaimat. Levelemre mindmáig (ötödik hónapja) nem kaptam választ, ezzel szemben a washingtoni magyar követségről leküldték ide a követet, hogy engem – lekáderezzen! Pest Tehát még mindig felhasználni akarja a kintieket, ahelyett, hogy együttműködné velük. Cikkeiben tetszett a közvetlen, őszinte hang – én sajnós, jobban ismerem Tolnai Gábort annál, semhogy különösebben becsülni tudnám. Királynál [Király István] persze még mindig jobb, de hát fokozatok mindig vannak. Fiatalabb íróik közül kivel találkozott, volt alkalom őszinte beszélgetésre a Magyarországon még-mindig-korlátozott irodalomról? A protokollista – a hét ember a fogadáson – felhőborító. És jellemző arra, amiről a fentiekben beszéltem. Persze magyar írónak külföldön élni sem könnyű dolog [...] úgy tervezem, a Harvardon töltött év után visszatérünk Európába (bocsánat, Angliába) s jövő nyáron, 1965-ben, ha török, ha szakad, lemegyek Jugoszláviába. Addigra talán, ha szorgalmasan küldözgetek írásokat a *Hid*nak, összegyűlik valami pénzem náluk.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 264., 326–328.

1964. május 4.

Klanciczay Tibor Sinkó Ervinnek: „A jugoszláviai látogatásom időpontját illetően gondolkodtam más megoldáson, mivel nagyon sajnálnám, ha egyúttal nem kereshetném föl Novi Sadot is. Ezért sikerült egy olyan megoldást találnom, hogy október végén mennék Zágrábba, gondolom, akkor már az egyetemi oktatás megkezdő-

dött és így mód volna a Novi Sad-i látogatásra is. Egyelőre ebben az értelemben írtam a Jugoszláv Akadémiának, nagyon kérem, írja majd meg nekem, hogy mi a véleménye erről az időpont-ról. Az *Irodalomtörténeti Közlemények* múlt évi 6. számát, amely úgy látszik, elkallódott, újra elküldtem, remélem megérkezett, valamint az azóta megjelent 1. szám is. A *Hid*-nak a számaint hálásan köszönöm, nagy érdeklődéssel olvastam beszámolóját budapesti látogatásáról és érdeklődéssel várom a folytatásokat. Ha az októberi időpont esetében talán valamivel később sikerül is csak találkozunk, így talán még hasznosabb és tanulságosabb lesz, számomra ez a nagy örömmel várt utazás.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 265., 328.

1964. május 6.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében a *Művészeti kritikánk ereje és erőtlensége* témához Sveta Lukić és Svetozar Petrović mondott vitaindítót.¹

Bányai János Tolnai Ottónak: „Tőfém, ma kaptam meg leveled. A verset legépeltem. Itt küldöm. Egyedül a reuma, illetve a rehoma szó a kétséges. Leggyakrabban az előbbit használják, az utóbbit nem közli az Értelmező szótár. Ellenőriztem. Talán jobb lenne az előbbit használni. Azt hiszem nyelvileg ez a legtisztább versed. Ebben majdnem Füst Milános. Tulajdonképpen a szó az ami formálható csupán, s egyedül az engedelmeskedik. Mindig szerettem – jól tudod – a tiszta szó palástját [...] Holnap leadom Caginak [Vukovics Géza] a verset s egy kis esszémert a versről mint önmagával immanens filozófiáról [...] Azt hiszem már vasárnap megjelennek. Ha valami nincs rendben a gépeléssel azonnal írnék, még szombaton kijavíthatom. Ölel Jancsi. Rohanok mert az imént Majával elvesztettem kártyán egy mozijegyet. Most mennem kell [...] Még

mindig nem láttam Domi [Domonkos István] új verseit. Kálmán [Fehér Kálmán] titkolózik. Pap Jóska úgy látszik megvakul. Ahogy Kálmán mondja valóban beteg. Örület! [...] Holnap majd bővebben.²

1. Plakát; *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20. – 2. Kézirat.

1964. május 8.

Herceg János írta az Újvidéki Rádió *Együtt* című irodalmi folyóiratában: „Újra megindult a vita a jugoszláviai magyar irodalomról. Az érdekeltek ismét megszólalnak, s kimondják véleményüket egyetlen irodalmi folyóiratunkról, a *Hídról* [...] Túlságosan hosszú volt a szélcsend, amely megelőzte, s amelyet legfeljebb a kulisszák mögött elhangzott, vagy itt-ott ártatlannak tűnő mellékmondatokba bújtatott replikázás szakított meg, hogy most nyugodt, szenttelen és személyi sérelmekről mentes légkörben adhasson alkalmat a véleménycserére. És talán túl merész volt maga a kísérlet is, amely a polarizálódás jelszavával indult, eszmények és irányok egyforma létjogosultságát hirdette és végül egyeduralmat valósított meg. A jugoszláviai magyar irodalom egy egész emberöltőnek felérő ideje alatt változatlanul kitartott az egység elve mellett. Folyóiratunk mindenkori szerkesztői a szocialista világnézet mellett egyetlen kritériumot ismertek: a tehetséget. S ha ez a szempont nem is érte el mindig a kívánt színvonalat, sosem fordult elő talán, hogy tehetséges költőnek vagy elbeszélőnek fiókban maradt volna a kézírata, vagy ami még rosszabb: kénytelen lett volna némaságra ítélni önmagát. Az utóbbi években ez, sajnos, egyre gyakoribb jelenség.”

Az újvidéki Ifjúsági Tribünön Rehák László előadást tartott *Nemzetiség – kisebbség* címmel.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. május 12.

Gion Nándor írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Hamarosan befejeződik a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün idei tavaszi idénye. Ma este dr. Ljubomir Tadić *A szocializmus és kultúra* címmel megtartja a *Valóságunk nyílt kérdései* című előadás-sorozat utolsó előadását. A befejező beszélgetésre május 20. után kerül sor. Ha most a szokásos munkaértékelést akarnánk elvégezni, mindenkéltől a sorozat, illetve általában az előadás-sorozatok megmentő jellegéről kellene szólni [...] Összel még többnyire jó adag szkepticizmussal néztek az Ifjúsági Tribün munkájára [...] Hetekig, sőt hónapokig csönd honolt a tribün tájékán [...] És akkor kezdődtek a megmentő előadás-sorozatok. Az októberi forradalom művészetéről szóló volt az első, és ez hozta meg az első közönség sikert is [...] Következett a *Valóságunk nyílt kérdései* című sorozat. Az eredmény: az eddigieknél is nagyobb közönség siker. A Shakespeare emlékének szentelt és a kétnyelvűségről megtartott előadások szintén visszhangra találtak [...] Úgy gondoljuk, egyetlen idényben ez is eredménynek számít.”

Ugyanott Sztáncsics András arról számolt be, hogy „Vanyek Tivadar brüsszeli tárlatáról elismerőleg nyilatkozott a belga sajtó. Tavaly állított ki először Brüsszelben több jugoszláv festőművész társaságában Vanyek Tivadar, akire már akkor felfigyeltek a belga főváros képzőművészeti körei. Ennek az érdeklődésnek tulajdonítható, hogy a Galeri d’Egmont az idén önálló kiállítást rendezett számára. Áprilisban tartották meg Brüsszelben a tárlatot, amelynek alkalmából felkerestük Vanyek Tivadart [...] Vanyek Tivadart meghívták jövőre is Brüsszelbe, s előreláthatólag 1965 őszén megrendezi második önálló képképzőművészeti kiállítását is”.

Az Ifjúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett, és a Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartott vitasorozat keretében Ljubomir Tadić mondott vitaindítót *Szocializmus és politika* címmel.¹

1. *Ostvaren program rada Tribine mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. május 13.

Az újvidéki Mezőgazdasági Kar amfiteátrumában megtartották az Ifúsági Tribün és a *Symposion* által *Valóságunk nyílt kérdései* címmel szervezett vitasorozat (> 1964. február 26.) befejező (10.) beszélgetését.¹

1. Plakát

1964. május 15.

Aladics János interjúja az Újvidéki Rádió *Panoramájában*: „Novi Sadon, a IX. Sterija Játékokon, a jugoszláv színházak hagyományos találkozásán tegnap este lehullott a függöny [...] A szemle vendégeként kísérte a IX. szemlét Hont Ferenc rendező is, a budapesti Színháztudományi Intézet igazgatója, a Nemzetközi Színháztudományi Intézet magyar központjának elnöke és az esztétikai egyetem tanára. Elutazása előtt megkértük a magyar vendéget, mondjon összefoglaló véleményt a Sterija szemlééről.”

1964. május 16.

Bányai János Tolnai Ottónak: „Ottóm, ma beszéltem a [Fehér] Kálmánnal. Írok neki egy tanulmányt Pilinszkyről. A Füst Milánról szóló mellett ez a legjobb költészeti esszém. Látod, aránylag jókedvvel vagyok. Sajnos a novellairás nem megy. Úgy van ez, mint arról a százlábúróról szóló mese, melytől megkérdezték, *mit csinál a bal hetedik lábad, amikor a jobb másodikkal lépsz.* Ő gondolkodni kezdett ezen, gondolkodott és elfelejtett járni. Azt hiszem valóban szép volt a Magyar Szóban az a két hasáb. Ma Kálmán is adott egy verset a Szónak. A *Sirály*od megjelent. Kálmán majd elküldi a *Hidat*. A márciusiban volt. Áprilisi még nincs. Ott Dominak [Domonkos István] lesznek versei, ha jól tudom. Ha Maja viszi a postára ezt a levelet, akkor elküldi majd a könyvet is. Jóskával [Pap József] kapcsolatban. Kálmán úgy mondja még semmi sem változott. Már vagy három hete tart a betegség. Nem jár sehova sem. Vigyáznia kell. Semmi biztosat nem lehet tudni. Kezelik – talán minden rendben

lesz. Nem jössz szabadságra? Már esedékes volna, nem? Domiról semmi hír. Te tudsz róla valamit? Sinkóék otthon vannak. Elmehetnek hozzájuk. Tegnap néztük az *Érzelmek iskoláját*. Ma megint moziba kellene menni, de rossz idő van. Ölel Jancsi. Írjál gyorsan a Tiszáról. Izgulok.”¹

1. Kézirat.

1964. május 17.

A zentai múzeumban megnyitották a szabadkai képzőművészek kiállítását, amelynek június 15-ig 1814 látogatója volt.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1964. május 19.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Lányi István feltette a kérdést: „Szemle vagy verseny? Az Amatőr Színjátszók Tartományi Szövetségének elnöksége a napokban vitatta meg az idei kikindai [Nagykikinda] találkozó műsorát és jellegét. Ennek során merült fel a kérdés: Szemle legyen-e ez, vagy verseny? Kikindán tartományunk legjobb együtteseinek mutatják be teljesítményeiket. Ezt a színvonalas találkozót községi és járási szemlék előzik meg, amelyek során a bírálóbizottságok kijelölik azokat, akik megérdemlik, hogy megjelenjenek a tartományi találkozón. Ez már verseny. A kikindai szemlén nyújtott teljesítménytől függ, melyik együttes képviseli majd Vajdaságot a Szerb Szocialista Köztársaság amatőr színjátszóinak fesztiválján, amelynek rostájából kerülnek ki aztán azok, akik júliusban részt vehetnek a Hvar szigetén rendezendő országos szemlén. Mindezekben a rendezvényeken voltaképpen versengés folyik, noha ezt sehol se helyezik kifejezetten előtérbe [...] az elnökség egyes tagjai felvetették annak lehetőségét, hogy a kikindai szemlén vezessék be a különdíjak kiosztását is. Így például kitüntetnék azokat az együtteseket, amelyek megfelelő figyelmet szentelnek a díszletezésnek, a maszkirozásnak vagy a szép beszédnek [...] A javaslattal szemben felsorakoztatott ellenérvek főleg az anyagiakra vonatkoztak, vagyis arra,

hogy a több pénzzel rendelkező csoportok itt is egyenlőtlen versenyt nyernének, mert hivatásos segítőtársakat szerződtehetnek [...] Az lenne a helyes, ha a helyi illetékesek minden együttesnek [...] lehetővé tennék, hogy hivatásosok tanítsák és irányítsák őket.”

Saffer Pál *Új esztendő, régi problémák* címmel írta: „A napokban tartotta meg szokásos évi közgyűlését a Szerbiai Íróegyesület vajdasági alosztálya és a közgyűlésen az új vezetőségválasztása mellett az írók megtárgyalták időszerű problémáikat is. Néhány érdekes kérdés vetődött fel ezen a megbeszélésen. Mindenekelőtt a köztársaságközi kapcsolatok fejlesztése, amely a közgyűlés határozatai alapján a jövőben a Szerbiai Íróegyesület fokozott támogatásával a színvonalban és a terjedelemben is fokozódik [...] A másik kérdés, amelyről sok szó esett a közgyűlésen, az írók anyagi helyzete volt. Vajdaságban egyetlen olyan író sincs, aki kizárólag írói tevékenységéből tartaná fenn magát [...] A közgyűlés résztvevői sikraszálltak olyan viszonyok megteremtéséért, amelyben az irodalmi produkció megfelelő javadalmazásával lehetővé tennék, hogy az arra hivatottak teljesen az irodalomnak szentelhessék magukat.”

A témához tartozott az a jelentés is, hogy „Eddig nem látott jelenségnek vagyunk szemtanúi: napilapjainkban egész oldalt betöltő hirdetések jelennek meg, és ezekben a kiadványok újabb-nál újabb felhívással fordulnak az olvasóhoz, fizessen elő egy-egy könyvsorozatra, különféle kedvezményeket kínálva, jutalomjátékkal egybekapcsolva a készpénzért való vásárlást”.

Balázs Jolán Óbecséről tudósította a műsort: „Ljiljana Bukinac két éve került a becsei [Óbecse] képtár és tájjellegű múzeum élére [...] A művésztelep idei vendégeinek fogadására is készülődik. Május végére várnak néhány résztvevőt. Neveket még nem említ, de elárulja, hogy az idén új művészeket hívnak. A kolónia első tíz éve tavaly lezárult, addig leginkább ugyanazokat

a festőművészeket látták vendégül [...] A kezdődő új szakaszt más emberek, más alkotók élményvilágával, művészi törekvéseivel szándékoznak betölteni.”

Polányiné Duczynska Ilona Sinkó Ervinnek: „Alig tudom hogy hogyan köszönjem meg a levelüket, azt a gyökérig menő átértést és átérzést amit hozott. És ezen túl még egy másféle köszönet jár, azért a soha ki nem hagyó türelemért amivel a hosszú hallgatásainkat vették, amik valóban egy páratlanul nehéz körülmények között folyó erőfeszítés kifejezései voltak, így született meg azután mégis a Co-existence, halál-megvetésben, szerelemben, munkában, gyászban és újra munkában. »A társadalmi igazgatás Jugoszláviában« még idején jött: Károly [Polányi Károly] óriási érdeklődéssel olvasta, jegyezte ki az első három beszédet. Íme, itt volt végre a nyitott kapu egy addig csak sejtett szocialista valóság felé [...] A Co-existence első száma element hajópostán az összes címre amit megadott az utolsóelőtti levelében, Magának pedig én küldtem légi postán, sajnos még Novi Sad-ba, de remélem azért megkapta. A közvetlen és roppant sürgős feladatokat a következőben látom: Hogy legyen jugoszláv cikk, (inkább kettő mint egy) a következő számban. A lapot mindenképpen ki kell szélesíteni – el a túlon túl közgazdasági tereptől, a filozófiai, kulturális és irodalmi tájak felé. Írna-e Sinkó a következő számban, ha úgy érzi, az irodalom szerepéről a szocialista nemzet kialakulásában [...] A második kérésem praktikus természetű: a lap terjesztése élet-halál kérdés. A Károly nevében lefolytatott adakozás kettő ezer dollárt eredményezett, ezzel indultunk. Minden munka társadalmi munka. A lap megjelenése előtt elértünk 125 előfizetőt, majdnem mind amerikai egyetemeken, egy harmadik könyvtár. Hogyan lehet Jugoszláviában a lapot terjeszteni? Van-e erre valamilyen központi mód? Innen »air freight bulk shipment«-et tudunk küldeni, az gyors és olcsó. Ugyanezt a kérdést Magyarorszá-

gon is fölvettem a Kultúrkapcsolatok Intézete, illetőleg a Magyarok Világszövetsége révén.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 266., 329–330.

1964. május 20.

A Jugoszláv Képviselőház rezolúciót fogadott el a gazdasági rendszer továbbfejlesztésének irányelveiről.¹

Az Ifjúsági Tribünön megnyílt a fiatal újvidéki művészek tárlata. Kiállított Maurits Ferenc is.²

1. Rezolucija o smernicama za dalji razvoj privrednog sistema. Tonković, Stipe: *Sindikati u socijalističkoj Jugoslaviji*. Zagreb, 1984, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, 142. – 2. *Ostvaren program rada Tribüne mladih u 1964. godini*. Kézirat. 1964. május 20.

1964. május 22.

Saffér Pál írta az Újvidéki Rádió *Panorámájában*: „Az alkotás szabadsága és az ennek megfelelő légkör megteremtése igen gyakori téma nálunk: sokan viselik gondját – jól-rosszul – vagy legalábbis jó szándékkal és eközben olykor, nem annyira a jó szándék, mint inkább hozzáértés híján, megfelelnek az igazi művészi alkotás légkörének elengedhetetlen velejárójáról, a tudományos, következetes és elvszerű bírálatról. Erre emlékeztetnek bennünket a Jugoszláv Kommunista Szövetség kongresszus előtti tevékenységének irányelvei is, amelyeket a Központi Vezetőség VI. plénuma fogalmazott meg. Idézünk: »A kommunistáknak és minden haladó kultúrmunkásnak nyilvános és elvszerű marxista bírálattal kell küzdenie a kultúra területén jelentkező káros jelenségek ellen« [...] A kispolgári ösztönszerűség, a dogmatizmus és egyéb bajok igen különböző köntösökben és ellentétes zászlók alatt is jelentkeznek és jelentkezésüknek legfőbb előfeltétele a tolerancia és demokrácia mezében tetszelgő, lényegében elvtelen és antidemokratikus hallgatás. Mert az alkotásszabadság nem az élettől elvonatkoztatott, absztrakt fogalom. A mi értelmezésünkben nem azt jelenti, hogy a néma csendben mindenki úgy sütogetheti a maga kis szellemi pecsenyét,

ahogy saját érdekei szempontjából a legjobbnak látja anélkül, hogy bárkinek erkölcsi joga lenne ebbe beleszólni. Ellenkezőleg, mi a kísérletezés és útkeresés szabadsága mellett az alkotószabadság szerves részének tartjuk a bírálat szabadságát és szükségességét, az útkeresések, kísérletek és alkotások, a társadalom és haladás, ennél fogva az igazi humanizmus szempontjából való felmérését és kiértékelését... Mert az igazi alkotószabadság nem a hallgatásból, nem a mindent megtűrésből születik, hanem a minél nyilvánosabb és minél elvszerűbb bírálatból, a vitákból, az eszmék harcából. A tudat, hogy műve nem marad visszhangtalan, hogy a szellemi környezet felméri és nyilvános szabad viták útján magáévá teszi vagy elutasítja a neki felajánlott alkotást – ez az igazi légkör, amely a művészt társadalmi felelőségének tudatára ébreszti és alkotásra ösztönzi.”

1964. május 25.

Sinkó Ervin Klaniczay Tibornak: „F. hó 4-iki levelét Novi Sad-ról küldték utánam Zágrábba. Közben beszéltem Matković Marijan-nal, a mi akadémiai szakosztályunk titkárával, aki most tért vissza amerikai útjáról és akinek kedves emléke az Önnel való egykori zágrábi találkozása – megállatodtunk abban hogy a meghívó, amit Ön októberre az Akadémiától kap, nem három, hanem tíz napra fog szólni. Hogy én október végén, amikor Ön az utazását tervezi, még Zágrábban leszek-e, hogy itt személyesen üdvözölhessem, az kétséges. De annál inkább örülök neki, hogy viszont Novi Sadon én fogadhatom és megismertethetem majd az ottani magyar katedra diákjaival, munkatársaival – és problémáival is. Remélem, nem lesz terhére, hogy Novi Sadon is tartson előadást a magyar katedrán, sőt esetleg az ottani Ifjúsági Tribünön is, amely az egyetemi és középiskolai magyar diákoknak egy itt rendkívül érdekes és eleven fóruma. Az *Irodalomtörténeti Közleményeket* megkaptam és a kéréssel, hogy továbbra is juttassa el hozzám, hálásan köszönöm.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 267., 330–331. Eredetije az MTA Irodalomtudományi Intézet Archivumában.

1964. május 26.

Saffer Pál az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Nem tévednek azok, akik azt mondják, hogy Versecen, a szőlőhegy alatt, a patinás utcácskákban valami különleges levegő kering, amely művészeket és művészetet, különösen írókat és költőket terem. Valóban nehéz ugyanis megmagyarázni azt a tényt, hogy ez a nemrég még úttól, vasúttól, kultúrközpontoktól, nagyvárosoktól távol eső városka ott, a dél-bánáti csücsökben hogyan vált mindennek ellenére időről időre önálló, autentikus kulturális és irodalmi központtá, hol kisebb, hol szélesebb kör számára [...] Ilyen körülmények között az is természetes, hogy a város társadalmi szervezetei erkölcsileg és anyagilag is támogatják a lelkes fiatalokat, és ennek a támogatásnak az eredménye legújabb akciójuk, a dél-bánáti fiatal költők fesztiválja, amely tegnap fejeződött be ünnepi irodalmi esttel. A fesztivált egy pályázat előzte meg, amelyre nem kevesebb mint 87 fiatal költő küldte be művét.”

Jankovics Ilona ugyanott így vélekedett: „A szülők, a tanulók érdeklődésén múlik, hogy megnyílik-e őszre Nov Sad néhány másodfokú iskolájában a magyar tannyelvű tagozat. A nemzetiségi gyerekek kisebb százaléka folytatja tanulmányait másodfokon, ami jórészt azzal magyarázható, hogy elrettenti őket a magyarból átmenet nélkül szerb nyelvű oktatásba való kapcsolódás [...] a község státúsumában helyet kapott, hogy a nemzetiségi tanulóknak az elemin túl is lehetőséget kell nyújtani tovább tanulásra anyanyelvükön [...] Az Oktatásfejlesztő Központ részéről már megtörtént a lehetőségek felmérése: a kereskedelmi és vendéglátó-ipari tanulók iskolájában, az építészeti-műszaki iskolaközpontban és a fémfeldolgozó-ipari munkásszakképző iskolában megvannak a káderlehetőségek magyar tannyelvű tagozatok nyitására. Csupán az érdeklődéstől, a jelentkezők létszámától függ megvalósulása. Ha

Nov Sad község határán túl is tudomást szereznek erről a kezdeményezésről, valószínűleg nem lesz semmi akadálya.”

Bálizs Jolán arról tudósított, hogy „Leginkább márciustól júliusig szabad a moholi művelődési egyesület színházterme. Ebben az időszakban mutatják be az év közben betanult darabokat, ilyenkor hívnak vendég együtteseket. Ezt a rövid periódust használják ki a fiatalok is, hogy táncot rendezzenek. Nevetve mesélik, hogy amikor tavaszunként elszállítják a búzát – magtárnak használják ugyanis a termet – az első táncokat mindig óriási riadalom, sikongás, futkosás teszi emlékezetessé. Nem tudni, ki rémül meg jobban, a táncot lejtő párok vagy az egerek, mivel a búzatenger helyett ugrándozó lábak erdeje és hangos zenebona fogadja őket. Ilyenkor mindig kerítenek egy-két macskát, de mire az egerek kifogynának vagy elszoknának, már helyet kell adni az új búzatermésnek.”

Az Újvidéki Rádió bemutatta Kopeczky László *Harangszó előtt* című hangjátékát.¹

1. Szövege: Álmodok szirtjén, 1969.

1964. május 27.

Bosnyák István Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, Itt küldöm végre – nem a Forumba való írást, hanem a minden sorában megúttalt terjengős »diplomadolgozatot«, hogy valamennyire mégis megnyugtassam magam, megmutatva Sinkó elvtársnak, hogy valamit mégis csináltam s nem henyéltem, valamint hogy kikérjem véleményét, a vizsga után érdemes-e foglalkoznom evvel a maszszával. Ez a sok badarság, amit összeolvastam, ezt a kis tanulásra szánt időmet is felőrölte, így a fel szabadulás utáni »vajdasági irodalmat« már nem tekinthettem át, esetleg, ha az eddigi anyagból érdemes valamit csinálni, majd ezt is megteszem. Szégyellem magam, hogy annyi ígélet és halasztgatás után még most se tudok adni a Forumnak semmit – s ez minden, amit pillanatnyilag megtehetek. A Tribün-Symposion előadássorozatról

meg fogom írni a rövid beszámolót, mihelyt elmúlik a vizsga, ezt a vajdasági históriát pedig ahogy Sinkó elvtárs jónak látja.”¹

1. Kézirat.

1964. május 28.

Bányai János Tolnai Ottónak: Tőfém, megkaptam ma a verssorok javítását. Eszközöltem azokat. Még nem adtam le a verset, mert én nem írtam semmit sem. Nem haragszol? Valóban úgy jó, ha együtt jelenünk meg. A *M. Sz.* ban ez már, számomra, majdnem hagyomány is lehetne. Megjelent az új *HID*. Remélem Kálmán [Fehér Kálmán] elküldi majd. Van benne egy szép verse. Sajnos, úgy érzem, kicsit megviselte azt a Kálmánunkat, akit annyira szerettünk, a Vasko Popa, Pap [József] közelség. Jó volna megszabadítani ettől a hatástól. Én most írtam róla egy rövid írást a *Polyának* [*Polja*] – egészen másról írok, mint ami az új verseiben van. Az ami a *M. Sz.*óban megjelent nagyon elszomorított. Katát [Ladik Katalin] nagyon rég láttam. Az én hibám. Nagyobbrészt csak itthon ülök. Nem is vagyok túl produktív. Ha még egyszer prózát tudnék írni Tőfém, akkor talán könnyebb lenne. Nagyon súlyosak az éjszakák. Tudod, a múlt században valaki azt írta, hogy éppen a szkepszis mint a tudomány, és a tudományos módszer elhatalmasodása semmisítette meg a tragédiát mint egyetlen művészi kifejezést. A szkepszis alatt értsd most a teljes félelemmel teli költészet-elemzést; ez több minden tudományosságnál – a költészetig visz el – de él benne a szkepszis. Ennek tudatában pedig aligha lehet jó prózát írni. Talán meg kellene kísérelni elindítani a *szkepszis-prózát*. Ha lehet... Látod, Tőfém, levél helyett naplót írok. Ölel Jancsi.”¹

1. Kézirat.

1964. május 29.

Az Újvidéki Rádió *Panorámájában* Gion Nándor így értékelt a *Híd* áprilisi számát: „Mintegy két hónapos késéssel jelent meg a *Híd* áprilisi

száma. E késésekbe, úgy látszik, egy időre bele kell nyugodni [...] Hosszabb lélegzetű, színvonalas esszéiben, tanulmányokban nincs hiány. A szépprózára sajnos ez nem vonatkozik. Mindössze egy novellát, Varga Zoltán *Új kaland* című írását közli a *Híd*. Varga Zoltán ezúttal valamivel biztosabb kézzel formálta meg ezt az elbeszélést, mindez azonban nem mentesítette az erőltetett és kezdetleges pszichologizálástól és a valószínűtlen cselekménykifejtéstől. A széppróza hiányát és hiányosságát ellensúlyozzák a versek. Különösen Vlado Gotovac és Fehér Kálmán költeményei érdemelnek figyelmet. Mindkét költő a versírói szenszibilitáson kívül rendelkezik a ma már nélkülözhetetlen elméleti felkészültséggel is, és ez tömören megszövegezett, ritmikus verseiben nagyon is érezhető. Kevésbé vonatkozik ez Gulyás József *Ének a préviről* című versére, amely azonban mozzanataiban még így is kiemelkedik a középserűségből.”

A magyarországi délszlávok központi népi együttese első alkalommal érkezett vendégszereplésre Jugoszláviába.¹

1. Iz naše prošlosti I. Budimpešta, 1979, 150.

1964. május 30.

Zágor György belgrádi magyar nagykövet javasolta a központnak: „Tekintettel arra, hogy Titonak Kádár elvtárs által Rankoviçon keresztül történt újbóli meghívása, ill. a látogatás időpontjára vonatkozó konkrét magyar javaslat megteremtése óta 4 teljes hónap telt el és jugoszláv részről a válasz még mindig késik [...] véleményem szerint a jugoszláv válasz kérdése azokon az okokon nyugszik, amelyeket egyidejűleg felterjesztett 280/szt. számú jelentésben ismertetek, amely jelentésben kimutatom, hogy a jugoszlávoknak hozzánk való politikai viszonyulásában jelenleg egy hullámvölgyben vagyunk. Egyébként az ügyben hivatalosan érdemi diplomáciai lépést is lehetne tenni, amire alapot nyújt, sőt kötelez Ranković elvtársnak február 3-án azon kijelenté-

se, hogy »Tito elnök látogatásának időpontjára vonatkozólag majd későbbben kölcsönösen meg kell állapodni«. Egy ilyen megállapodás kezdeményezőinek nekünk kell lennünk, mivel mi vagyunk a meghívó fél. Javasolom egy ilyen lépés Budapesten történő megtételét.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-szn-1964.

1964. június 2.

Saffér Pál beszámolója az Újvidéki Rádió *Kulturrevüjében*: „A vajdasági írószekció szervezte látogatás és irodalmiest-csere keretében most egy újabb és rendkívül érdekes írócsoport tartózkodik tartományunkban, hogy a terv szerint beszélgetéseket folytasson az írókkal Novi Sadon és Versecen, hogy irodalmi esteket tartson Versecen és Suboticán, hogy részt vegyen az amatőr színházak tartományi szemléjén Kikindán [Nagykikinda] és a Zmaj Játékok megnyitásán Novi Sadon. Kosovo-Metohija írói, szerbek és siptárok viszonzozzák ezzel a vajdasági írók márciusi priština-i látogatását.”

Lányi István jelentette Nagyikindáról: „A hivatalos versengésben résztvevő öt együttesből eddig hármat láttunk, és nehéz lenne hátrározott, szilárd rangsort felállítani [...] A zrenjanini [Nagybecskerek] Ifjúsági Tribün Vuk Karadžić gyűjtéséből mutatott be lírai hangulatú válogatást [...] A pančevói [Pancsova] fiatalok műterme Vasko Ivanović belgrádi újságíró *Lőjetelek, és megnyitattik* című művét mutatta be [...] Zombort a Petőfi kultúregyesület előadása képviselte. Szinetár György *Susmus* című zenés vígjátékát mutatták be [...] A nagyszámú együttesből, amelynek játékkészsége igen változékony értékű volt, feltétlenül ki kell emelnünk Dovát Arisztidot, Holpert Magdát, Domazet Máriát és Dunai Dénest.”

Polányiné Duczynska Ilona Sinkó Ervinnek: „Ez csak utóirat a múltkori levelemhez a *Co-existence* dolgaiban. Az első szám erősen fogytán van, úgyhogy mielőbb kellene tudnunk, hogy

számíthatunk-e valamilyen központi rendelkezésre Jugoszláviából, és milyen mennyiségben. Ezt július legelején legkésőbb tudnunk kellene, mert a nyomdával való megállapodásunk az, hogy júl. 10-ig tartják a »sätz«-ot utánnomásra. Az üzleti oldala a dolognak a könyvkereskedéseknek szokványosan adott 40%-os engedmény az egyes szám árából, ha a megrendelt mennyiség meghaladja a 10-et.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II. 268., 331.

1964. június 4.

Zágor György belgrádi magyar nagykövetnek a központhoz küldött jelentéséből: „A jugoszláv hivatalos személyiségek magatartásából, elejtett megjegyzéseiből, célzásaiból és egyes konkrét megállapításaiból arra a következtetésre jutottam, hogy Jugoszláviának hozzánk való viszonyulásában, illetve a jugoszláv illetékes vezetőknek a jugoszláv–magyar kapcsolatok fejlesztéséhez való hozzáállásában bizonyos megmerevedés következett be [...] Az egyik legfontosabb objektív tényező az, hogy az utóbbi időben megváltozott Jugoszlávia viszonya a többi szocialista országhoz és a nemzetközi munkásmozgalomhoz [...] Régebben a jugoszláv vezetőség különös súlyt helyezett a magyar viszonylatra, ma viszont ez csak egyik a sok közül [...] a jugoszláv elvtársak rendkívül érzékenyek, meglehetősen önteltek és semmiféle törekvés nem észlelhető náluk a tevékenységük konkrét önkritikusi vizsgálgatására. Ennek a fényében a magyar–jugoszláv bilaterális kapcsolatoknak elég nagy súlyú eleme az a körülmény, hogy annak idején, sőt a legutóbbi időig, magyar részről több jugoszláv kezdeményezést visszautasítottunk és a jugoszlávok szemével nézve a szekér, amely után futottak, nem vette fel őket [...] A fentismertettekkel kapcsolatban felvetődik, hogy hasznos volna megnézni, nincsenek-e a jugoszlávok által sérelmezett – az e jelentésben felsorolt és fel nem sorolt ügyek között – olyanok is, amelyek mögött nem kifejezetten a felső vezetőink koncepciói, illetve

határozatai húzódnak meg és ezekben határozott előrelépést kellene a jugoszlávok felé tenni, csökkenve ezzel elmaradásunkat a többi szocialista ország mögött.¹

1. MOL XIX-7-1-j-4b-004139-1964.

1964. június 5.

Megkezdődött a VII. Zmaj Játékok. A Szerb Nemzeti Színházban megtartott irodalmi esten Desanka Maksimović, Aleksa Mikić, Leopold Suhodolčan, France Filipič, Florica Štefan, Jasna Melvinger, Fehér Ferenc és Miroslav Antić olvasta fel gyerekkerseit.¹

A Szkopjei Rádió és Televízió először sugárzott tévéműsort saját stúdiójából.²

1. *Zmajeva dečje igre 1958–1967*. Novi Sad, Sremska Kamenica, 1967, 15–16. – 2. Eberst 1974, 171.

1964. június 9.

Saffer Pál az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* arról tájékoztatót, hogy „A Kanizsai Író-tábor mintájára a Szlovén Íróegyesület maribori alosztálya június 18-i kezdettel Statenbergben rendez író-táborot, amelyen a fordítás és a különböző nyelvetterületek közötti kapcsolatok problémáját vitatják meg. A táborozáson három vajdasági író is részt vesz, és viszonzásképpen három szlovén író látogat majd el Kanizsára. Az író-tábor eszméjének népszerűsödéséről tanúskodik az écskai művészetleírásról érkező hír is: az idén Écskán vendégül látják azokat a színdarabírókat, akiknek művét az új idényben műsorára tűzi a zrenjanini [Nagybecskerek] Toša Jovanović Népszínház, ezenkívül pedig külön csoportban, a festőkkel egyidejűleg meghívják néhány vajdasági és beogradi írókat.”

1964. június 12.

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, sietek a levélírással, hogy még Zágrebban találjam. Az tényleg nagy segítség lesz számomra, hogy Zágrebban el tudom majd olvasni a *Pester*

Lloyd évfolyamait. A zágrebi tartózkodásom, talán úgy volna a legeredményesebb ha – legalább részben – egybeesne az Ön zágrebi napjaival. Ezért tervezném ezt az utat a jövő hónapra. A jövő hónap közepén Ön már, valószínűleg újra Zágrebban lesz. Nem tudom, hogy a Pilinszky-fordításaink kötetbe valók volnának-e, illetve, hogy sikerülne-e egy kötetre való verset lefordítani. Nehéz, fukar, szikár ez a költészet: fontos volna megtalálni a szerbhórvát költészetben az esetleges megfelelő költőt, aki hasonlítana Pilinszkyhez és így hozzá lehetne viszonyítani a fordítások értékét. Itt minden rendben van. Úgy látszik most már a »legmagasabb« fórumok elé került a folyóiratunk ügye és most már csak idő kérdése. Lassan kezd már kialakulni a *Symposion* kötet is, amelyről már beszéltünk Sinkó elvtársnak. Mire visszaérnek Dalmáciából sikerül talán eljuttatnunk Önhöz a nyomdai levonatokat. Ezek átnézése után, ha szükségesnek és lehetségesnek gondolja Sinkó elvtárs, akkor talán elkészülhetne az a pár oldalas bevezető, melyről nemrégiben szintén beszélgettünk. Mindegy, úgy hiszem mire Sinkó elvtársék visszatérnek a tengerpartról elég sok újdonságot tudunk majd elmondani. Addig is a legőszintébb tisztelettel és szeretettel köszönti Önöket Bányai János.”¹

Sinkó Ervin Polányiné Duczynska Ilonának: „Bocsánatát kell kérnem, hogy csak most felelek baráti levelére és hogy nem nyugtáztam előbb a *Co-existence* nekem megküldött első számát. De ezúttal valóban az egyetemi munkákon kívül egész sereg sürgető kötelezettségemnek kellett eleget tennem, mielőtt végre bekövetkezett a nyári vakáció, amit holnapután kezdünk majd meg, feleségem és én, Dalmáciában. Két könyvre való kéziratomat adtam át az évben a kiadómnak, úgy hogy nem lévén magam sem egészségileg a legjobb kondícióban, nem ígérhetek cikket a *Co-existente* legközelebbi számára. Ellenben egész sor hivatott emberrel beszéltem, akik megígérték közreműködésüket, csakhogy, persze, a nyári

vakáció akkor már küszöbön volt és most már az emberek szétszóródtak. Van azonban egy biztos címem és pedig a zagrebi szociológiai intézet – a vezetője Frane [Franjo] Tuđman – azok már meg is rendelték a maguk számára a lapot és megígérték, hogy a lap szerkesztősége címére hamarosan el fogják küldeni mindazoknak az intézményeknek és testületeknek a listáját, akiknek mutatószámot volna érdemes küldeni. Tuđman megígérte azt is, hogy meg fogja szervezni az ő intézetén belül a munkát a *Co-existence* számára megfelelő közleményekkel. A *Co-existence* első száma több, mint szép ígéret, de én is osztom a Maga véleményét, hogy jó volna, ha sikerülne azt a közgazdasági-politikai téren kívül más, irodalmi és szellemtörténeti témákkal is bővíteni. Ezáltal sokkal szélesebb olvasóközönségre is számíthatnának. Amint egy kicsit összeszedtem magamat, igyekezni fogok hozzájárulni a magam részéről is a folyóirat ilyen irányú tematikai kiszélesítéséhez. Jugoszláviában nincs központi terjesztő vállalat, tehát csak a már megadott és a megadandó címek azok, amikkel számolni lehet.”²

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Nagyon sajnáltam, hogy barátom, aki Amerikában járt, nem jutott hozzá, hogy ellátogasson Berkeleybe. A pesti tartózkodásomról azóta valószínűleg olvasott a *Híd*-ban újabb részleteket. Utólagos információk meggyőztek arról, hogy Tolnai Gáborral kapcsolatban Magának van igaza, de hát én csakugyan honnan tudhattam volna, hogy ki kicsoda és főleg, hogy kicsoda volt. A fiatal írók egy este Sükösd Mihálynál gyűltek össze, hogy találkozzanak és ez igazán a kivételesen szép esténk illetve éjszakánk volt. Amit arról ír, hogy nem könnyű magyar írónak külföldön élni, ezt igazán megpróbáltam. S a legtöbb emigrációnak, ha soká tart, meg van pecsételve a sorsa: széthullik és sorba megszűnnek az orgánusok, amik anyanyelvünkön szólnak. Azért áldom én a sorsomat, hogy 1939-ben Jugoszláviába kerültem. Magyarországon tartósan még ma se bírnám elviselni a

»közéleti« létkört. Azt hiszem annak nincsen semmi akadálya, hogy Maga a *Híd*-ba szorgalmasan dolgozzék. Épp tegnap olvastam az *Iffúság* mellékleteként megjelenő *Symposion*-ban a szép írását Weörös [Weöres Sándor] költészetéről. Jó volna, ha a *Híd*-nak nemcsak fordításokat, hanem eredeti, például a *Symposion*-ban megjelenthez hasonló, írásait is küldené. A dinárok is így lassan illetve gyorsabban gyűlnének fel s akkor talán csakugyan találkozhatnánk 65-ben Jugoszláviában – egy jó és jó hosszú és sok mindent megtárgyaló baráti meghitt beszélgetésre. Kedves, jó barát, sietnem kell a levelemmel, mert későre jár és már készülnöm kell – mi boldog jugoszláviai polgárok! – a dalmáciai nyaralásra. Valószínűleg holnapután indulunk és szándékunk, hogy teljes hónapot töltsünk azon a csodaszép helyen, amit Brela-nak hívnak.”³

1. Kézirat. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 271., 336–337. Eredeti az OSZK Kézirattárában Fond 212/634 sz. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 272. 337–338. Eredetije a PIM Kézirattárában található.

1964. június 16.

Jankovics Ilona az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* közölte: „A jugoszláv–magyar kulturális egyezmény alapján a napokban sor került a budapesti Tankönyvkiadó és a Tartományi Oktatásfejlesztő Intézet közvetlen kapcsolatára. A tankönyvkiadás terén megvalósítható együttműködésről folytak tárgyalások. Magyar részről Vágvölgyi Tibor, a Tankönyvkiadó igazgatója és Szabó Gyula, a nemzetiségi tankönyvek főszerkesztője vett részt a megbeszélésen [...] Őszre, amikor a Tartományi Oktatásfejlesztő Intézet szakemberei a látogatást viszonzozzák, hosszú lejárati megegyezést írnak alá a magyar tankönyvkiadóval.”

Gion Nándor ugyanott kifejtette véleményét: „Május után színházi bemutatót tartani Novi Sadon, úgy tűnik, egyenlő a sikertelenséggel [...] Ezt példázza a telepi Petőfi Sándor művelődési egyesület szombati bemutatója is, amelyet csupán mintegy hetvenfőnyi közönség nézett

végig. Pedig Vészi Endre színműve, a *Hajnali beszélgetés* igazán megérdemelné a nagyobb fokú érdeklődést [...] A telepi fiatalok nem léptek kellő felkészültséggel a közönség elé [...] Az együttesből egyedül Latak András tűnt ki magabiztosságával, és némileg Mókus Ilona, ez azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy megváltoztassa az előadás amatőr jellegét, amelyet még az alapvető technikai hibák és a rendezői bizonytalanság is fokozott.”

1964. június 22.

Ljubljanában a jugoszláv rádió- és tévédráma hete keretében megkezdődött a VIII. jugoszláv hangjátékfesztivál. Az Újvidéki Rádió Deák Ferenc *Üzlet* és Fehér Ferenc *A csillagok nappal is fénylenek* című művével vett részt. A zsűri (Simon Drakul, Boro Drašković, Vuk Filipović, Zvonimir Golob, Borislav Mihajlović-Mihiz, Lojze Smašek, Steinitz Tibor) a rendezésért járó II. díjat Varga Istvánnak ítélte oda. A gyermekhangjátékok kategóriájában az Újvidéki Rádió Đorđe Fišer *Sajtos Miki és az egerek* (fordította Balázs Pál. Rendezte Gellér Tibor) és Svetislav Ruškuc *Csomó a zsebkendőn* című művét mutatta be. (Fordította Pintér Lajos. Rendezte Varga István, zene Stevan Radosavljević.) A zsűri (Bodrits István, Milovan Danojlić, Drago Ivanišević, Mile Klopčič, Hasan Mekuli, Husein Tahmišćić, Cane Todorovszki) a legjobb hangfelvevőnek járó díjjal Fece Ivánt (Újvidéki Rádió) tüntette ki.¹

Miroslav Krleža Sinkó Ervinnek: „Az én Bpesti »ünnepeltetésem« olyan nagymérvű volt, hogy ha már egy remekműről van szó az intelligens sajtóban, akkor persze az urak ezt a nagy »remekművet« egy kis remekművé lekicsinyítették (ha úgy lehet mondani) és most ez az én szomorú kis remekművem tükröződik a budapesti triumfális sikerem keretében, a mi sajnos és tulajdonképen semmi különös »siker« nem volt hanem egy ócska és régi túlzásúfolt moziban egy meleg május esti gnjavaža.”²²

1. *25 godina festivala jugoslovenske radio-drame 1957–1981*. Beograd, 1984, Jugoslovenska radio-televizija. Jódal Rózsa: Rekviem egy gyermekhangjáték-műsorért. In *Hatvan éve szól a rádió*, 130. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 273., 338–339.

1964. június 23.

Bálizs Jolán az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* bejelentette: „A napokban várja első vendégeit a becsei művésztelep [...] Harminc vajdasági festőművész fordult meg eddig a kolóniában [...] Eddig csak festők jártak a művésztelepen. Ezúttal grafikusokat és szobrászokat is meghívunk. A régebbi vendégek mellé tizenvalahány új is kerül. Többek között: Ankica Oprešniket, Milan Keracot, Bob Emilt, Ilija Vrsajkovot, Aleksandar Lakićot, Mirjana Marešt, Jovan Soldatovićot is most látják először vendégül Becsén.”

Ugyanott Aladics János arról számolt be, hogy „A hét végén meghitt hangulatú és színvonalas hangversenyen vettünk részt, amelyet a Novi Sad-i Isidor Bajić zeneiskola két növendéke adott az iskola koncerttermében. Diplomahangversenye volt ez Hadžić Olgának, Kasović Ila zongoraművész nő tanítványának és Vékás Évának, aki Pajor Bosiljka tanárnőnél tanult”.

1964. június 25.

Bányai János Tolnai Ottónak: „Kifáraszt a Pilinszky-tanulmány s kedvem van rövid, szabatos esszéket írni az esszé műfajáról, meg a tavaszról, Ottóm, mert a kényszerű elemzés – az esszé költőiességének dicsérete – azonos a Brahmsi extázissal... Május vége felé már évek óta utazni szoktam. Most nyugodtabb vagyok, kicsit megtépázottabb. A mozgás úgyis csak két irányba lehetséges: befelé és kifelé. Az első talán fontosabb. Van benne valami szilaj komolyság, belső indulat, nyughatatlan józanság. A csillagokig is elérhet. Végül úgyis a Bibliáig kell elérni. Jó volna minden nyelven megszerezni a Bibliát. Látod nem is tudom tovább írni ezt a levelet. Múlt vasárnap megint felhígtották a Magyar Szót. Ha valamit rosszul gépelttem küld vissza a javításokat

azonnal. Semmit nem javítottam rajta, csak a helyesírást. Ölel Jancsi. Tegnap Majával először ettünk cseresznyét. Olvasd el a májusi *Delo*-ban Jan Kott tanulmányát!!!¹

1. Kézirat.

1964. június 26.

A Szövetségi Végrehajtó Tanács elfogadta a Társadalmi-politikai közösségek pénzeléséről szóló alaptörvény tervezetét, amelynek alapelve, hogy a polgárok viselik az összes társadalmi szolgáltatás (egészségügy, oktatás stb.) költségeit, míg a föderáció támogatja a kevésbé fejlett köztársaságokat és tartományokat.¹

1. HRP3, 235.; Bil-Ton, 74.

1964. június 27.

Fehér Kálmán Sinkó Ervinnek: „Megkaptuk a Csokonai tanulmány-részletet.¹ A most készülő július–augusztusi kettős számban hozzuk. Sinkó elvtárs versét (aminek személyesen is nagyon megörültem, és élmény volt számomra) a júniusi számban közöljük.² Sinkó elvtárs mellett hozunk Slamnig-³ és Domonkos-verseket,⁴ majd Varga Zoltánnak egy elbeszélését,⁵ Burány Nándor írását,⁶ Bori Imre Déry Tibor új könyvéről írt hosszabb tanulmányát⁷ és Gajo Petrović esszéjét.⁸ Az ezt követő rész: A *Híd* 1963-ban. Ebben a részben közöljük (a *Híd*-tanács óhajára) az elemző írásokat. A vitaanyagot, amit másodszor és véglegesen levettek napirendről – nem közöljük. Személyesen jobban szerettem volna, ha ez az elemző rész nem lát napvilágot, de hát vis maioris. Remélem, ez a *Híd*-szám nem fog annyi elmarasztalást kapni, mint a májusi. A Pap elvtárs [Pap József] még nem érkezett haza külföldi útjáról. A napokban kellett volna megérkeznie. A Bosnyák [Bosnyák István] beteg, kórházban fekszik. Itt mellékelem Déry Tibor levelét, amit a *Híd* szerkesztőségén keresztül Sinkó elvtársnak volt szíves írni.⁹ > 1964. június 5.

1. A debreceni kollégium poétája. *Híd*, 1964. 7–8. 809–840. – 2. A szerencse elégiája. *Híd*, 1964. 6.

619–622. – 3. Ivan Slamnig versei. *Híd*, 1964. 6. 623–627. – 4. Domonkos István: Pannon Werther. *Híd*, 1964. 6. 628. – 5. Szorongás. – 6. Egyszer s mindenkorra. – 7. Regénykép – negatívban. – 8. Marx ember-koncepciója. – 9. Kézirat. Közli Sinkó Ervin levelezése II., 274., 339.

1964. június

A *Híd* 6. számának tartalma: Sinkó Ervin: *A szerencse elégiája*; Ivan Slamnig versei (Fordította Ács Károly); Domonkos István: *Pannón Werther*; Varga Zoltán: *Szorongás*; Burány Nándor: *Egyszer s mindenkorra*; Bori Imre: *Regénykép – negatívban* (Déry Tibor); Gajo Petrović: *Marx ember-koncepciója* (Fordította Major Nándor); A *Híd* 1963-ban (Pap József: *Számadás helyett*; Szeli István: *Az értekező próza*; Bori Imre: *Szépírodalom a Hídban*; Vukovics Géza: *A társadalomtudományok nyomon követése*; Ládi István: *A képzőművészet helye*). A *Szemle* rovatban Ács József: *Emberség, ésszerűség* (Budapest, 1963, Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei). *Krónika*.

Bori Imre írta a *Híd* 6. számában: „Irodalmunk ma megoszlott irodalom, s ez akkor vált félre nem érthetően nyilvánvalóvá, amikor a *Híd* megszűnt irodalmi életünk mindenese lenni és egyetlen irányzat, törekvés orgánuma lett. 1962-ben játszódott ez le, s az új szerkesztőség ezt az örökséget nemcsak vállalta, de képviselte és támogatta is. Ez a beszámoló nem kívánja a szenvedélyeket ismét izásba hozni, hiszen a *Híd* körül, amióta ez a fent vázolt folyamat megindult, szenvedélyes viták dúlnak, inkább magánbeszélgetésekben, mint a nyilvánosság előtt [...] S most fölmerülhet a kérdés: korlátját jelentette-e ez a »csonkaság« a *Híd* prezentálta szépirodalomnak? Nyugodtan mondhatjuk: nem. Még akkor sem, ha fájdalmas tényként tartjuk számon, hogy alkotóink egy része önnön sáncaiban lemaradva – kimaradt az irodalmi élet sodrából is. Ezek a kérdések azonban csak részben érintik témánkat, s inkább egyesek belső fejlődésrajzához, életművéhez tartoznak, mint irodalmunkra

jellemző általános vonásokat jelentenek. Irodalompolitikai megfontolások tárgya lehet ez a »kettészakadtság« – de a *Híd* szépirodalmának megítélését nem befolyásolhatja.¹

Az *Élet és Irodalom* 23. száma közölte Illés Sándor *Az újvidéki Forum és a vajdasági magyar irodalom* című írását. A *Valóság* 6. számában (85–86.) Végh Ferenc ismertette Sinkó Ervin *Magyar irodalom* címmel a Forumnál 1961-ben megjelent tanulmánykötetét.² A *Kritika* című budapesti folyóirat 6. számában Nagy Miklós ismertette Miroslav Krleža *A horvát hadisten* című könyvét, amelyet 1963-ban jelentetett meg a budapesti Európa Kiadó.³

1. Szelei István, Bori Imre, Vukovics Géza, Ládi István: A *Híd* 1963-ban. *Híd*, 1964. 6. 701–702. – 2. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 112.; 911. – 3. *A Kritika 15 éve. Repertórium 1963–1977*. Budapest, 1982, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 18.

1964. július 1.

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtárs, éppen ma kaptam Sükösdötől levelet. Azt írja, hogy július második felében két hetet Jugoszláviában szándékozik tölteni. Természetesen, jobbára a tengerparton, csak néhány napot Újvidéken és esetleg Zágrebben, ha Sinkó elvtársékat ott találja. Én nyugodtan közöltem vele, hogy Önök július 15-ig maradnak a tengerparton. Sükösd közli azt is, hogy a *Valóság* című folyóiratban szép cikk jelent meg Sinkó elvtárs irodalomtörténetéről. [Lásd Lányi Sarolta Sinkó Ervinnek > 1964. július 6-án írt levelét] A folyóiratot megküldte Önnek, de az újvidéki címre. Ha sikerül én még ma megszerzem a *HID*-ban a lapot. Úgy látszik valóban felengedett a jég!! Én dolgozok, bár nem tudom még, hogy sikerül-e majd pénzt szereznem a zágrebi tartózkodásra. De azt minden esetre elintézem, hogy bár néhány napot ott tölthessek. Minden esetre, most már annyira belemelegedtem, hogy mindenképpen valamit tenni fogok ezzel az anyaggal mely nap nap után gyülekezik

az asztalomon. Maja és én nagyon örülünk, hogy gondoltak ránk. Talán sikerül majd nekünk is augusztusban egy-két hetet Dalmáciában tölteni. Őszinte rajongással üdvözlö önöket Bányai. U. i. Bosnyák már több mint egy hete a kórházban van. [> 1964. június 27.] Még mindig nincs biztos diagnózis. A belgyógyászaton fekszik, láza van. Az utóbbi napokban már jobban érzi magát. Az orvosa csak annyit mondott, hogy genny van a vérében. Ha bővebbet és biztosabbat tudok meg róla, értesíteni fogom Önöket.¹

1. Kézirat.

1964. július 2.

Sinkó Ervin Déry Tibornak: „Kedves, igen kedves Déry Tibor, ha nagyon gondolkozott volna azon, hogy miként szerezhette nekem örömet, akkor se találhatott volna ki jobbat, mint amit azzal a pár sorával váltott ki bennem, amit a *Híd* utánam küldött ide, ahol azzal a bizonyos M.-val vagyok nyári szabadságon. Az egész könyvét épp ez okból még nem kaptam meg, de amint visszatérek Zágrábba meg fogom szerezni. Az *Új Írásról*,¹ illetve a *G.A. úr X*-ben fejezeteiről szóló írásom szerb-horvát nyelven is meg fog jelenni s ha könyvét elolvastam, előre is biztos vagyok benne, hogy a szerb-horvát kiadása² nem fog késlekedni.³

1. Magyar folyóiratokban lapozva. *Híd*, 1954. 3. 290–314, és 4. 362–392. – 2. *Gospodin G. A. u gradu X*. Fordította Jadranka Damjanov. Zagreb, 1967, Naprijed. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 276., 341.

1964. július 6.

Lányi Sarolta Sinkó Ervinnek: „Az *Aegidius* mindenképpen becses, szép, mű és én nagyon köszönöm. Örülnék, ha én is örököül hagyhatnék – ha csak versekben is – hasonló »kórisme-tankönyvet« saját koromról, múltamról (most pillanatra eltekintek Ervin könyvének költői mivoltától). Megkaptam a *Híd* májusi számát s benne a Csokonai tanulmányt, illetve annak részletét. Ugyancsak tegnap jött meg a *Valóság* júniusi szá-

ma, abban Végh Ferenc méltatja érdekesen Sinkó magyar irodalomtörténetének koncepcióját¹ és kíváncsívá tesz az egész tanulmány-sorozatra. Örülök, hogy végre itthon is felfigyelnek s elismerik munkásságát. Az én utolsó könyvemnek vajmi kevés a visszhangja (*Lásd*: önbizalom sorvadás!). De már lábbadozóban vagyok és tavasz óra állandóan és konokul írom a verseket. Ezek már nem is »őszikék« – de télikék? Lehet, hogy szeptember végén Szabadkára megyünk Hedda [Lányi Hedvig] hugommal Dévavári (Dér) Zoltán munkájával s meghívásával kapcsolatban.²

1. Végh Ferenc: Magyar irodalom. *Valóság*, 1964. 6. 85–86. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 277., 241–242.

1964. július 7.

Fejős István írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Az illetékes felsőbb fokú hatóság a napokban megsemmisítette a Zentai Szkupstinának azt a határozatát, amely szerint a zentai középiskolákban tanuló más községbeli fiatalok után az illető községek megtérítik a zentai iskolaalapnak az egy-egy tanulóra jutó átlagos évi költségeket. A határozatot érvénytelenítették ugyan, de magát a problémát ezzel nem oldották meg, mert a zentai határozat voltaképpen egy kísérlet volt arra, hogy az iskolák pénzelésének meglévő rendszerében kiküszöböljenek egy logikátlanságot. Nevezetesen arról van szó, hogy a decentralizáció folytán a községek illetékességébe került középfokú iskolák pénzelése nagy megterhelést jelent a községi költségvetésben, és a zentaiak logikája így keresett kiutat: a mi kommunánk területén élő polgárok munkájából keletkeznek községünk pénzalapjai, és ezért ebből a pénzből csak a mi területünkről való középiskolásokat taníttathatunk; ha más községből akar valaki beiratkozni, hozzon bizonylatot arról, hogy községe fizetni fogja a ráeső költségeket [...] Mindennapi életünk ismét a törvényhozásunk előtt jár, és olyan problémát vetett fel, amelyet mostani törvényeink alapján nem lehet szankcionálni.”

Zágor György belgrádi magyar nagykövet közölte a központtal: „Nagykövetségünk 304/szt.t. szám alatt június 9-én jelentést készített »Kapcsolatok létrehozása a Novi Sad-i Egyetem mezőgazdasági fakultása és a Gödöllői Agrártudományi Egyetem között« tárgyban. A jelentés elkészítésére én adtam kultúrattasénknak utasítást, de ő azt nem az általam adott útmutatásnak megfelelően készítette el, én pedig a szöveget nem ellenőrizhettem, mivel időközben 2 hétig távol voltam Belgrádtól. Ezúttal kérem a 304/szt.t. számú jelentés első 2 bekezdését sztorizottnak tekinteni.” Leszögezte: az > 1964. január 17-én aláírt magyar–jugoszláv 1964. évi kulturális munkaterv pontjai „csak részben tükrözik nagykövetségünk javaslatait, de arra igen alkalmasak, hogy végrehajtásuk beindításával az egyetemek, főiskolák közötti kapcsolatok terén előrelépjünk”¹

1. MOL XIX-J-1-j-1b-00965-3-1964.

1964. július 9.

Pap József Sinkó Ervinnek: „Kálmántól [Fehér Kálmán] értesültem, hogy Brelán pihennek, s hogy felőlem is érdeklődött. Nem szeretném untatni a magam dolgaival, igyekszem hát rövidre fogni írásomat. Feleségemmel jártam (először életemben) Magyarországon és Ausztriában. Magyarországon legkedvesebb élmény volt számomra Pilinszkyvel, Weöressel, Illyéssel és Juhász Ferencsel történt találkozásaink. Végre magam is meggyőződhettem, hogy mennyire becsülik a *Hidat*. Weörestől mindjárt magammal hoztam egy kéziratát is, *A vers születése* címűt¹ (doktori értekezés 1939-ből – sehol föl nem lelhető). Úgy érzem, deszimplifikáló s egyben (talán mert tőle mást várna az ember) demisztifikáló írás is. Most hozzuk a kettős számunkban. Illyést Tihanyban kerestük fel s néhány nagyon szép, emlékezetes órát töltöttünk nála. Érdemesnek tartom ide jegyezni, hogy hangsúlyozottan igazolta távolmaradását az írószövetségben Sinkó elvtársék tiszteletére rendezett fogadásról, ugyanis azok-

ban a napokban Londonban járt feleségével. A *Szerencse elégiája*² számomra igazi költészetet sugall s lám megint oda jutottunk, hogy nem a merész formakeresés, s indatosan irányított, zene, ritmika, képek, színek, ki nem alakult képzetek áradata teszi a költészetet, mint ahogy fiataljaink közül is ki-ki a maga módján igyekszik azt magának felfedezni, hanem – persze ez sem egymagában – a megrendültség (talán nem is olyan fontos, hogy mi felett) jelenti a költészet pillanatát. Ez a leginkább időn feletti, s mindentől elvonatkoztatathatóbb s feltétlenül az egyénből kicsapó varázserő, amely jótékonyan igázza le a lelket. S jó is ha sohasem fogalmazzuk és fogalmazhatjuk meg minden ismérvét! Készülő elbeszéléséről örömmel hallottunk. El ne olvassa valaki idő előtt!... A szemem még mindig nincs rendben s már nem is fáj, hogy nem remélhetem, hogy teljesen megjavul.”³

1. Weöres Sándor: A vers születése. *Híd*, 1964. 7–8. 739–767. – 2. *Híd*, 1964. 6. 619–622. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 278., 342–343.

1964. július 18.

Zentán a művésztelep műtermében filmvetítést és beszélgetést szerveztek a Hollywoodban élő Tóth Istvánnal. 37 néző.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1964. július 22.

Komlós Aladár Sinkó Ervinnek: „Bizonyára csodálkoztál, s nem értetted, hogy a *Roman eines Romans*-ra a megküldött köszönő üres lapon kívül semmi választ nem kaptál tőlem, hiszen ez nem olyan könyv, amit az olvasó válasz nélkül hagyhat. Úgy volt a dolog, hogy egy csomó munkát kellett sürgősen befejeznem [...] Csak most vehettem elő a regényt, de most persze nem is tudtam letenni, míg végére nem jutottam. S most sietek megírni Neked, hogy visszafojtott lélegzettel, megrendülten és ujjongva olvastam végig. Izgalmas, mint egy kalandregény, de egy kézirat elhelyezésének kálváriája mögött egy or-

szág borzalmas lelkiállapota, félelmetes lezülése is feltárul, lezülöttség, amelyről persze csak azért kaphatunk oly éles, tiszta képet, mert tiszta tükör fogta fel, s csak azért hihetjük el, mert megközelítő mértékben mi is átéltük. Nem emlékszem rá, mikor olvastam utoljára ilyen felzaklatóan érdekes és jelentős könyvet. S ha arra gondolok, hogy mint egy tanulságos korszak talán egyetlen részletes dokumentumának is biztosítva van a fennmaradása, duplán szégyenletesnek tartom, hogy munkásságodról hallgat a magyar kritika. (Hétfőn meg fogom kérdezni az Irod. tört.-i Intézetben, hogy a készülő hatkötetes kézikönyv foglalkozik-e Veled.) Én a »fordulat éve«, 1948. január óta nem írtam kritikát egyetlen mai szépirodalmi műről sem, de keresni fogom az alkalmat, hogy valahol valahogy megemlékezzek Rólad. Egyelőre egy kérdés: A Magyar Irod.-tört.-i Társaság nevében (amelynek két éve, hogy hogy nem elnöke vagyok) közlöm Veled, hogy 1965. máj. végén Szombathelyen vándorgyűlést tartunk, s nagyon szeretnénk, ha ott előadást tartanál a jugoszl.-i magyar vagy horvát irodalomról vagy vmely más odaillő témáról. Szeretném, ha rövidesen választ kapnék Tőled, számíthatunk-e előadásodra.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 279., 343–344.

1964. július 28.

Mileta Pavlov az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A horvát filozófiai társaság a zágrábi bölcsészeti egyetem segítségével tavaly nyáron tíznapos, úgynevezett filozófiai és szociológiai iskolát rendezett Korčulán. Az első iskolaév egyetlen tantárgyaként a fejlődés és a kultúra problémája szerepelt. E jelentős és mindenképpen aktuális téma mindössze mintegy 30 előadót és hallgatót vonzott a korčulai iskolába. De a résztvevők között jónéhány ismertebb tudós neve is szerepel, mint például [Erich] Fromm és [Lucien] Goldmann, valamint a hazaiak közül Mihajlo Marković, Vranicki, Rudi Supek. A kis számú előadókar és hallgatóság elégedett volt a

tíznapos iskola munkájával, éppen ezért várható volt, hogy a következő évben is sor kerül hasonló találkozóra. És valóban: az idén július 8-tól 22-éig az iskola folytatta munkáját. De ezúttal már nem 30, hanem 150-200 résztvevő gyűlt össze az ország egyetemeiről, továbbá a kiemelkedő külföldi filozófusok és szociológusok száma is megnövekedett. Korcұлán volt többek között a francia [Henri] Lefebvre, Goldmann és Malé; az Egyesült Államokbeli [Herbert] Marcuse, Parsols és Levi; a csehszlovák [Karel] Kosík és a keletnémet Hán. A második iskolaév 14 izgalmas napján a szocializmus értelmét és távlatait vitatták meg a jelenlevők [...] Következő műsorainkban majd megkíséreljük részleteiben felvázolni az ideai korcsulai tanácskozás anyagát.”

1964. július 29.

Sinkó Ervin Komlós Aladárnak: „Kell-e mondanom, hogy mennyire megörvendeztetett, hogy a *Regény regénye*, a kétségbeesésnek ez a monológja ilyen intenzív meghitt dialogussá tudott válni köztünk [...] Az eredeti magyar kiadás elfogyott, nekem is csak egy példányom maradt meg belőle. S most méginkább sajnálom, hogy nem a magyar kiadást küldhettem el nektek. Abban is, épúgy mint a horvát nyelvű kiadásban nagyon sok szó esik Gábor Andorral való moszkvai barátságomról és vele kapcsolatban sok mindentről. Ez a német kiadó kívánságára, hogy a könyv ne legyen túlvastag illetőleg túldrága, a német kiadásból kimaradt. S mert megszerettétek a könyvet, gondolom, érdekel benneteket, hogy Belgrádban most készül szerb nyelven a teljes szöveg új kiadása. Köszönöm, Aladár, a meghívást a szombathelyi irodalomtörténeti vándorgyűlésre, de egyelőre leküzdhetetlen gátlásaim vannak, hogy Magyarországra látogassak. Utolsó ottlétünk alkalmával amilyen melegen fogadtak baráti körükben néhányan, mint ti is, a hivatalos fórumok époly kevéssé titkolták, hogy nem szívesen látnak. És eddig legalább is nemcsak a *Regény regényét*, de egyetlen más könyvemem se engedik be könyv-

kereskedési árusításra. Meg fogod érteni, hogy ilyen körülmények között nincs kedvem irodalomtörténeti minőségben úgyszólván a hátsó ajtón újra megjelenni, bármennyire is szeretnék egy pár jó, meghitt emberemmel, elsősorban veletek újra találkozni. Nagyon kínos gondolat az én számomra, hogy te, aki annyira el vagy foglalva és akinek a munkája annyira hasznos, erőfeszítéseket tegyél az én személyem, illetve munkásságom »tudomásulvétele« érdekében. Ha ez az én munkásságom ezt megérdemli, akkor előbb-utóbb – valószínűleg utóbb, mint előbb – ez úgyis bekövetkezik.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 280., 345–346. Eredeti: PIM kéziratára 4139/173/9 sz.

1964. július

A *Híd* 7–8. számának tartalma: Weöres Sándor: *A vers születése* (Meditáció és vallomás); Koncz István: *A vers leleplezése*; Tolnai Ottó: *I. ének*; Gregor Strmiša: *Bábu* (Fordította Torok Csaba); Major Nándor: *Reménység* (Dráma); Deák Ferenc: *A kertész*; Sinkó Ervin: *A debreceni kollégium poétája* (Csokonai Vitéz Mihály); Bori Imre: *Irodalmi szociográfia – szépirodalom*; Burány Nándor: *Kongresszus előtti gondolatok*. A *Szemle* rovatban Bori Imre: *A magyar irodalomtudomány kérdései* (Klaniczay Tibor: *Marxizmus és irodalomtudomány*. Budapest, 1964); Gion Nándor: *Szórványos kirándulások* (Szerb Antal: *Szerelem a palackban*. Magvető, 1963); Tomán László: *Nem hadtörténeti múzeum* (John Steinbeck: *Volt egyszer egy háború*. Fordította Vajda Gábor. Forum, 1964). *Krónika*. Képzőművészeti melléklet: Kapitány László grafikái.

1964. augusztus 3.

Vondra Gyula temerini plébánost Matija Zvekanović püspök az újvidéki körzet esperesplébánosává nevezte ki.¹

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtársék, Sükösd [Mihály] pénteken este uta-

zott el Rijekába, a tervei szerint tíz napot tölt a tengeren. Tehát nem valószínű, hogy tizedike előtt Zágrebba ér. Címet nem kaptam tőle, ha időközben jelentkezik, majd megírom neki, amit Önöktől tudtam meg. Már Sinkó elvtársnak beszélünk és írtunk is a *Symposion* könyvről, annak anyagát juttatta el Önökhöz a Kiadó. Sinkó elvtársat arra kértük, hogy néhány oldalas előszót írna a könyvhöz – természetesen, ha kedve van hozzá és érdemesnek tartja. E hó közepe felé kellene, hogy a Kiadó megkapja az Előszót. Németh [P. István] most nincs itt, Juhász [Géza] helyettesíti – tőle pedig nehéz valamit is megtudni. Tehát semmiféle értesülést nem sikerült szereznem. Itt valóban »uborka-szezon« van, senki semmivel nem törődik. Bosnyák, sajnos, még mindig a kórházban van. Lassan már egy hónapja lesz, hogy bevonult. Még mindig nem kapott diagnózist, a múlt héten rosszul érezte még magát, de az utóbbi napokban kicsit feljavult az állapota. Maja éppen hozzákezdett a nyaralási előkészületekhez. Csütörtökön indulunk, de csak valamivel több mint tíz napig leszünk lent, s csak fürödni meg napozni akarunk. Sinkó elvtárs lapját megkaptam. A *Pester Lloyd* évfolyamai sajnos nem felelnek meg. Ott 1897-től vannak meg, számomra pedig 1874, 75 és 76 volna fontos. Utána pedig az *Egyetértés* című lapra volna szükségem, ahhoz pedig valóban itt nem lehet hozzájutni. A nyaralásról visszafelé jövet 23 vagy 24-én megállunk majd egy pár órára Zágrebban, s akkor majd jelentkezni fogunk. Én most írok egy hosszabb elbeszélést, nagyon lelkesedek érte, ha elkészült majd megmutatom. Üdvözlettel Bányai.”²

1. Vondra, 48. – 2. Kézirat.

1964. augusztus 6.

Végl László Splitből Tolnai Ottónak Kanizsára: „Kedves Tőfém, Beograd, Bihać, most Split éjszaka hajóval Rijeka – rohangászok de soha frissebben mint most. Ölel Pepi.”¹

1. Kézirat.

1964. augusztus 7.

Bácski György Sinkó Ervinnek: „Most adódott rá alkalom, elküldtem zagrebi címére a *Korunk* ez évi 2. számát. Nagyon kérem, juttassa el Krlezsához – benne van a *Smrt Rikarda Harlekinija* fordítása. (Deszanka Makszimovićnak is küldtem egy példányt.) Méliusz Jósának megadtam a címét, azt mondta, hamarosan jelentkezik levélbelileg. Addig is szívélyesen üdvözlí. Még valamire meg akarnám kérni. Grigor Vitez azt írja, hogy már évek óta ágyhoz van kötve. Nagyon kérem, ha lehet, értesítsen, mi a baja Viteznek – kellemtlen tőle megkérdezmem. Mi Pestre készülünk szeptember elejére, egy hónapot szándékozunk ott tölteni. Az *Optimisták*-at Méliusz felesége elolvasta, nagyon tetszik neki. Most Méliusz olvassa. Így jár kézről kézre. A *Tizenégy nap*-ot most adom Szemlérenek.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 281., 346.

1964. augusztus 9.

Ürményházán dr. Gabrijel Bukatko belgrádi érsek Kovács Mihály plébános idejében megbérmált 146 személyt. A bérmálkozók száma 1952: 311, 1958: 198, 1964: 146, 1969: 112, 1973: 69, 1977: 67, 1982: 58, 1988: 44, 1993: 44, 1997: 29.¹

1. Erős Lajos: *Képek az ürményházi római katolikus plébánia életéből*. Ürményháza, 1997, 51.

1964. augusztus 11.

Bori Imre írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A könyvkereskedések kirakatában nemrég jelent meg József Attila verseinek szerbhorvát nyelvű kiadása a belgrádi Nolit könyvkiadó vállalat gondozásában, a Kis Könyvtár sorozat 78. köteteként. Ezt a kötetet is, mint minden olyan kezdeményezést, amely a magyar irodalom értékeit közvetíti, örömmel kellene üdvözlönnünk [...] Ezt a József Attila-kötetet azonban sajnos nem üdvözölhetjük azzal a hévvel, amely kicsapódhatna egy ilyen könyv olvasása közben, s helyette bíráló szavainkat kellett leírni, mert

véleményünk szerint ez a kötet nem válik sem a költő, sem a kiadó becsületére; hogy a fordító–válogató–szerkesztő triász rossz munkát végzett, s az eredeti célt: a XX. századi világirodalomban is oly nagy formátumot képviselő magyar költőt ebből a kötetből aligha ismeri meg a szerbhorvát közönség. Pedig a nevek színvonalas munkát ígérnek: a fordító Bogdan Čiplić, ő válogatta a verseket is, a kiadás szerkesztője Todor Manojlović, az utószót pedig Ivan Ivanji írta – valamennyien járatosak a magyar nyelvben és a magyar irodalom problematikájában [...] a kötetből egy dadogó, minden költőiség nélküli verselő, naivan fiatal arca néz felénk, akiről az utószóban deklarált értékítélet ellentmond annak, amit a szerbhorvát olvasó a versekből kiolvashat. Bogdan Čiplić ugyanis a fiatal, a kezdő József Attila versei közül válogatott legszívesebben, bizonyára a fordító szempontjait is figyelembe véve, hiszen ezeket a verseket, úgy tetszhetett, könnyebb fordítani. Čiplić azonban ezzel az aránylag nem nehéz feladattal sem tudott megbirkózni [...] idegen nézeteket és a költőtől idegen hangulatokat írt a fordításokba, s ezek annyira feltűnőek, hogy a szerkesztő Todor Manojlovićnak is fel kellett volna figyelnie rájuk. Hasonló felületes önkényeskedést olvashatunk Ivan Ivanji utószavában is. A költő apjáról [...] nem kevesebbet állít, mint azt, hogy nyoma veszett [...] A költőnek *Irodalom és szocializmus* című tanulmányát keresztelte át *Költészet és nemzet* címre. S így sorolhatnánk, csak a kirívó tévedéseket is, tovább. Egyben azonban igazat kell adnunk az utószónak. Abban, hogy »valóban külön érzék kell« a költőt érteni, s ez a kötet éppen ennek hiányait panaszolja.”

1964. augusztus 17.

Juhász Géza Sinkó Ervinnek: „Örömmel vettük levelét és a *Symposion* kötethez írt előszót. A kötet kézírata ugyan még nem érkezett meg, de bizonyára a legközelebbi napokban az is itt lesz. Közzöljük továbbá, hogy a Kiadói főigazgatóság jú[?]ius 7-en kelt levelében (dr. Simó Jenő f.

igazgató aláírásával) a következőket válaszolta az Esszé-kötettel¹ kapcsolatban: »Sajnálattal közöljük, hogy a Szépirodalmi Könyvkiadó nem tartja a művet közös kiadásra alkalmasnak«. Nálunk a kötet kézírata ki van szedve, s jelenleg korrektúrára van. Ugyancsak választ kaptunk a Kiadói Főigazgatóságtól (Ferenczi Istvánné csoportvezető aláírásával) arra a levelünkre, amelyben hivatkozva Hevesi Gyula levelére jeleztük, hogy az *Optimisták* átdolgozott és rövidített kéziratát hamarosan felküldjük. E július 28-án kelt levélben többek között ez áll: »várjuk Sinkó Ervin *Optimisták* című művének rövidített és átdolgozott kéziratát. Annak elolvasása után, valamint a terjesztő vállalatok igénye alapján fogunk véglegesen nyilatkozni a megrendelésről illetően... A kézirat megérkezése után igyekezni fogunk rövidesen érdemben válaszolni«. A kézirat átgépelése elkészült, a géphibák javítása még egy-két napot vesz igénybe, s azután azonnal küldjük Budapestre.”²

Sinkó Ervin a *Híd Szerkesztőségének*: „Éppen most kaptam meg a *Híd* új számát, első benyomásom, hogy nagyon gazdag. Mellékelten küldöm a még gépeléstől meleg elbeszélésemet,³ kérem, fogadják kegyeikbe. A Forum kiadóvállalathoz kérdést intéztem, hogy milyen stádiumban van az esszé kötetem, melynek »ez év derekán« kellett volna kijönnie. Választ még nem kaptam, de ha valakinek Önök közül éppen ideje volna a dolognak utánanézni, talán mégis kapnék választ.”⁴

Sinkó Ervin E. Fehér Pálnak: „Nem felejtettem el, hogy budapesti tartózkodásom idején milyen kellemesen lepett meg a megdöbbenő emlékezőtehetsége az én, még előttem is feledésbe merült munkásságommal kapcsolatban. Kívánságának megfelelően mellékelten küldöm ezt a rövid bio-bibliográfiát s holnap meg fogom tudni a kiadótól, hogy van-e még *Sudbonosna pisma* s ha igen, akkor elküldetem Zágrábból. Ellenke-

ző esetben majd csak október második felében adhatnám postára a Novi Sad-i lakásomban lévő példányt. Nem tudom, hogy kezébe került-e az *Aegidius útra kelése és más elbeszélések* című kötet. Ha nem, akkor a legegyszerűbb módja volna a megszerzésének, hogy a Novi Sad-i Forum kiadvállalattól kérje, tudomásom szerint még van példányuk. Minthogy az *Élet és Irodalom*⁵ rendszeresen jár nekem, amiért külön hálás vagyok, megvallom, öröm lesz nekem, ha annak a lapjain olvashatom majd a rólam szóló írását.”⁶

Sinkó Ervin Klaniczay Tibornak: „A Dalmáciában töltött nyári szabadságom a hibás, hogy csak ilyen késéssel, de annál hálásabban köszönöm meg a Zrínyi Miklós életét és művét – és korát – bemutató izgalmasan érdekes és tanulságos nagy munkáját.⁷ Remélem, hogy az októberi látogatásának, illetve előadásainak a tervét időközben nem változtatta meg. Csak arra kérem, hogy lehetőleg 8-10 nappal előbb szíveskedjék tudatni velem érkezése dátumát.”⁸

1. Epikurosz hervadt kertje, 1964. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 283., 347–348. – 3. Az örökös földesúr. *Híd*, 1964. 11. 1274–1293. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 284., 348. – 5. Az emlékirat változásai. *Kortárs*, 1961. 2. kötet, 9. 445–450. Ebben az írásában nevezte az *Egy regény regényét* pamfletnek. – 6. Sinkó Ervin levelezése II., 285., 349. – 7. Klaniczay Tibor: *Zrínyi Miklós*. Második, átdolgozott kiadás, 1964. – 8. Sinkó Ervin levelezése II., 286., 349. Eredetije az MTA Irodalomtudományi Intézet Archívumában.

1964. augusztus 29.

Sinkó Ervin Polányiné Duczynska Ilonának: „Eddig vártam, hogy Tudman visszatérjen szabadságáról, de most már nem akarom tovább halasztani, hogy válaszoljak kedves levelére. Először is a kérdés: küldtek-e mutatványszámot Veljko Vlahovićnak Beogradba (Centralni komitet Komunističke Partije [sic!] Jugoslavije)? Ami az én közreműködésem illeti, időt szakítok majd magamnak, hogy idejére elküldjem egy írásomat: *Szocializmus és kultúra* lesz a címe s

már be is jelenthetik, hogy a 3. számban közölni fogják. Magyarul fogom elküldeni, ha Maga vállalkozik rá, hogy angolra fordítsa. Amint közelebbit hallok a lap itteni terjesztésére nézve, értesíteni fogom.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 288., 352. Eredeti az OSZK Kézirattárában Fond 212/634 sz.

1964. szeptember 1.

Megkezdődött a Kanizsai Írótábor, amely külföldi vendégek meghívásával nemzetközi jellegűvé lett.¹

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtársék, sajnos, Zágrebben tervezett találkozásunk nem sikerült. Mi nagyon későn (éjjel) érkeztünk Zágrebba s akkor már a telefonálás ideje is elmúlt. Valóban sajnáltuk, hogy nem jöhettünk el Önökhöz. Elolvastuk Sinkó elvtárs ajánlását a könyv elé. A Forum-beli emberek véleményétől eltérően, akik »másként képzeltek el« ezt az előszót, én nagyon is reálisnak, pontosnak és élesnek tartom. Bosnyáknak sajnos nem mutathattam meg, de részletesen beszámoltam neki. Azt hittem, így most, egy ilyen ajánlással valóban esemény lesz ez a könyv, ha itt egyáltalán lehet is valami esemény... Igyekszünk majd néhány külföldi címre is eljuttatni. A *Symposion* körül bizonyos belső zavarok vannak. A folyóirat, melyről még Újvidéken szóltunk Sinkó elvtársnak s melyből talán mégis lesz valami kérdésessé tette, hogy most, amikor indul az *Ifjúság*, induljon-e a melléklet is. Úgy döntöttünk, hogy mégis szükséges a *Symposion* (sokkal több az ok mellette, mint ellene) talán mindaddig, amíg a folyóirat nem lesz meg egészen biztosan. Szeptember 10-én tehát újra indul a *Symposion*, talán még komolyabb erőbedobással mint eddig. Bosnyák állapota, úgy látszik, javulóban van. Mégsem mondtunk le arról, hogy levisszük Beogradba. Még talán csak egy pár napot várunk. Sajnos az újvidéki orvos ismerőseinkre alig támaszkodhatunk, ezért, még az esetleges javulás ellenére is, jobbnak látjuk

a beogradi kezelést. Mikor jön Sinkó elvtárs? Őszinte szeretettel Bányai János. P. s. Még csak annyit, hogy a katonai ügyosztályomon bejelentették, hogy most már nem lehet tovább várni, hamarosan megkapom a behívót. Szeretném legalább, a vitézi élet előtt, befejezni azt a novellát amiben belekezdtem. Láttam a *Forumot*. Nagyon, valóban nagyon örülök, bár több hibája van annak az írásnak, mint előnye...”²

1. Pató Imre: A Kanizsai Írótabor bibliográfiája. *Hungarológiai Közlemények*, X. évf. 1984. 60. 1081. – 2. Kézirat.

1964. szeptember 4.

Végel László Tolnai Ottónak Magyarkanizsára: „Kedves Tőfém, egypár apróság miatt NS-on vagyok, holnap megyek vissza Srbobranba [Szenttamás]. Az elbeszélés kész, ha nagy nehezen sikerül legépeltetnem elküldöm Kanizsára még a jövő héten. Semmi, de semmi jó hír nincs, különben te is beszéltél Jancsival [Bányai János] aki elment Kanizsára! A *Symposion* elindult – egyelőre – és ki tudja meddig. Bosnyák a jövő hónapban jön ki a kórházból, de lehet előbb is. Domi [Domonkos István] 15-e körül jön haza – áthelyezték Ljubljánába. Egypár sornak nagyon megörülnek. Ölel Pepi.”¹

1. Kézirat.

1964. szeptember 7.

Komlós Aladár Sinkó Ervinnek: „Alkalmasint nálatok is úgy van, hogy hol külső, hol belső hajtóerők következtében oly hajszolt életet élünk, hogy szinte természetes egy-egy levél kissé késő megválaszolása. De most már mégsem halaszthatom, hogy meg ne köszönjem *Magyar irodalomtörténeted*¹ megküldését. Meg kell vallanom, hogy egyelőre csak az elvi tartalmú bevezető- és befejező fejezetet olvastam el, s főképp az utóbbinak bátor és szép utolsó lapjait olvastam nagy szívbéli örömmel és egyetértéssel. A *Híd*ban örömmel látom,² hogy folytatni kívánod a könyvet. Nem kell mondanom, hogy

engem főképp a 19. és 20. század fog érdekelni. (Ezzel kapcsolatban eszembe jut: megvan-e ott az. én *Magyar költészet Petőfitől Adyig* c. könyvem? Annakidején küldtem Neked belőle, de nem tudom, megkaptad-e.) Sajnálom, hogy vándorgyűlési meghívásomat nem fogadtad el, de megértem álláspontodat. Ami a készülő kézikönyvben való bemutatásodat illeti, mint bizonyára tudod azóta Te is, épp a Te tanszéked kapott megbízást a jugoszl-i magyar irodalom feldolgozására s ez Hozzád kerül ellenőrzésre. Ekörül tehát aligha lesz baj. A szóbanforgó kötet szerkesztője Szabolcsi Miklós egyébként ismeri a *Regény regényét*, s nagyon tetszett neki is.”³

1. Magyar irodalom. Tanulmányok, 1963. – 2. A debreceni kollégium poétája. *Híd*, 1964. 7–8. 809–840. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 289., 353.

1964. szeptember 11–16.

Dobi Istvánnak, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének és Kádár Jánosnak, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága első titkárának, a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökének meghívására hivatalos látogatáson a Magyar Népköztársaságban tartózkodott Josip Broz Tito, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság elnöke, a Jugoszláv Kommunisták Szövetségének főtitkára és felesége. A látogatás folyamán Budapesten megbeszélésekre került sor, amelyeken Dobi István, Kádár János és Josip Broz Tito mellett részt vettek magyar részről: Gáspár Sándor, a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja, az Elnöki Tanács elnökhelyettese, Péter János külügyminiszter, Bíró József külkereskedelmi miniszter, Vályi Péter, az Országos Tervhivatal elnökének első helyettese, Darvasi István, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Agitációs és Propagandaosztályának helyettes vezetője, Gyenes András, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Külügyi Osztályának helyettes vezetője, Erdélyi Károly külügyminiszter-helyettes, Zágor György, a Magyar

Népköztársaság jugoszláviai nagykövete, Barity Miklós, a Külügyminisztérium megbízott osztályvezetője. Jugoszláv részről: Veljko Vlahović, a Jugoszláv Kommunista Szövetsége Központi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának tagja, Koča Popović külügyi államtitkár, Nikola Džuverović szövetségi külkereskedelmi titkár, Bogdan Crnobrnja, a köztársasági elnök főtitkára, Dušan Čalić, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság magyarországi nagykövete, Milan Venišnik, a Külügyi Államtitkárság főosztályvezetője. Tárgyalásokat folytattak hosszú lejáratú árucserforgalmi megállapodásról, szélesebb körű együttműködésről a gépgyártásban, a kohászatban, a vegyiparban és más területeken.¹ A „szívélyes baráti légkörben a kölcsönös megértés szellemében” lefolyt megbeszélésekről 1964. szeptember 15-én magyar–jugoszláv közös nyilatkozatot adtak ki.² > **1964. szeptember 16.**

1. HRP3, 236. – 2. MOL XIX-J-1-j-szn-Kad-Tital-1964.;

1964. szeptember 15.

A Vatikán megbízottainak budapesti tárgyalásai végeztével megállapodást és jegyzőkönyvet írtak alá Magyarország és a katolikus egyház viszonyairól.¹

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* Gion Nándor így ismertette a *Híd* szeptemberi számát: „A sorozatos és immár megszokott késések után végre időben, a hónap elején jelent meg a *Híd* szeptemberi száma, amely ezúttal mindenképp valamit jelszóval az előbbi számokhoz képest igazán változatos anyagot közöl. A folyóiratban ezúttal is megfelelő arányban van képviselve a szépirodalom és a tanulmányok. Az utóbbiak közül alaposágával és pontos meglátásaival különösen Bori Imrének a *Látomások költészete* című tanulmánya emelkedik ki, amely Weöres Sándor költészetét tárgyalja, és annak méltatlan mellőzéséről mond véleményt. Ugyancsak érdeklődésre tarthatnak számot Mészöly Miklós

ügynevezett szabálytalan jegyzetei, amelyek szaggatottságukkal is egy érdekes és egységes esszét alkotnak [...] Vukovics Géza *Tárgy és ürügy: Honegger* című esszéjében [...] a zeneművészetről értekezik [...] Hasonlóképpen újdonságnak számítanak Vlaovics József jegyzetei a legutóbbi pulai filmfesztiválról [...] Saffer Pál *Télen is viselhető* című írásában Vanyek Tivadar képeit veszi vizsgálat alá [...] A tanulmányokat és esszéket színvonalas szépirodalmi rész egészíti ki. Vonatkozik ez elsősorban Ács Károly régebbi keletű, eddig meg nem jelentett verseire, amelyek erőteljes hangvételükkel, kitűnő megformálásukkal a költő legjobb versei közé tartoznak. Ehhez párosulnak még Károlyi Amy és Brasnyó István ugyancsak színvonalas költeményei. Eredeti szép prózával Németh István jelentkezett. *Halovány szép láng* című rövid novellája drámai tömörségével és találó formamegoldással méltóképpen került a *Híd* változatos és színvonalas szeptemberi számába, amelyet még Bori Imre és Végel László könyvismertetői, gazdag krónikarovat, valamint a képzőművészeti melléklet: Vanyek Tivadar festményei tesznek teljessé.”

1. MTK82.

1964. szeptember 16.

Oláh József Tito elnök magyarországi látogatásáról (> **1964. szeptember 11–16.**) készített feljegyzésében kitért arra is, hogy „A Tisztiházban tartott jugoszláv fogadáson hosszabb beszélgetés alakult ki Kádár és Tito elvtárs között. Tito ezúttal részletesen beszélt Jugoszlávia belső problémáiról. Hosszan időzött pl. a jugoszláviai nemzeti (szerb, horvát, szlovén) ellentétek kérdésénél. Elmondotta, igen jelentős problémát okoz számukra az a körülmény, hogy az ország hat különféle köztársaságból áll, és minden egyes köztársaság a maga érdekeit követi, ami különösen gazdasági vonatkozásban nyilatkozik meg. Ennek a következménye az, hogy minden egyes köztársaság erőlteti saját területén az ipar minél gyorsabb fejlesztését, még akkor is, ha

erre nincsenek meg a feltételek [...] Kádár és Tito elvtársak között hosszabban szó esett a románok helytelen nemzetiségi politikájáról is. Tito elnök elmondotta, hogy amikor 1954 után először találkozott Dej-zel, felvetette neki a Romániában élő szerb nemzetiség problémáját. A románok ugyanis a lakosság jelentős részét az ország különféle területeire áttelepítették vagy deportálták. Dej ezúttal azzal védekezett, hogy csak a reakciókkal jártak el ilyen értelemben. Tito elnök igyekezett érvelni ezeknek az embereknek a visszatelepítése érdekében. Tito ugyanakkor hangoztatta, erre a kérdésre a későbbiek során nem tért vissza, mert látta, hogy a román vezetők rendkívül érzékenyek erre a kérdésre. Kádár elvtárs a román vezetőségnek a magyar nemzetiség vonatkozásában követett politikájával kapcsolatban megállapította, hogy az helytelen és a román vezetőség ezzel az eljárással elsősorban önmagának árt, önmagának okoz gondot, ugyanakkor persze a magyar vezetőségnek is. Hangoztatta, sajnálatos, hogy a román vezetőség e kérdés vonatkozásában nem tudja felismerni saját érdekeit és nem azoknak megfelelően cselekszik. Tito elnök anélkül, hogy Kádár elvtárs valamiféle vonatkozásban is szorgalmazta volna, ígéretet tett arra, hogy a romániai magyar nemzetiség kérdését felveti a román vezetőknel.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-003941-29-1964.

1964. szeptember 17.

Moszkvában Jugoszlávia együttműködési megállapodást írt alá arról, hogy képviselői részt vesznek a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa szerveinek munkájában.¹

1. Vukadinović, Radovan: *Odnosi među evropskim socijalističkim državama. SEV i Varšavski ugovor.* Zagreb, 1970, Školska knjiga, 302.

1964. szeptember 18.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A mai budapesti lapok vezércikkben foglalkoznak Tito köztársasági

elnök magyarországi látogatásával, és egyöntetűen megállapítják, hogy ez nagy esemény volt a jugoszláv–magyar kapcsolatok alakulásában és a két szomszédos szocialista ország minden téren való együttműködésének kibővítésében. A *Népszabadság* kiemeli, hogy Tito elnök látogatása örömmel tölti el a béke és haladás minden hívét. Mindazok, akik szívükön viselik a népek barátságát és a szocialista országok egységét, csak üdvözölhetik a magyar–jugoszláv kapcsolatok és együttműködés ilyen kedvező irányú alakulását. Azok, akik ezt nem tekintik szívügyüknek, csalódottan vehetik tudomásul, hogy Magyarország és Jugoszlávia erősítik és erősíteni fogják barátságukat, tovább fáradoznak a nemzetközi munkásmozgalom egységén, a béke és haladás erőinek összpontosításán. Hasonlóképpen ír a *Magyar Nemzet* és a *Népszava* is.”

Nagy Nándor ugyanott arról számolt be, hogy „A Tartományi Szkupstina iparral, kisiparral, építéssel és a közlekedéssel foglalkozó bizottsága ma délelőtt Vajdaság iparának első félévi alakulását elemezte. Pálics Károly, a Tartományi Végrehajtó Tanács Általános Gazdasági Bizottságának titkára beszámolójában kiemelte, hogy az első félévben megvalósított eredmények indokolt derűlátásra adnak okot az évi terv megvalósítását illetően [...] A beszámoló külön foglalkozott az építőipar helyzetével, amely [...] fél év alatt például csak 17 százalékát teljesítette az évi tervnek”.

1964. szeptember 19.

Majoros Péter jelentése az Újvidéki Rádióban: „A gazdaság, a gazdálkodás félévi mérlegét elemezte és vitatta meg mai ülésén Zenta község szkupstinája [...] A társadalmi össztermelés értéke például – 1963 első hat hónapjához viszonyítva – csaknem negyven százalékkal növekedett. A nemzeti jövedelem [...] 34 százalékkal nagyobb [...] a foglalkoztatottak száma csak mintegy tíz százalékkal nagyobb, ami azt jelenti, hogy 1963 első félévéhez viszonyítva a munkatermelékeny-

ség is komoly növekedést mutat. Érthető tehát, hogy a személyi jövedelmek is jóval magasabbak a tavalyi szintnél. Ez persze nem azt jelenti, hogy a kommuna ideai társadalmi tervének megvalósulása zökkenőmentes. Problémák vannak, amelyeket az év végéig mindenképpen el kell hártani, hogy a terv teljes egészében megvalósulhasson. Zenta községi szkupstinája mai ülésén új elnököt választott. Fajka Nándor, az eddigi elnök ugyanis tanulmányait akarja folytatni. A szkupstina új elnökévé Márton Pál köztársasági képviselőt választották meg.”

1964. szeptember 21.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Zágor György belgrádi magyar nagykövet ma Szkopjében tisztelegő látogatást tett Vidoje Szmilevszkinél, a Macedón Szobránye elnökénél, Krszte Crvenkovszkinél, a Kommunisták Szövetsége macedóniai Központi Bizottságának titkáránál, Alekszandar Grlicskovnál, a Macedón Végrehajtó Tanács elnökénél és Blagoja Popovnál, a szkopjei Városi Szkupstina elnökénél. Vidoje Szmilevszki ebédet adott a magyar nagykövet és felesége tiszteletére.”

1964. szeptember 22.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Útban Bulgária felé ma délelőtt átutazott Belgrádon a magyar parlamenti küldöttség, amelyet Vass Istvánné, a Parlament elnöke vezet. A belgrádi pályaudvaron a Szövetségi Szkupstina képviselői üdvözölték a küldöttséget.”

Nagy Nándor az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „Ma délelőtt ülést tartott a Tartományi Szkupstina Költségvetési Bizottsága [...] a becsei [Óbecse] Bratstvo–Jedinstvo Mezőgazdasági és Ipari Kombinát [...] több mint másfél milliárd dináros veszteséggel zárta az 1962. évet [...] A Tartományi Szkupstina illetékes bizottsága ma tárgyalt a kérdésről, és úgy döntött, hogy a Tartományi Költségvetési Alap 135 millió dinár kölcsönt ad a vajdasági gazdasági szervezetek kölcsönalapjának, amely azután a becsei kom-

binátnak továbbítja az összeget. A veszteség fennmaradt részét községi, járási és köztársasági forrásokból fedezik. A kérdéssel kapcsolatban a képviselők hangsúlyozták, hogy ez nem nevezhető a legszerencsésebb megoldásnak, mert elszigetelt problémák megtárgyalásával nem lehet rendezni a mezőgazdaságban felmerülő kérdéseket”.

1964. szeptember 24.

Titogradban megkezdődött a Jugoszláv Írószövetség VII. kongresszusa, amely során több mint 80 író (köztük Oskar Davičo, Antun Šoljan, Dimitar Solev, Husein Tahmišćić, Sveta Lukić) írta alá Dobrica Ćosić kezdeményezését, hogy a statútum tegye lehetővé az íróknak a nemzeti és köztársasági kereteken túlmenő egyesüléseit is az egész jugoszláv térségben, esztétikai meggyőződésük, szellemiségük alapján, egy-egy folyóirat, kiadóház vagy meghatározott projektum köré tömörülve. A javaslatot a kongresszus elutasította, s későbbi bírálói úgy bélyegezték meg, mint „az arisztokratizmus érvényesítésének kísérletét az írószervezeten belül”, egyfajta „Petőfi Kör létrehozatalának kísérletét”, mint „az unitarizmus, vagyis gyakorlatilag a nagyszerb sovinizmus felélesztésének” kísérletét. > 1964. szeptember 27.; > 1964. november 17.

Megjelent a *Symposion* melléklet utolsó száma.¹ Közölte a rovat és melléklet műfaji bontású bibliográfiáját (1961–1964), már ezzel is jelezve az olvasónak azt, ami a szerkesztőségi háttér munkálatok eredményeként konkrét akcióprogramhoz vezetett: a régi *Symposion* létét befejezettek tekinteni s az utolsó évfolyamból még hátramaradt két hónapot egy új, folyóirat- vagy újságformájú önálló, az *Iffjúság* című hetilapból „kilépő” orgánum megjelenítésének az előkészületeire fordítani. Hogy azonban az irodalmi-művészeti (s részben már társadalomkritikai) mozgalom elérkezett fejlődése új szakaszához, ezt a bibliográfiai jelzet után, az utolsó mellékletszám utolsó

oldalán közölt szerkesztői esszé közvetlenebb formában is az olvasó tudtára adja. Az „ideálokról” szóló szerkesztői konfesszió egy-egy fejezete a személyiségontológiai magánélet-érzésbeli, illetve értelmiségontológiai és nemzedéki eszményeket taglalja. Az első fejezet személyi alapeszménye „a cselekvő ember, kinek tevékenysége egyaránt irányul »befelé« és »kifelé«, ti. önmaga állandó, ismételt túlhaladására, valamint az illető közeg – tőle telhető – formálására, alakítására”, illetve egy „messianisztikus illúzióktól” mentes „kollektív akcióra”. Az értelmiségontológiai eszmények vezérfonalát viszont Szerb Antal, Sinkó Ervin, az ifjú Lukács György és a Faust egy-egy axiomatikus tétele szövi egységbe a konfesszióban, s általuk jut el a programatikus szerkesztői esszé a kulturológiai alapeszmény megfogalmazásához. „[I]deálom egy anti »esztétikai kultúrás«, egy »primer emberi« viszonyulás, egy fausti vággyal kiegészített, s ezáltal Bildungsphilister-i jellegétől [...] megfosztott wagneri magatartás.” Avagy – sinkói szóhasználattal – az olyan irodalom, amely „nem akar irodalom maradni”² > 1964. december 7.

1. Bosnyák2, 51–55. – 2. Bosnyák István: Vallomás az ideálokról. *Ifjúság*, 1964. szeptember 24. 16.

1964. szeptember 27.

Saffer Pál az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Befejeződött a jugoszláv írók VII. kongresszusa, s ha nem is hozta a várt eredményeket, egy bizonyos: a kongresszus előtt inkább elvben felvetett szervezeti kérdések gyakorlati jelentőséget kaptak a háromnapos vitában, és bebizonyosodott, hogy megoldásuk immár halaszthatatlan feladat [...] A tervezet- és alapszabályváltozások ügyében négy javaslatot terjesztettek a kongresszus elé a köztársasági egyesületek és delegátuscsoportok. Lényegük röviden a következő: az első szerint, a szövetséget a jövőben a köztársasági egyesületek titkáraiból választott titkárság kell, hogy vezesse, a második szerint a szövetség székhelyét négyévenként, vagyis két kongresszus közötti

időszakra változtatni kell azzal, hogy mindig más köztársasági központban legyen, és természetesen, hogy arra az időszakra abból a köztársaságból válasszanak elnököt is. A harmadik javaslat szerint az írószövetség vezetősége ne legyen választott, hanem álljon a köztársasági vezetőségek elnökeiből és titkáraiból. A negyedik javaslat – ezt a delegátusok egy csoportja nyújtotta be – követeli, hogy a módosított statútum a területi társulás elve mellett ismerje el az egyéb affinitások szerinti társulás lehetőségét, nem részletezve, hogy milyenek lehetnek azok az affinitások, amelyeket a statútum el kell, hogy ismerjen [...] természetesen a kongresszus ilyen, a szövetség létébe vágó kérdésekben nem hozhat elhamarkodott döntést. Mindegyik javaslat gondos tanulmányozást követel, és ezért úgy határozott, hogy a javaslatokat előbb a tagság körében vitára bocsátja. Csak ez után a vita után, egy rendkívüli kongresszuson, amelyet a határozat szerint legkésőbb egy éven belül össze kell hívni, döntenek az Írószövetség jövődi szervezeti felépítéséről.” > 1964. szeptember 24.; > 1964. november 17.

1964. szeptember 29.

Bosnyák István a *Symposion* szerkesztőségének nevében beadvánnyal fordult a Forum Kiadótanácsához, amelyben, az Ifjúsági Szövetség Tartományi Vezetőségének > 1964. májusi álláspontjaira hivatkozva javasolja, hogy az addig az *Ifjúság* című lap mellékleteként megjelenő *Symposion* „továbbfejlődésének legmegfelelőbb formája az lenne, ha a *Symposion* önálló sajtószervként, havonta megjelenő művészeti és kritikai lapként folytatná tevékenységét”.¹ A beadvány megvitatása alapján a Forum Kiadótanácsa jóváhagyta a *Symposion* kiválását az *Ifjúságból*, és elvi beleegyezését adta egy új irodalmi újság (újság formátumú folyóirat) elindításához, amennyiben annak kiadása anyagilag nem a Forumot terheli.²

1. Bosnyák2, 56. – 2. Bosnyák2, 318.

1964. szeptember

Zágrábban Gajo Petrović és Rudi Supek szerkesztésében megjelent a *Praxis* című marxista filozófiai folyóirat, amely tízéves fennállása alatt veszélyeztette a JKSZ ideológiai monopóliumát a marxizmus tolmácsolása és fejlesztése terén, amivel nagy tekintélyre tett szert a nyugati baloldal körében. 1965-től megjelent nemzetközi kiadása is, és évente megszervezték a korčulai nyári iskolát, amelyen a világ legjelentősebb filozófusai (Ernst Bloch, Henri Lefebvre, Herbert Marcuse, Jürgen Habermas) vettek részt.¹

1. Bilandžić 1999, 436.

1964. október 1.

A szabadkai Népszínház bemutatta William Shakespeare *Sok hűhó semmiért* [Much Ado about Nothing, vsz. 1598] című vígjátékát. Fordította Fodor József. Rendező: Virág Mihály. Zene: Milan Asić. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Fejes György (Don Pedro, Aragónia hercege), Barácius Zoltán (János gróf), Albert János és Rác Géza (Claudio), Versegi József (Benedek, páduai nemes), Szabó István (Leonato, Messina kormányzója), Romhányi Ibi (Hero, Leonato leánya), Heck Paula (Beatrice, Leonato unokahúga), Czehe Gusztáv (Galagonya), Nagy István (Bunkós). A 24 előadásnak összesen 7895 nézője volt.¹

1. Gerold László: Sok hűhó semmiért. Évadnyitás Suboticán Shakespeare-rel. MSz, 1964. október 6. 9.; Dévavári Zoltán: A játék varázsa. *7 Nap*, 1964. október 9.10.; Nagy József: Sok hűhó semmiért. A szabadkai Népszínház Shakespeare vígjátékával nyitotta meg a színházi idényt. *Dolgozók*, 1964. október 9. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. október 5.

Kairóban megkezdődött az el nem kötelezett országok állam- és kormányfőinek II. értekezlete, amelyen 47 teljes jogú és 10 megfigyelő ország képviselői vettek részt.¹

Klanciczay Tibor Sinkó Ervinnek: „Örülök, hogy Zrínyi-könyvem szerencsésen megérkezett; remélem *Marxizmus és irodalomtudomány* című kötetem is, amelyet még a tavasz végén Újvidékre címeztem, amikor talán Ön már eljött onnan. Ez utóbbiról olvastam a *Híd*-ban Borynak [Bori Imre] kitüntető bírálatát,² örülök, hogy nem sokára módom lesz mindezekről személyesen is elbeszélgetni mindnyájukkal. Utazásom terve csak egy apró változtatást szenvedett, de ez azt hiszem nem jelent Önnek semmi nehézséget. Ugyanis november 22-én utaznék Zágrábba, s onnan előreláthatólag 26-án Novi Sadra, s így ott lennék 27–28-án, amennyiben az időpont Önnek megfelelne. Persze egy-két nap eltolódás még lehetséges, mert a zágrábi elvtársakkal is éppen most igyekszem egyeztetni az időpontokat, mihelyt ez megvan, ismét írni fogok. Megkaptam közben Szeli elvtárs útján a Tanszék hivatalos meghívását is, amit ezúton köszönök meg, s az abban foglaltak értelmében készülök majd Balasiról és Zrínyiről egy-egy előadásra.”³

1. Petranović, Zečević, 1083.; Bilandžić 1999, 365. – 2. Bori Imre: A magyar irodalomtudomány kérdései. *Híd*, 1954. 7–8. 886–890. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 290. 353–354.

1964. október 8.

Sinkó Ervin Klanciczay Tibornak: „Sietek nyugtázni október 5.iki levelét s mindjárt közlöm azt is, hogy annakidején megkaptam az Ön *Marxizmus és irodalomtudomány* című kötetét is, de úgy látszik, hogy a levelem, melyben megköszöntem, elkallódott. Egyébként a Bori Imre *Híd*-ban közölt ismertetésével én teljesen egyetértek. Én előadásaimat Novi Sadon e hó 20-ikán kezdem meg és Novi Sadon kell maradnom legalábbis december elejéig, úgy hogy sajnos nem üdvözölhetem majd Önt Zagrebban, ellenben mindent meg fogok tenni, hogy itt úgy fogadják, mintha én is jelen volnék. Novi Sadon viszont személyesen fogom üdvözölhetni és már előre örülök, hogy élvezhetem majd a bejelentett két előadását,

amit esetleg az ottani Ifjúsági Tribünön egy még megállapítandó témáról, esetleg lesz szíves egy harmadikkal is megtoldani.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 291., 354–355. Eredetije az MTA Irodalomtudományi Intézet Archívumában.

1964. október 9.

Nem vagyunk egyedül. Herceg János írta az Újvidéki Rádió *Együtt* című irodalmi folyóiratában: „Ne bízzuk el magunkat: a nagy érdeklődés, amely az utóbbi években néhány szomszédos országból irodalmunk iránt megnyilvánul, egy része csupán annak az általános és növekvő figyelemnek, amellyel Jugoszlávia fejlődését, belső és külső sikerét kísérik. A rokonszenv és az érdeklődés elsősorban a szocialista országnak szól, ahol a szellemi életnek többé nincsenek korlátai, ahol az alkotószabadság az általános szólásszabadsággal és az emberi jogokkal vált egyenlővé, és semmiféle szempontból nem kötik meg se merev dogmák, se szektás szempontok. Hogy a magyarok nemcsak a szomszédban, de távolabb is az itteni magyar újságok, folyóiratok és könyvek útján szeretnének tájékozódni, s hogy minden érdekes nekik, ami innen jön, az természetes. A figyelem és érdeklődés ennél fogva a jugoszláviai magyar irodalmi élet után csak közvetett, de így is jólesik, így is biztatást és bátorítást kell, hogy jelentsen. S ha a történelem folyamán nem egyszer kiáltották el a magyar finitizmus kétségbeesett szállóigéjét: egyedül vagyunk! – mi most joggal mondhatjuk el magunkról: nem vagyunk egyedül. Nem itt az országban, ahol tételes törvények biztosítják számunkra az egyenjogúságot, a szabad és gátolás nélküli nemzeti fejlődést, de nem vagyunk egyedül az ország határain túl sem immár, mert mindenütt érezzük és élvezzük azt a reputációt, amelyet Jugoszlávia nemzeti téren kivívott. De mit mutathatunk fel mégis, ha az érdeklődés csupán ránk irányul? Hol az a mű, amely a szabad alkotás jogával élve nemcsak formai korlátokat tört át, de felöleli ennek a gyökeres változásokkal

telt életnek, az elmúlt húsz évnek akár csak egy töredékét is? Hol a jugoszláviai magyar regény, amely a szólásszabadság szellemében feltárja a munkás, a paraszt, az új értelmiség, s a helyét kereső ifjúság küzdelmeit, sikereit, amely rámutatna megrekedésünk okaira vagy feltörekvésünk rugóira, a zökkenőkre és belső ellentmondásokra, amelyek boldogulásuk útjában állnak? S egyáltalán, hol van az az irodalmi mű, vers vagy novella, amely mélyebben s átfogóbban érzékeltené, ami itt nálunk végbemegy? Hol mutatkozik meg a tartalmi szabadság, a szókimondás merészsége, a bizonyítás, a leleplezés vagy a tagadás irodalmi dokumentuma? Csak az esszében, az irodalmi élet széljegyzeteiben vagyunk bátrak, az önálló alkotás felelőssége hiányzik belőlünk. Nálunk ez az esztétikai kísérezene túlharsogja a szólistát, s most már oly általánossá lett, hogy csak a dobok érvényesülnek, s azoknak gyakori hangzavarában a kísérletek. Nem a nagy vállalkozások, nem a feltárások és feltárulkozások igénye, hanem megint csak a tartalomtól független formai bravúr a ködevés és köldöknézés igézetében. Ne értsen félre senki: nem a modern törekvések ellen emelek szót, de az ellen, hogy az eszközökből cél legyen, s az ellen, hogy szép, egészséges, erős és tehetséges fiatalok, akikben még ott van a falu élménye, orrukban a frissen kaszált széna szaga, szemükben az esti lámpafény, most úgy képzelek el a korszerűséget, s a művészi önkifejezést, hogy idegen hatások után kullogva, idegen élményeket másolva próbálnak lépést tartani az idővel s megtagadják azt az örök kincset, amit emlékeikben és idegrendszerükben hordoznak. Egyetlen folyóiratunk, a *Híd* csaknem kizárólag ezeknek a törekvéseknek adott helyet, s lapjainkban is egyre inkább elszaporodik a már-már öncélúvá lett esztétikai monológ. Amíg szellemi parlag voltunk, amíg Szentelekynek kellett itt az ugartörés munkájával a semmiből szellemi életet teremteni, a jó szándékú dilettánst is a keblére ölelni, s krajcáros gondokkal küzdöttek lapjaink, addig nemigen várhattuk a népünk

sorsát és életét kifejező nagy művet. De most, amikor tehetségekben se szükölködünk, amikor az írás nem vidéki széplelkek passziója többé, de jog és kötelesség, s most, amikor már a formai változatok fölött is úrrá lett az itteni irodalom, és igazán mindent megírhatunk, most már joggal várják tőlünk, benn is, kinn is azt a költészetet és azt a prózát, amely nem elégszik meg esztétikai ujjgyakorlatokkal, hanem széles síkon, bátor hangon szólaltatja meg a társadalmi forradalomban újjászülető vagy elmerülő embert. Mert most már nem magunknak írunk, most már nem vagyunk egyedül. Az országra hulló érdeklődés fényéből ránk is esik egy-egy sugár. Műveket kell felmutatnunk. S ha az idősebbek kedve elkopott volna a hétr próbás idő és a változó viszonyok használatában, a fiataloknak kell megszólalniuk. De aztán valóban szabadon és bátran, saját kötöttségükből is kibontakozva és az alkotás szabadságával élve megmutatkozni ország-világ előtt.”

1964. október 10.

Gömöri György Sinkó Ervinnek: „Most készülök írni egy hosszabb tanulmányt a *Híd*-nak *Mrozsek színháza* címen,¹ nem tudom, ismeri-e ezt a kitűnő lengyel satirikus író – és még a nyár elején küldtem nekik néhány verset, amit tartogatnak, s vagy közölnek, vagy nem. Mindenképpen illenék, hogy egy pár sort írjanak, megkapták-e a verseket, de hát úgylátszik, arra várnak, hogy megint én írjak. Otthoni dolgok: nem tudom, hallotta-e, hogy a »legmodernistább« hazai lap, a *Jelenkor* szerkesztőjét leváltották. Azt hiszem, amíg a lapoknak nincs valamelyes autonómiájuk, tehát amíg nem függetlenek a különféle kulturális referensek döntéseitől, mindennemű alkotói szabadság relatív Magyarországon. Viszont Weöres új verseskötete² hosszú huza-vona után végre megjelenhetett – és ez is valami. Az emigráció különben (ezt bizonyosan észrevette a pesti lapokból) kezd divatba jönni. Vicc Pestről, Mikes hozta: Móríckát megkérdezik, mi akarsz lenni, ha felnősz? M. kivágja: Külföldi. Tehát

a külföldi magyarnak megnőtt az ázsiója – én éppen most csinálók cikkeket emigráns fiatal írókról a pesti *Irodalmi Lexikon* felkérésére. A második kiadásban szeretnék jóvátenni az első kiadás 1. kötetének hibáit. Egyszer talán annak is eljön az ideje, hogy Pesten is közölhetünk. Bár itt megint ajánlatos az óvatosság, éppen a fentemlített (*Jelenkor*-szerű) esetek miatt. Nem tudom, bátyámnak milyen kapcsolata van a Jugoszláviai magyar könyvkiadással – nekem az a gondolatom támadt, érdekelné-e őket külföldön élő fiatal magyar írók könyvei, fordításai. Ezt elvben kérdezem, de konkrét ajánlatot is tehetek: ha érdekelné a Fórumot, én össze tudnék állítani egy műfordításkötetet, saját angol, amerikai, francia, lengyel és orosz műfordításaimból. S ha ez beválik, megtörhet a jég, s talán kintiek novellásköteteit, stb. is kiadhatnák a Fórumék. (Persze nem tudom, ezt mennyiben akadályozza az új jugoszláv–magyar rapprochement, Tito pesti látogatása, stb.)”³

1. *Híd*, 1965. 5. 685–697. – 2. Tüzkút, 1964. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 292., 355–356.

1964. október 11.

A szabadkai Népszínház bemutatta Oskar Davičo *Költevény* [Pesma, 1952] című művének dramatizált változatát. (Ünnepi előadás Szabadka felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából.) Színpadra alkalmazta Dimitrije Đurković. Fordította Dudás Kálmán. Rendező: Petar Sarčević mint vendég. Zene: Alfi Kabiljo. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Pataki László (Veković), Romhányi Ibi (Ana), Barácus Zoltán (Mića), Fejes György (Đorđe), Szabó Ferenc (Petar), Czehe Gusztáv (Klaus), Szabó István, R. Fazekas Piri, M. Süveges Eta, Salamon Sándor. A 16 előadásnak összesen 4291 nézője volt.¹

1. Nagy József: A költemény ünnepi bemutatója Szabadkán. *Dolgozók*, 1964. október 16. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. október 12.

Bálizs Jolán jelentette az Újvidéki Rádióban: „Újabb áremelési kérelmet elemez a becsei [Óbecse] árellenőrző bizottság, és ezúttal az átlagosnál nagyobb gondban vannak az illetékesek: a hús árának emeléséről van szó, de nem néhány dináros drágulásról. A disznóhúst 630-ról 790-re, a marhahúst 660-ról 790-re, a birkahúst 440-ről 466-ra, a borjúhúst 740-ről 900-ra, a malachúst 660-ról 900 dinárra szeretnék emelni a kérvényezők. Ez – ahogy mondani szokás – egyre-másra 170 dinár kilónkénti növekedést jelent [...] A húsárak emelését a PIK a felvásárlási árak növekedésével magyarázza.”

1964. október 13.

Az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüje* hírül adta, hogy „Az elmúlt héten, szerdán és csütörtökön tartották meg Zentán a Suboticai járás műkedvelő énekkarainak és zenekarainak szemlét, amelyen Zentáról, Suboticáról, Zomborból és Adárról hét énekkar és nyolc zenekar vett részt”.

Ugyanott Jankovics Ilona arról számolt be, hogy „Az idő kegyeletet nem ismerő vasfoga most jó időre beletört Bács ősi várának kőfalaiba, mert a műemlékvédők pártfogásukba vették, restaurálják, konzerválják [...] A Novi Bečej-i [Törökbecse] Aracs bazilika XIII. századból ránk maradt pillérei is megmenekülnek az enyészettől. A vrđniki, a ravanicai monostor és Szerémség több műemlékének végleges rendbe hozása szintén folyamatban van [...] Ahol ezt megtudtuk – a Vajdasági Műemlékvédő Intézet otthonában – vajmi kevés nyoma volt a hagyománytisztelő elvakultságnak. Igen józanul, száraz, kommerciális szempontból tárgyalták a monostorok, erődítmények sorsát. Itt vendéglő, ott szálloda, amott hangversenyterem vagy vadászotthon lesz. Bekötő utak épülnek, hogy a turisták is könnyen útba ejthessék”.

1964. október 14.

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának plénuma fölmentette Hruscsovot első titkári, a Legfelső Tanács Elnöksége pedig október 15-én miniszterelnöki tisztségétől; utóda az első titkárságban Leonyid Iljics Brezsnyev, a miniszterelnökségben Alekszej Nyikolajevics Koszigin lett.¹

Vlah János arról tudósította az Újvidéki Rádiót, hogy „A zombori kommuna 35 mezőgazdasági szakembere rövidesen többnapos magyarországi látogatásra indul, hogy megismerkedjen az ottani munkakörülményekkel, munkamódszerekkel, valamint a növénytermesztésben és az állattenyésztésben elért eredményekkel. A zomboriak a többi között megtekintenek néhány szegedi, kecskeméti, Pest környéki és dunántúli szövetkezetet és birtokot. A zomboriak ezzel egy időben meghívták a magyarországi mezőgazdasági szervezetek képviselőit, hogy látogassanak el Vajdaságba”.

1. MTK82

1964. október 18.

A Magyar Szó Hármas befolyásoltság címmel közölte Szeli Istvánnak a belgrádi Nolit által kiadott jugoszláviai magyar költészeti antológiához írt bevezetőjét, amely szerint e költészet „elsősorban jugoszláv és európai ihletésű, de természetesen magán viseli az egy magyar költészet nyelvi, képi-formai örökségének a jegyeit is”.

1964. október 20.

Jankovics Ilona írta az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „A községek várják a sült galambot, avagy a közoktatás ügye még mindig másodlagos. Mikor a tanerők fejére kiírandó pályázatok ideje elérkezik, a rend kedvéért mindenki sorjában megjelenteti a maga pályázatát, azután vár. Az idén 62 szállási iskola várta hiába a tanító érkezését. 350 elemi iskolai előadóhelye maradt betöltetlen. A középiskolákban 213 tanári állás

nem pályáztak meg. A tiszteletdíjas és nem szakos kollégák persze elvégzik a munkát, tavaly is 45 000 tanórát vezettek le ily módon. – Mit tehetünk, a pályázatra nem jelentkeztek? – vonják vállukat a község illetékesei. Vagy ha jelentkeztek is, a feltételeket hallván visszavonultak – teszik hozzá csendesebben. Pedig ezt kellene hangosan mondogatni, hogy eljusson azok fülebe is, akik a falu káderpolitikáját intézik, még hozzá milyen ügyesen, fürgén intézik, ha gazdasági szakemberről van szó, terem ott lakás is, csábító összegű fizetés is. Még nem tartunk ott, hogy a tanügyi munkást is hasonlóképpen verbuválnák a falvakba. Talán mert eddig senki sem mutatott ki a közoktatásban szégyenletes deficiteket [...] A tanügyi munkások anyagi helyzetének javítására hathatós intézkedéseket kell sürgetni – mondták ki tegnap a Tartományi Végrehajtó Tanácsban. Tizenötezer személy szerint érdekelt pedagógus várja itt Vajdaságban.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Gyárfás Miklós *Férfiaknak tilos* [Kisasszonyok a magasban, 1959] című zenés vígjátékát. Zeneszerző: Viski András, versek: Dénes György. Rendező: Garay Béla. A díszletet Petrik Pál, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte, a táncokat Kunyi Mihály tanította be. Hangszerelés: Milan Asić. Fellépett: Heck Paula (Zsófia), Dóró Emma (Piroska), G. Karna Margit (Franciska), Bada Irén (Júlia), Versegi József (dr. Kovács), Godányi Zoltán (rendőr), Szabó János (tűzoltó). Az 54 előadásnak összesen 17 090 nézője volt.¹

1. Dévavári Zoltán: Élet nélküli életkép. 7 *Nap*, 1964. október 30. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. október 25.

Bányai János a bilecai kaszárnyából Sinkó Ervinnek: „Nagyon kedves Sinkó elvtársék, nem tudom végig sikerül-e mondanom mindazt amit végiggondoltam, mindent arról, hogy milyen súlyos volt ez a vereség amikor bevonultam, arról, hogy itt, mindent egybevéve, másnak nem is

volna annyira rossz, de számomra, belülről, súlyos és nehéz ez a »vitézi élet«, talán értelmetlen is. Nem hiszem, hogy pillanatnyilag másként is gondolhatnám. Nagyon sok minden megoldatlanul felhalmozódott mögöttem, sok mindenbe belekezdtem és semmire sem mentem, belefulladás valami akarásba, valami hitbe, tervekbe és rendszerekbe, elvesztettem az irányítót s nem volt más választás. Önök megértik, hogy sohasem függtem mindenben a környezetemtől, magam csináltam azt amit akartam, és éppen ezért oly nehéz, olyan elviselhetetlen – önmagammal szemben – ez a meghátrálás, ez a vereség. Első hatalmas megrázkódás ez, választani kellene: szembefordulni mindazzal, ami bánt, ellenállni és végigcsinálni a megkezdett, vagy újra indulni kevesebb akarással, nyugodtabban, zárkózottabban mint eddig. Önöknél láttam először a halaszthatatlant: az egyensúlyt. Nem kifelé, nem a világ felé, hanem bentről, az elvek és a szempontok megértésének, affirmálásának nagyszerű egyensúlyát. Ez hiányzott, egy szemernyi nyugalom és a biztonság, az egyensúlyérzet fegyvelmező jelensége, ez a két halaszthatatlan vonás hiányzott – talán mégsem egészen – akkor amikor nem tudtam már tovább ellenállni, belefulladás, megtörtém; nehéz volt, de azt hiszem az első lépést még a bevonulás előtt megtettem a megoldás felé, nyíltan és szigorú komolysággal követeltem magamtól a számadást, önmagammal és másokkal. Talán sikerül ez az egy év alatt még jobban kiépíteni belülről ezt a lehetőséget. Mégsem hiszem, hogy sikerül majd, egy év múltán, újra ugyanazzal az akarással, ...egyazon szeretettel és hittel csinálni amit eddig tettem: elveszett belőlem valami, hiányzik a levegő, a víz, hiányzik a szellem frissessége. Csak Önnek mondhatom ezt el, Sinkó elvtárs, csak így szabadulhat fel bennem valami kényszerű, vérdús ér, valami belső gazdagság. Nem tudom, talán mások is lemondtak már arról, hogy velem együtt tehetnének valamit, ez méginkább hozzájárult ehhez a bukáshoz. Ma nem tudom folytatni ezt a levelet. Majd néhány nap múlva talán. Sinkó

elvtársakat őszinte szeretettel üdvözli az Önök Bányai Jánosa.”¹

1. Kézirat.

1964. október 26.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Zoran Žagar, a Jugoszláv Beruházási Bank vezérigazgatója ma fogadta Dobos Györgyöt, a Magyar Alumíniumipari Társaság vezérigazgatóját. Megvizsgálták, hogy Magyarország miképpen vehetne részt a jugoszláv alumíniumipar fejlesztésében.”

1964. október 27.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradójában* Tanka Mária arról tudósított, hogy „A zrenjanini Petőfi Sándor közművelődési egyesület falujárással kezdte idei évadját. Október 22-én, azaz a múlt csütörtökön Tóbán, szombaton, október 24-én pedig Magyarcsernyén vendégszerepelt szép sikerrel. *Muzsikus lelkek* címmel operett részleteket adtak elő. Az előadást Kiss Ernő rendezte”.

Vlah János zombori tudósító jelentette, hogy a helyi Petőfi Sándor közművelődési egyesület „november 14-ére tervezett előadásával kezdi az őszi évadot. Gyárfás Miklós *Kisasszonyok a magasban* című színművét adják elő a városi Népszínházban. Az egyesület tevékenysége azonban nem merül ki ezzel. Sőt a 14-ei előadást megelőzően október 30-án vendégül látják a tartományunkban vendégszereplő magyar művészeket, közöttük Sárdi János érdemes művészt. A színvonalasnak ígérkező előadáson Murányi Lili konferál [...] November 7-én tarka estet rendeznek, amelyen az egyesület veteránjai, régebben szerepelt vagy még ma is aktív, de már idősebb tagjai lépnek fel”.

Bálizs Jolán arról számolt be, hogy „Adán az olvasás, a könyv iránti kollektív érdeklődés jelentkezése messzire, több mint egy évszázadra nyúlik vissza [...] Folyamatosan, egységesen azonban senki sem foglalkozott a könyv, az olvasás megszerettetésével. Még a felszabadulás után is majd másfél évtizednek kellett elmúlnia, hogy végre

igenlően határozzanak egy önálló könyvtár létesítéséről. 1959-ben alakult a mostani könyvtár [...] Ezúttal ötödik könyvhónapját szervezte meg az adai könyvtár. A gazdag műsorú, mozgalmas hetek fénypontja a 30-i könyvvásárral egybekötött író-olvasó találkozó lesz. Herceg Jánost, Gál Lászlót, Sulhóf Józsefet, Kopeczky Lászlót, Torok Csabát és Juhász Gézárt hívták meg erre az irodalmi estre, hogy felolvassanak műveikből, elbeszélgessenek az összegyűltekkal és dedikálják könyveiket”.

1964. október 28.

Sinkó Ervin Rehák Lászlónak: „Köszönöm a baráti gratulációt az októberi díjjal való kitüntetésem alkalmából. Nekem csakugyan örömet okozott ez a díj már csak azért is, mert hivatalosan is elismerése annak, hogy ide is tartozom. Ez alkalommal, mindkettőnk nevében, kérésem is volna: ha Rózsa [Pósa Rózsa] és Ön Novi Sadra látogatnak, hívjanak fel bennünket telefonon, hogy megbeszéljünk egy már rég esedékes találkozást.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 293., 356.

1964. október 30.

Lévay Endre az Újvidéki Rádióban arról számolt be, hogy „A suboticei Gvožđar vaskereskedelmi vállalat már hosszabb idő óta tárgyalásokat folytat a magyarországi illetékes szervekkel kereskedelmi kishatárforgalom létrehozása érdekében. A tárgyalások most eredménnyel végződtek, és rövidesen megindul az árucere, amely mind a hazai, mind a magyarországi piacot keresett árucikkkel látja el. A Gvožđar olyan reprodukciós anyagot küld Magyarországra, melyet az ipari és a kisipari termelésben eredményesen használhatnak, és amely a magyar piacokon eddig hiánycikk volt. Hasonlóképpen sor kerül hóálló anyagok szállítására is. Ebből az árucseréből nem marad ki a textil- és az élelemcikk sem. Így mind a két piac a fogyasztók által keresett cikkekkkel láthatja el árukészletét”.

1964. október 31.

Horváth Zoltán Sinkó Ervinnek: „Engedd meg, hogy a nekem küldött könyvedért csak most mondjak őszinte köszönetet, amikor ezt tettekkel is alátámaszthatom. Mai postáival elment címedre *Teleki László* című most megjelent monográfiám. Nem olyan izgalmas mű, mint a te könyved, de gondolom és remélem, hogy felkelti érdeklődésedet történelmünk e nagyszerű alakja iránt. Örülnék, ha alkalmilag értesítenél véleményedről a könyvem kapcsán.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 294., 357.

1964. november 1.

Olajos Mihály, a Szocialista Szövetség tartományi vezetőségének tagja az Újvidéki Rádió *Falumsor*ában: „Küszöbön a választások a Szocialista Szövetség helyi szervezeteiben [...] Közösségünkben ma komoly újdonság a káderpolitika demokratizálása és nyilvánossá tétele. Nem zárt körökben kell meghatározni, kik legyenek a jelöltek a választásokon, hanem már az előkészületek kezdetén, a Szocialista Szövetség tagjainak széles körű megbeszélésein kell megejteni az első beszélgetést a szóba jövő jelöltekről. Nyíltan, tárgyilagosan, barátságosan és építően kell mérlegelni a jelölési megbeszéléseken ajánlott aktivisták, tagok eddigi politikai tevékenységét, képességeit, tulajdonságait, érdemeit, a polgárokhoz való viszonyulását, politikai tekintélyét és így tovább, és azokat jelölni, majd pedig megválasztani, akiket a tagok többsége legmegfelelőbbnek tart arra, hogy az új bizottságokban és vezetőségekben új munkamódszerrel dolgozzanak.”

Bányai János Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkó elvtársék, megkaptam üdvözetüket és Sinkó elvtárs nyugodt, szép mondatai újra felvillanyoztak, mint minden levele után. Nem tudom, Sinkó elvtárs, megérti-e, hogy éppen az imént fordítottam le Majának az Ön levelét; mindkettőnkhez szólt, mindkettőnknek szüksége volt rá. Majának és nekem mindig volt egy kitűnő helyzeti előnyünk:

szeretjük egymást s minden amink van egyaránt ennek a legszebb szerelemnek szolgálg; valami határozott, de megfogalmazhatatlan, csak szimbólumokban elmondható tartalma van ennek az egyetlen szerelemnek... semmi a világon nem fojthatja meg, nem semmisítheti meg; keserveink és örömeink is közösek, nem is kell mondani, hogy Sinkó elvtársék iránti szeretetünk, rajongásunk, hódolatunk is közös. Ezért volt halaszthatatlanul fontos, hogy megosszam Majával ezt az erőt, ezt a megnyugvást, amit Sinkó elvtárs levele jelentett számomra. S ez egyúttal megmagyarázza azt is, hogy milyen nagygyá vált, mennyire termékeny és termékenyítő lett számomra az ön levelének minden szava. Körülöttem semmi sem változott, a környezet erre az egy évre meghatározott, változatlan, de magamban megindult a bomlás, a sűrűlódás. S ez nagyon fontos volt. Enélkül nem lehetett volna elviselni ezt az egy évet. Jó hogy itt munkára nem is lehet gondolni, minden órát kiparcelláztak, s csak öt percnyi késés felboríthat mindent. Az azonban megmaradt, hogy intenzíven figyelhetem magam, ismeretlen rezdüléseket, mozdulatokat fedezhetek fel magamban, s ezek a felfedezések, bármennyire is fájó néha, mindig nagyon hasznosak. Az alkalmazkodás a legfontosabb kérdés: semmit a belső tartalmakból nem feladva beleegyezni egy különös életforma viszontagságaiba. Talán sikerül majd hamarosan elérnem ezt a harmóniát, akkor könnyebb lesz. Talán sikerül majd újra felfedeznem magamban az erőt, s akkor valóban termékeny lesz ez az idő. Semmit sem fejeztem be mielőtt idejöttem: sok minden folytatást követel, s jó, hogy megvan ez a lehetőség. Sinkó elvtárs, köszönöm kimeríthetetlen barátságát és hitét. A legnagyobb szeretettel és hódolattal üdvözli mindkettőjüket Bányai János.”¹

1. Kézirat.

1964. november 3.

Aladics János az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* közölte, hogy „A jugoszláv–magyar kultúrce-

re-egyezmény alapján tartózkodott nálunk dr. Karsai Elek, a Magyar Országos Levéltár munkatársa”, akivel interjút is készített.

Sulhóf József ugyanott arról számolt be, hogy „A Szerbiai Köztársasági Kultúrközösség plénuma után a napokban összeült a Vajdasági Közművelődési Közösség tartományi plénuma. Vukašin Lončar, a Kommunisták Szövetségében a tartományi vezetőség eszmei bizottságának titkára a vajdasági közművelődési tevékenység és rendezvények további fejlődésében észlelt időszzerű kérdésekről tartott beszámolót [...] A vita, amely a beszámolót követte, azt szorgalmazta, hogy a jövőben ne központilag irányozzák és segíeyezték a kultúrmanifesztációkat, hanem a helyi erők érvényesüljenek fokozottabban”.

Megnyílt az újvidéki Ifjúsági Tribün klubja.¹

Sinkó Ervin Komlós Aladárnak: „Igazán meghatottan köszönöm meg, hogy miattam hajlandó voltál megválni könyved egyetlen példányától, amely – képzeld – aránylag rövid idő alatt, vagyis tegnap meg is érkezett teljes épségben és szépségben hozzám. Az első szabadabb napomon neki is ülök és már előre örülök az élvezetnek, amit nekem, mint annyi más könyved is eddig, okozni fog. Szerény viszonzásképpen, azt hiszem már a napokban postára adhatom neked az én új tanulmánykötetemet,² egy válogatást az én esszéimből. Kérlek, írad meg, hogy ha meghívást küldetnék neked a Jugoszláv Akadémiától, Zágrábból és az újvidéki magyar tanszéktől, nem volna-e neked túlságos megterhelhetés, hogy ellátogass pár előadás megtartására a tavasszal? Így módon lehetséges volna, ez az én önző számításom, hogy téged, természetesen Erzsivel együtt, viszontlássunk.”³

Sinkó Ervin Gömöri Györgynek: „Késtem a válasszal, mert reméltem, hogy előbb-utóbb mégiscsak visszajönnek a Forum vezetői Budapestről és beszélhetek velük a kérdésről, amit fölvetett.

De nehogy hűtlenséggel gyanúsítson, nem várok tovább a válaszzal. Először köszönöm a képeslapját. Olvastam azt is, amit az *Irodalmi Újság*ban közöltetett. S igen örültem a hírnek, hogy Cambridgeben, ha rossz is a lakása, a munka feltételei kedvezőek. Tökéletesen egyetértünk abban, hogy a *Híd*nek illetet volna legalább is válaszolnia. Ezt nekik is megmondtam s talán azóta válaszoltak is. A *Híd* mellett itt jövő év januárjától kezdve új folyóirat fog megjelenni: *Kontrapunkt* lesz a címe⁴ és azoknak a fiataloknak lesz a lapja, akik legnagyobbbrészt az én diákjaim voltak. Beszéltem is már velük Magáról, ők örömmel fogadnák a versfordításait *Híd*ék pedig azt mondták, hogy szívesen közölnék a Mrozske-tanulmányt, de azt a *Kontrapunkt* is minden bizonnyal elégedetten fogadná. A *Kontrapunkt* címe ugyanaz az utca és házszám, mint a Forumé; amit a *Kontrapunkt*nak szán, azt leghelyesebb volna oda, de Bosnyák István szerkesztőnek a címére küldeni. A műfordítás kötetre nézve talán leghelyesebb, ha nem várva az én személyes megbeszélésemre velük, rám hivatkozva kérdéssel fordul egyenest a Forumhoz. Közben igyekszem majd én is beszélni velük. A Forum helyzetét a külföldi magyar írókkal szemben valószínűleg meglehetősen komplikálja ez a most újra kezdődő barátkozás Magyarországgal, ahol egyelőre, minden barátság ellenére, még mindig haboznak, hogy beengedjék-e például az én könyveimet. Nagyon érdekelt amit a *Jelenkor*ról írt. Már azért is, mert épp ez a folyóirat merészkedett elsőnek az én személyemről, illetve munkásságomról igen pozitív méltatást közölni.”⁵

1. *Ostvaren program Tribine mladih u sezoni 1964–65. god.* Kézirat. 1965. május 24. – 2. Epikurosz hervadt kertje, 1964. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 295., 357. Eredeti a PIM Kézirattárában V.4139/173/4 sz. – 4. *Lásd* ezzel kapcsolatban Bosnyák István megjegyzését. > 1964. december 20. – 5. Sinkó Ervin levelezése II., 296., 358. Eredetije a PIM Kézirattárában.

1964. november 9.

Az Újvidéki Rádió *Iffúsági műsora* így kezdődött: „Kedves hallgatóim, Szabadka és Zenta után Becsére [Óbecse] érkezett a mikrofon, hogy bemutassa a város fiatalóságát, hogyan él és hogyan tölti szabadidejét. A szerkesztőbizottság tagjaival együtt hozzáláttunk a mai műsor elkészítéséhez. A Todor Dukin Gimnázium magyar tagozatának vagyok a tanulója, a padom a II. c osztályban található. Nevem Kartag Nándor. A műsor szerkesztésében igyekeztem minden tőlem telhetőt megtenni, sajnos ebben nem mindenki támogott. Legtöbbet a gimnázium újonnan alakult magyar nyelvű tagozatai segítettek, valamint az elemi iskolák nyolcadikosai.”

1964. november 11.

Weöres Sándor Sinkó Ervinnek: „Kedves Ervin Bátyám, megbocsásson, hogy ismeretlenül zavarom levelemmel. Reméltem, hogy ha Újvidéken járok, találkozni fogok Ervin bátyámmal, hiszen régi olvasója vagyok tanulmányainak és *Az egy regény regényé*-nek, sokat tanultam belőlük. Úgy érzem, mintha Bori Imrét alaposan cserbenhagytam volna, hiszen megszervezte ezt a találkozást és én nem tudtam megjelenni – autón, sáros utakon kecmeregtem Bogyánból és Bácsból Újvidék felé, s egy órával később érkeztem, elszomorodottan és lecsúszottan. Tudom, a veszett fejsze nyele csak, hogy most utólag bocsánatot kérek Ervin bátyámtól és Imrétől. Abban a reményben, hogy a sikertelen találkozás mégis csak sikerül, ha Ervin bátyám Pestre jön: szégyenkezve búcsúozom.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 297., 359.

1964. november 13.

A Szövetségi Végrehajtó Tanács ratifikálta a Kölcsonös Gazdasági Segítség Tanácsa és Jugoszlávia között 1964. szeptember 17-én Moszkvában aláírt együttműködési megállapodást.¹

1. Radovan Vukadinović: *Odnosi među evropskim socijalističkim državama. SEV i Varšavski ugovor.* Zagreb, 1970, Školska knjiga, 185.

1964. november 14.

Déry Tibor Sinkó Ervinnek: „Egy szívességre szeretném megkérni. El szeretnék menekülni a tél elől délre, Dalmátiába 4-6 hétre. Meg tudná-e mondani, van-e ott a maguk Írószövetségének valamilyen intézménye (»Alkotóház«?) hol szállodai árnál olcsóbban, de azért civilizált körülmények között tudnánk feleséggel együtt eltölteni az időt, azaz pihenni, (kissé fáradt is vagyok, nemrég fejeztem be egy könyvet). Persze, fő a nap. S most az a kérdés, mikor menjünk, január? februárban? hogy ne kerüljünk be az esős évszakba! de ne is fázzunk, ami délen gyakran megesis az emberrel, ha nincs jól fűthető szobája. Mennyit fáztam Dubrovnikban 30 évvel ezelőtt, amikor utoljára jártam ott! S talán azt is meg tudná mondani, kb. mennyibe kerül ott az élet, ha az ember abban a kényelemben akar élni, amelyre egy 70 éves embernek már szüksége van, sajnos! Fáradozásáért előre is leghálásabb köszönetem.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 298., 359–360.

1964. november 15.

A zentai kiállítási teremben megnyílt a művésztelen kiállítása. Tizennégy kiállító 50 művét december 1-jéig 4892 látogató tekintette meg. Ugyanaznap a zentai múzeumban megnyílt Kondor Béla grafikáinak kiállítása. December 6-ig 792 látogatója volt.¹

1. Zentai művésztelen, 70.

1964. november 17.

Florica Ștefan írta az Újvidéki Rádió *Kulturrevizijében*: „Két hónappal a Jugoszláv Írószövetség titogradi VII. kongresszusa után plenáris ülésen találkozik a szervezet legnépesebb tábora – Szerbia Íróegyesülete. Holnap este Belgrádban a három köztársasági egyesületnek a kongresszuson felvetett négy javaslatát vitatják meg. Ezenkívül a plénum véleményt mond a kongresszusi résztvevők egy csoportjának előterjesztéséről, amelyet Dobrica Ćosić javaslata néven tartanak nyilván. A köztársasági egyesületek az alapsza-

bály módosítását követelik, és ez helyénvaló is, hiszen társadalmi életünk demokratizálódása módosításokat kíván az írószövetségnek korábban kidolgozott statútumában is. Ez kétségtelen. Mégis várható, hogy holnap este viharos lesz a köztársaság íróinak plénuma. [... A köztársasági egyesületi] javaslatokat olvasgatva a bürokratikus szellem egyes megnyilvánulásait is felfedezhetjük a sorok között. Azt a félreérthetetlen szándékot, hogy az előterjesztők – ha szavazásra kerül sor – minden alkalommal biztosítsák maguknak a többséget, és így mintegy vezető szerepet harcoljanak ki maguknak az írók szakmai egyletében. Nincs kilátás arra sem, hogy Dobrica Ćosić javaslatát simán elfogadják. Elképzelése szerint ugyanis az íróknak a már szentesített területi – köztársasági egységeken kívül az alkotómunkáról vallott felfogások azonossága, az úgynevezett affinitás elve szerint kellene megszerveznedniük. Ez a nézet minden érdekessége ellenére visszhang nélkül maradt. Mindössze egy író – Sveta Lukić – foglalkozott vele a *Politika* egyik számában. De lássuk csak az affinitás, a nézetek rokonsága szerinti csoportosulás lehetőségét. Minden tetszetősége ellenére két momentum komolyabb megfontolásra késztet bennünket: az első, lehetséges-e minden káros következmény nélkül átültetni állapotainkra másnak a tapasztalatát, még akkor is, ha az történetesen a világ első szocialista államából származik? Félő ugyanis, hogy ez a gyakorlat olyasmit is tartalmaz, ami sehogy sem illeszthető bele a jugoszláv irodalmi életbe, különös tekintettel a mélyen gyökerező történelmi hagyományokra. A másik kételyünk pedig abból ered, hogy az ilyen fajta nézetazonosságon való csoportosulás nem hordozza-e magában a klikkek, az érdekcsoportok kialakulásának veszélyét [...] Ez alkalommal emlékeztetnünk kell Josip Broz Tito szavaira, aki elítélte az egyes csoportok favorizálását, kifogásolta az egyes esztétikai felfogások kizárólagosságáról vallott nézeteket és azt a törekvést, hogy egyes csoportok monopóliumot teremtsenek maguk-

nak napjaink jugoszláv irodalmában. E szavak az irodalmi élet időszerű kérdéseinek megoldásában is irányadók lehetnek.” > 1964. szeptember 24.; > 1964. szeptember 27.

1964. november 18.

A Tanjug tudósítása az Újvidéki Rádióban: „A Szövetségi Képviselőház két tanácsa, a Szövetségi, valamint a Szervezési-politikai Tanács [...] megkezdte együttes ülését. Elsőnek Ivan Ros képviselő kért szót. Két képviselőházi bizottság nevében, amelyek egyébként a képviselők választására vonatkozó törvénytervezet előterjesztői voltak, Ivan Ros képviselő hangsúlyozta, hogy eddig már több ízben is szó volt a napirenden szereplő törvény módosításának és kiegészítésének szükségéről. Az eddigi törvényben főképpen azt kifogásolták, hogy a jelölési eljárás túlságosan komplikált. A javasolt változások lényege lehetőséget nyújtani, hogy a községi szkupstinákban több képviselőjelöltet is előterjeszthessenek. Hozzáfűzte, hogy az új törvény nem szorgalmazza minden áron két vagy több jelölt állítását, ugyanakkor azonban kellő lehetőséget biztosít, hogy ezen a téren teljesen kifejezésre jusson a polgárok és azok társadalmi-politikai szervezeteinek kívánsága. Az új törvénytervezet értelmében a jövőben azok a polgárok, akik a választások napján Jugoszlávia területén kívül tartózkodnak, nem vennének részt a szövetségi képviselők választásában. Ez alól csak a kereskedelmi hajók legénysége képezne kivételt. A választási törvénytervezettel kapcsolatos vitában még két képviselő szólalt fel, majd a két tanács tagjai külön-külön egyhangúlag elfogadták a Szövetségi Szkupstina Szövetségi Tanácsa képviselőinek választására vonatkozó törvényjavaslatot.”

1964. november 19.

Budapesten megkezdődött a szocialista országok műfordítóinak értekezlete.¹ > 1964. december 8.

1. Saffer Pál, *Híd*, 1965. 2, 253.

1964. november 21.

Az abbáziai Jugoszláv Zenei Tribün keretében a Szlovén Filharmonia Samo Hubad vezényletével előadta Krombholz Károly *Toccatina* című szerzeményét.¹

Sinkó Ervin Déry Tibornak: „Köszönöm, hogy hozzám fordult és azt hiszem, sikerülni fog valami jót, komfortábilisat és nem nagyon drágát találnunk. Először is értesítem, hogy a zágrábi Naprijed könyvkiadó vállalat épp a napokban írt, hogy ajánlatomat elfogadta és a *G. A. úr X-ben* meg fog jelenni horvát nyelven, kérték, hogy fordítót ajánljak, amit meg is tettem. Közölték azt is, hogy kérték már a szerzői jogok irodájának a beleegyezését s hogy remélik, azok nem fognak akadályt támasztani. Azonkívül ugyanennek a kiadóvállalatnak a megbízásából készíték egy háromkötetes magyar novella antológiát amelyben természetesen szintén lesz legalább egy Déry novella. Mindebből az következik, hogy számításom szerint meglehetősen dinár-összeggel fog itt rendelkezni. Én december első hetében szándékozom visszatérni Zágrábba. Arról már most értesíthetem, hogy alkotóházak nálunk nincsenek, de a zágrábi Jugoszláv Akadémiának van néhány háza a tengerpart különböző részein. Én azonban azt hiszem, hogy semmivel se volna drágább jól fűtött elsőrangú hotel. Feleségem és én azon a véleményen vagyunk, hogy ha csak pihenni akarnak, nagyon megfelelne Opatija (Abbazia), aminek többek között az is az előnye, hogy nem kell olyan nagyon hosszú utat megtenni és minden kényelmes. Mi voltunk ott tavaly télen pár napig a Hotel Kvarnerben, amely nyáron megfizethetetlen, de télen mi ketten körülbelül 5-6000 dinárt fizettünk naponta kütűnő szobáért és teljes ellátásért. Január–február általában jó szokott lenni. Állapodjunk meg tehát abban, hogy értesítsen Zágrábba, mondjuk december 8-a körül, kívánja-e, hogy megérdeklődjük Opatiját vagy inkább délebbre kíván menni. Mi akkor az összes információkat megszerezzük

és továbbítjuk Önöknek. Mindenképpen nagyon örülünk a reménynek, hogy a közel jövőben Zágrábban találkozhatunk majd.”²

1. Peričić, Vlastimir: *Muzički stvaraoici u Srbiji*. Beograd, [s. a.], Prosveta, 211. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 300., 362.

1964. november 23.

Rencsár Tivadar az Újvidéki Rádióban beszámolt arról, hogy „Siklósi Norbert, a Magyar Újságíró Szövetség főtitkára ma Novi Sadra, a Tartományi Végrehajtó Tanácsba látogatott. Sava Dobrosavljević, a Tartományi Végrehajtó Tanács Tájékoztatási Hivatalának igazgatója fogadta. Siklósi Norbert Sava Dobrosavljević vendégeként már néhány napja hazánkban tartózkodik. Megtekintette a Subotica közelében épülő 200 méter magas televízió-közvetítőállomást, valamint a Palics mezőgazdasági-ipari kombinátot és a bajsai Pannónia birtokot. További itt-tartózkodása alatt [...] találkozik majd a jugoszláv újságíró szövetség [Jugoszláv Újságírók Szövetsége], valamint a Szövetségi Tájékoztatási Titkárság képviselőivel”.

1964. november 24.

Az Újvidéki Rádió bejelentette: „Ma délelőtt tíz órakor kezdődött a Szövetségi Szkupstina Szövetségi és Gazdasági Tanácsának ülése. Miloš Minić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke, a hétéves tervről szóló határozatot előkészítő bizottság elnöke mondott vitaindító beszámolót a hétéves terv kidolgozásának irányvonalaira vonatkozó határozati javaslatról.”

Vlah János arról tudósított, hogy „A zombori Községi Szkupstina kezdeményezésére változatos és gazdag műsort dolgoztak ki Baja és Zombor együttműködésére. A közeljövőben bajai küldöttség látogatását várják Farkas László polgármester vezetésével. Ez alkalommal részletesen is megbeszéljük a programtervezetet. A zombori javaslat többek között Gakovónál [Gádor] egy kishatári áruforgalom céljait szolgáló elárúsító-

bolt létesítését, mezőgazdászok, technikusok és mérnökök cserelátogatását irányozza elő, valamint a zombori szerb színház, a filharmonia és egy műkedvelő társulat vendégszereplését tervezi Baján. Ezt is természetesen megfelelő cserelátogatás ellenében. A bajai küldöttek fogadására széles körű előkészületek folynak, és a zomboriak remélik, hogy a két város közötti barátkozás mindkét félre nézve előnyös lesz”.

1964. november 25.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A Szövetségi Szkupsztina Szövetségi és Gazdasági Tanácsa mai együttes ülésén elfogadta a hétéves társadalmi terv kidolgozásának irányelveiről szóló határozati javaslatot.”

Szeli István részt vett a Pécsi Tanárképző Főiskolán szervezett tanácskozáson.

1964. november 28.

Beder István az Újvidéki Rádióban bejelentette: „Felsőhegy-Kolónia és Gombosfalu villanyfény mellett köszönti november 29-ét. A zentai kommuna két tanyacsoportját ma délben kapcsolták be a nagyfeszültségű hálózatba. Az eseményt disznótóros vacsora tetőzi be.”

1964. november

A *Tiszatáj* 11. száma közölte Bori Imre *A fiatal Radnóti költészetéről – a Férfinapló* című tanulmányát.¹

1. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 858.

1964. december 2.

Déry Tibor Sinkó Ervinnek: „Hálás köszönet a gyors válaszáért. Nagyon örülök s azt is köszönöm, hogy Zágrábban nyelbe ütötte a G. A. úr kiadását. Nyaralásunk, ill. telelésünk dolgában az a helyzet, hogy én gyerekkoromban voltam ugyan egyszer Abbáziában és évtizedekkel ezelőtt Dubrovnikban, de azt nem tudom megállapítani,

hogy télen melyik a melegebb, naposabb – mert nekünk elsősorban az a fontos. Egyébként az abbáziai »Kurort«-nál jobban vonzana a dalmát táj, s ehhez még az, is hozzájárul, hogy napi 6000 dinár, az 200 firt s az hosszabb tartózkodásra sok. Tudnia kell ugyanis, hogy a könyveimért járó honoráriumomból csak 10%-ot vehetek fel készpénzben, a többit be kell szolgáltatnom a Nemzeti Banknak, ami azt jelenti, hogy költőpénzemnek egy részét itt kell majd megvásárolnom (hivatalos) felárral, stb. stb. De talán találni Dalmátiában is jól fűtött helyet. Csak az a kérdés, hogy nem épp januárban, februárban van-e az esős évszak ott a tenger mellett, erre nem emlékszem.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 301., 363.

1964. december 3.

Lévay Endre szabadkai tudósítása az Újvidéki Rádióban: „A köztársaság napja alkalmából a maga nemében egyedülálló bélyegkiállítás nyílt a városháza előcsarnokában. Korhecz Gyula neves szabadkai filatelista szlovén bélyeggyűjteményét, az úgynevezett verigari bélyegeket mutatta be a nagyközönségnek [...] tárlata annyira megtetszett a zágrábi filatelistáknak, hogy meghívták a horvát fővárosba egy hasonló kiállítás megrendezésére.”

1964. december 4.

Irodalmunk helyzetképe. Herceg János írta az Újvidéki Rádió *Együtt* című irodalmi folyóiratában: „Olyan korban élünk, s a vajdasági magyar irodalom még olyan helyzetben is, amelyben a kritika előtte jár a művészetnek, amikor az igényt kívülről állítják az író elé, s az ő dolga aztán, hogy tud annak megfelelni. Van azonban egy másfajta igény is: a közönségé [...] A vajdasági magyar irodalomban újabb átalakulás megy végbe. Egyetlen folyóiratunk, a *Híd*, szerkesztőt cserél, ami remélhetőleg nemcsak személyi, de rendszerváltozást is jelent majd. Senki se várja, hogy visszatérjünk ízlésben vagy felfogásban erősen megfakult irányokhoz, de senki se szeretné, hogy légüres

térben lötyögő, helyzetünktől és adottságainktól idegen, az olvasót semmibe vevő, s messzi lidércfényeket követő szempontok lerakódóhelye lenne ez a tisztességes forradalmi múltra visszatekintő folyóirat. Az író önmagával szemben támasztott igényének megbecsülése, népének szolgálata legyen a művészi kritériumon kívül a legfontosabb követelmény az új folyóiratnál, s akkor a korlátlanság minden erőltetés nélkül is kifejezésre jut majd nemcsak a *Híd*-ban, de ami ennél is lényegesebb, az író munkájában. S ennyit talán joggal elvárhat egyetlen folyóiratától jugoszláviai magyar író és olvasó egyaránt.”

1964. december 6.

Szabadkán a Képzőművészeti Találkozó szalonjában megnyílt a Zentai Művésztelep tárlata. December 16-ig 3450 látogatója volt.¹

1. Zentai művésztelep, 70.

1964. december 7.

Belgrádban megkezdődött a JKSZ VIII. kongresszusa, amely a háború befejezése óta először nyitotta meg a nyilvánosság előtt az addig tabunak tekintett nemzeti kérdést. Tito megnyitó beszámolójában hangsúlyozta: „A VIII. kongresszusnak teljes mértékben figyelmet kell szentelnie a nemzetek közötti viszonyoknak, de nem azért, mert a nemzeti kérdés nálunk olyan probléma, amely elvi szinten nincs megoldva. Nem erről van szó [...] Az alapvető kérdés a nemzetek közötti viszonyok szocialista jellegének továbbfejlesztése. A nemzetek közötti gazdasági viszonyokat olyan alapokra kell helyezni, hogy mind az egész társadalmi közösség, mind pedig annak minden nemzeti része képes legyen sokrétűbben, gyorsabban és hatékonyabban fejleszteni mind az anyagi termelőerőket, mind pedig a társadalmi tulajdon, a szocialista viszonyok, a társadalmi öngazgatás és a munka szerinti elosztás tényezőit [...] Első probléma a fejletlen köztársaságok és autonóm tartományok gazdasági önállósítása. Természetesen nem valamiféle autarchikus füg-

getlenség értelmében, hanem olyan értelemben, hogy képesek legyenek önerőből megvalósítani további gazdasági fejlődésüket, mert ez nem csak a meghatározott köztársaság vagy terület érdeke, hanem az egész közösség érdeke is [...] Fejleszteni és ápolni kell a baráti, jószomszédi és minél sokoldalúbb együttműködést azokkal az országokkal, amelyeknek velünk szomszédos határ menti területét vegyes lakosság lakja. Ez az együttműködés hozzájárulna ahhoz, hogy az országhatár ne váltsa el falként saját népük testétől a nemzeti csoportokat, a nemzeti csoportok egyre szabadabban és sokoldalúbban érintkezzenek anyanemzetükkel, minek folytán nem a viszály tényezői lesznek, mint egykor, hanem a népek és országok közeledésének és együttműködésének tényezői.”

A kongresszusi rezolúcióból: „A fejlődést kísérő nehézségek elsősorban a különböző nemzetek által lakott területek gazdasági ereje és fejlődőképessége közötti nagy különbségekből erednek. De előidéztek őket a gazdasági viszonyokban jelentkező adminisztratív-etatisztikus elemek, és a – mindenekelőtt a Kommunista Szövetség sorában kifejezésre jutó – szubjektív gyengeségek is. Ilyen alapokon nőttek ki a nacionalizmus meghatározott jelenségei is. E felszámolandó jelenségek kifejezője az a téves nézet is, amely szerint szocialista társadalmi fejlődésünk a nemzeteket túlhaladta, és hogy meg kell teremteni az egységes jugoszláv nemzetet. Ez a bürokratikus centralizmus és unitarizmus megnyilvánulása. Az ilyen nézetek általában a köztársaságok és autonóm tartományok politikai, társadalmi, gazdasági és egyéb szerepének tagadásában jutnak kifejezésre. Ugyancsak határozottan le kell törni a nemzetek közötti integráció folyamatainak akadályozását, vagy a „saját” köztársaság határai közé való bezárkózás kísérleteit is. Mindennek leginkább az öngazgatás látja kárát, és a munkaközösségek, amelyek a termelés és a társadalmi viszonyok terén a szocialista integrációra törekcszenek.”¹

Az Ifjúsági Szövetség Tartományi Bizottságának Elnöksége határozatot hozott az *Új Symposion* havi „művészeti kritikai folyóirat” megalapításáról.² > 1965. január 15.

1. VIII kongres SKJ, Beograd, 7–13. decembra 1964. Stenografske beleške III. Beograd, 1965, 2055–2063. [JKSZ VIII. kongresszusa, Belgrad, 1964. december 7–13. Jegyzőkönyv. III. Belgrad, 1965, 2055–2063.] Idézi Petranović, Zečević, 1094–1097. – 2. Bosnyák2, 63.; JUMIL, 273.

1964. december 8.

Saffer Pál az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében* *Egy sokat ígérő találkozó* címmel arról számolt be, hogy „November 19-én és 20-án tartották Budapesten a műfordítók nemzetközi értekezletét, amelyen hét szocialista ország műfordítóinak, íróinak és könyvkiadóinak képviselői vettek részt [...] A műfordítás mindenekelőtt a kis népek, a kis irodalmak problémája. Ez a már számtalanszor hangoztatott megállapítás ezen az értekezleten új tartalommal gazdagodott. Eddig ugyanis ezt a mondatot úgy értették, hogy a műfordítás a kis irodalmak világba törésének problémája, a budapesti értekezleten azonban a műfordítást inkább a kis népek, a kis irodalmak egymás felé való közeledésének problémájaként tárgyalták. Úgy véljük, nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy ez az ilyen irányú érdeklődés a budapesti műfordítói megbeszélés egyik legnagyobb eredménye, és a szervezők becsületére válik”.

Sinkó Ervin Déry Tibornak: „Ma ott jártam a Naprijed könyvkiadóvállalatnál, ahol azt mondták, hogy körülbelül három hét előtt hivatalosan kérték a magyar szerzői jogvédő irodától, hogy kiadhassák a *G. A. úr X-ben-t*. Az mindmáig nem válaszolt. Ők tehát egyenesen a szerzőhöz, Déry Tiborhoz fognak fordulni és Önnel fognak közvetlenül szerződést kötni. Erre az ő gyakorlatukban számtalan precedens van magyar írókkal kapcsolatban. Ennek az eljárásnak az előnye, hogy a szerző, ha történetesen itt tartózkodik, minden további nélkül lényegesen nagyobb

összeget kaphat dinárban kézhez, mint abban az esetben ha a szerződést a szerzői jogvédő irodán keresztül kötik. Ha tehát megkapja a Naprijed francia nyelven írt levelét, legyen szíves azonnal válaszolni és megírni nekik, hogy egy-két hónapon belül idejön és akkor személyesen fogja a honoráriumot felvenni. Mi tehát azt hisszük, hogy pénzügyi akadálya nem lesz annak, hogy a lehető legjobb körülmények között töltsék itt téli pihenésüket. Anyagi szempontból ajánlanám még, hogy küldjön a *Híd* szerkesztőségének (Novi Sad Vojvode Mišića 1.) rám való hivatkozással kéziratot azzal, hogy a honoráriumot itt Jugoszláviában fogja felvenni. Természetesen jó volna valami olyan, ami még nem jelent meg. A *Híd* szerkesztősége nagyon fog örülni. Legutóbb azt mondták nekem, hogy Illyés Gyulától kaptak kéziratot.¹ Feleségem elkezdte az akciót, illetőleg levelezést az Önök telelése érdekében. Az első válasz megjött Opatijából, a Hotel Kvarnertől, hogy jól fűtött, fürdőszobás tengerre nyíló szobát teljes ellátással kivételesen abban az árban adnának mint nekem, vagyis 3000 din-ért naponta fejenként. Ez tekintve a hotel rangját, nagyon olcsó. Levele után azonban tegnap feleségem írt Dubrovnikba, Hvarra és Brelára azzal, hogy esetleg magánlakásban is megfelelő komforttal (fűtés, fürdőszoba) tekintetbe jöhet az elhelyezésük. Biztosak vagyunk benne, hogy sikerülni fog valami nagyon jót találni. Beszéltünk a problémáról barátunk, Matković Marijannal, aki a Dubrovnik Nyári Játékok szervező bizottságának tagja és ha Dubrovnik mellett döntenek, az ő segítségével is lehet majd valami nagyon jót találni. Igaz az, hogy sokkal messzebb van mint Abbazia, de viszont általában ott csakugyan melegebb van és februárban már többnyire a tavaszt érezni. Hvar a jugoszláv Malaga és egész télen vannak ott külföldi vendégek. Brela a szárazföldön van Hvarral szemben, csodaszép, mi ott nyaraltunk egy hónapig és jövő nyáron is oda akarunk menni, ott van egy egészen új, legmodernebb és gyönyörű hotel, de ott más nincs mint magány és szépség és

Splitből hajón kellene odamenni. Fiume és Dubrovnik között körülbelül feleúton van. Most csak arra kérem, hogy amint a Naprijed-nek válaszolt, írja ezt meg nekem és azt is, hogy ezekről az egyelőre sommás információkról mit gondol.”²

1. A *Híd* 1964. 11. 1205–1208 lapján öt verset közölt Illyés Gyulától. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 303., 364–366.

1964. december 9.

Bosnyák István Újvidékről Tolnai Ottónak Magyarokanizsára: „Minden rendben, megvolt az alapítás. Konczot [Koncz István] nem mertem betenni, de ha vállalja, utólag fel lehet írni. Péntek este 6-kor (18h)-ra hívtam össze a szerkesztőséget, Dominak [Domonkos István] is írtam. A nyomdával megkötöttem, a szerződést, a regisztrációt is elindítottam. Deák [Ferenc] egy kis hírt hoz az *Ifjben*, [Ifjúság] a következő számban majd többet. Az Ifjúsági Rádióknak holnap adok információt, Cagi [Vukovics Géza] a következő héten akar velünk beszélgetést szervezni a vasárnapi *Szó-ba* [Magyar Szó]. A terjesztő főnökkel péntek–szombaton beszélünk. Okvetlen gyere, ha úgy jött ki a lépés hozd Konczot is.”¹

1. Kézirat.

1964. december 10.

Az *Ifjúság* nagy keretes hírben számolt be arról, hogy az Ifjúsági Szövetség tartományi vezetőségének elnöksége > **1964. december 7-én** határozatot hozott az *Új Symposion* című havi „művészeti kritikai folyóirat” megalapításáról. A beharangozás szerint az *Új Symposion*nak, „a jugoszláviai magyarok új művészeti kritikai folyóiratának” első száma Bosnyák István szerkesztésében 1965. január 15-ére tervezte megjelenését.¹

Az Újvidéki Rádióban a *Rádióiskola Budapesti kirándulása* címmel a város nevezetességeit, gazdasági életét és mindennapjait mutatta be. Az adás szövegét Szilágyi Károly írta.

1. *Ifjúság*, 1964. december 10. 40. 12. Idézi Németh Ferenc: Irodalom és irodalompolitika az *Ifjúság* című lapban 1945–1964. *Tanulmányok*, 2008. 41. füzet. 154.

1964. december 12.

A pancsovai Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület drámai csoportja bemutatta Szigligeti Ede *A szökött katona* című művét Francia Gizella rendezésében.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 95.

1964. december 14.

Az Újvidéki Rádió *Ifjúsági műsor*ában Bosnyák István, „az induló folyóirat szerkesztője” nyilatkozott Tóth Ferencnek arról, hogy „Milyen lesz az *Új Symposion*”.

A *Délutáni híradó* közölte: „Szombaton ünnepi díszelőadással emlékeznek meg Kúlán annak a 250 magyar önkéntes harcban indulásának húszéves évfordulójáról, akik 1944. december 18-án jelentkeztek a Petőfi brigád soraiba. Az ünnepség során megkoszorúzzák az elesett harcosok emlékművét, és a Körösi Csoma Sándor Általános Iskola új nevet kap: Petőfi Brigád Általános Iskolának fogják hívni. A napot társas esttel zárják, amelyen a Petőfi brigád volt külai tagjai mellett számos kiemelkedő társadalmi munkás is részt vesz.”

A Szkopjei Rádió és Televízió megkezdte rendszeres kísérleti televízió-műsorát.¹

1. Eberst 1974, 171.

1964. december 15.

A szabadkai Népszínház bemutatta Tabi László *Most majd elvállik* [1964] című vígjátékát. Rendező: Komor István mint vendég. A díszletet Mihajlo Dejanović, a jelmezeket Radmila Radojević tervezte. Fellépett: Pataki László (Váradó Péter drámaíró), Szabó Cseh Mária (Márta, a felesége). R. Fazekas Piri (mama), Romhányi Ibi (Bolgár Zsuzsa), Barácius Zoltán (Krés Gyula mérnök), Szabó Ferenc (dr. Kovács), Remete

Károly (Berza bácsi). A 40 előadásnak összesen 11 964 nézője volt.¹

Nagy Nándor az Újvidéki Rádióban arról tájékoztatót, hogy „A köztársaság napján jelent meg harmadszor a Szocialista Szövetség topolyai községi vezetőségének lapja, a *Munkásriporter*. Az első két szám után ismerősként üdvözlöttük a még indulófélben levő lapot jogosan elvárva azt, hogy a harmadik szám is hű marad a még meglehetősen fiatal hagyományokhoz, és hogy a község mindennapi életének tükrét tartja elénk. Az első oldalon az új topolyai mezőgazdasági iskola képe köszönti az olvasót. Ugyancsak az első oldalon olvashatjuk Harangozó Mihály községi elnök válaszait a Topolya gazdasági életével és fejlődésével kapcsolatos kérdésekre [...] megismerkedhetünk a község idei októberi díjasaival, továbbá Rajcsán István kongresszusi küldötttel, a helyi Umetnost bútorgyár eredményeivel, a közművelődési közösség munkájával és az iskolák távlataival. A *Munkásriporter*, a topolyaiak kétnyelvű folyóirata, tehát ezúttal is azt nyújtotta az olvasónak, amit az első két szám után jogosan elvárt: összefoglalót a község mindennapi életéről”.

1. Dér Zoltán [Dévavári Zoltán]: Elsekélyesített ragyogó ötlet. 7 *Nap*, 1964. december 25. 15.; Gerold László: Most majd elválík. Vendégrendező és vigjáték a szabadkai Népszínházban. MSz, 1964. december 25. 9.; Nagy József: Humor – művészi színvonalon. *Dolgozók*, 1964. december 25. 14.; Gerold, Pastyik 1970.

1964. december 16.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A milánói jugoszláv főkonzulátus épülete előtt valamivel éjfél után plasztikbomba robbant. A robbanás jelentős anyagi kárt okozott, de senki sem sérült meg. A merénylet alkalmával megrongálódott a vaskapu, és betörték a főkonzulátus, valamint a környező épületek ablakai [...] Olaszországi hírek szerint nyilvánvaló, hogy a támadás elkövetőit a neofasiszták között kell keresni.”

Ugyanott elhangzott: „Dolgozó polgár lesz a csavargóból. Pančevói tudósítónk egy érdekes kezdeményezésről számol be. A járás területén egyre több a munka- és otthon nélküli csavargó. Sokan távoli vidékről származnak, és a könnyű kereset reményében kerültek Pančevo környékére. Van köztük számos csaknem teljesen elzüllött csavargó is, sok nő és semmittevő fiatal. Valamennyien a község Népjóléti Bizottságának segélyéből tengődnek, és állandó veszélyt jelentenek a békés polgárság számára, mert a zaklatások mellett nem egyszer lopásra is vetemednek. A Községi Szkupstina elhatározta, hogy egy helyre telepíti és megpróbálja valamilyen mesterség kitanulására bírni őket. Természetesen a kísérlet nem kis vesződséggel jár, de ha sikerül, kettős haszna lesz belőle a társadalomnak: leveheti őket a költségvetésről, és dolgoz, tisztos polgárokat nevelhet belőlük.”

Sinkó Ervin Déry Tibornak: „Remélem időközben már megkapta a zagrebi Naprijed kiadóvállalat levelét, amelyben kéri, hogy közvetítő kizárásával kössenek szerződést a G.A. úr X-ben horvát kiadására. Közben beszéltem Živko Jelišić-tyel, a spliti *Mogućnost* című folyóirat szerkesztőjével, aki mondta nekem, hogy egy novelláját akarja fordíttatni és hogy – miután közöltem vele, hogy télen ide szándékozik jönni – a novelláért járó honorárium rendelkezésére fog állni. Én *Az óriás* című novelláját választottam ki a magyar novelláknak abba az antológiájába, amelyet én szerkeszték s már oda is adtam a fordítónak.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 304., 366–367.

1964. december 17.

Az *Ifjúság* című lapban Deák Ferenc interjút közölt Bosnyák Istvánnal és Tolnai Ottóval annak kapcsán, hogy az Ifjúsági Szövetség tartományi vezetősége > **1964. december 7-én** határozatot hozott az *Új Symposion* megalapításáról. Bosnyák István kijelentette: „Teljesen dogmamentesen

viszonyulva az eddigi munkához, az említett hagyományunk két elemét tartjuk szükségesnek maradéktalanul átvinni az *Új Symposion*ba. Elsősorban is: folyóiratunk sem akar olyan »vajdasági« orgánus lenni, amely a jugoszláv kultúrához ma már túlhaladott, elavult, »kisebbségi« pozícióról közeledik, hanem igenis szerves része igyekszik lenni ennek a kultúrának. Hagyományunk másik pozitív eleme pedig a radikális, mélyreható kritika igénye. Az *Új Symposion* olyan kulturális sajtószerv lesz, amely nem fog tartani a mindenféle szentimentalizmustól mentes, lényegig hatoló kritika szükségszerű velejárójától, a kockázattól.¹ A riporteri kérdésre, hogy „mi az, amit a *Symposion*ból maradéktalanul át szeretnétek vinni a folyóiratba”, Tolnai így válaszolt: „Inkább arról szólok, mit nem szeretnénk magunkkal vinni. Az utóbbi időben észrevettük, hogy saját tradícióink is zavarólag hatnak fejlődésünkben. Ettől egyrészt meg kell szabadulni, mert a tradíció (legyen az bármilyen) mindig köt is egy kicsit. Ennek ellenére is szükséges azt éreznünk, hogy mindent magunkkal viszünk, de csak mint tapasztalatot, s alapjában véve az egész mozgalmat előlről kezdjük. [...] a bizonyos pozitív irodalmi mozgalmiság mellett kritériumunk a műalkotás lesz, nem pedig az alkotó eddigi viszonyulása a *Symposion*hoz.”²

1. Bosnyák2, 65. – 2. Egy új folyóirat. Deák Ferenc beszélgetése Bosnyák Istvánnal és Tolnai Ottóval, az *Új Symposion* fő- és felelős szerkesztőjével és szerkesztőjével. *Ifjúság*, 1964. december 17. 11. Idézi Bosnyák 2003, 150–151.

1964. december 18.

A Szerbiai Újságírók Egyesülete Vajdasági Tanácsának rendes közgyűlésén megválasztották az Igazgatóbizottság új tagjait: elnök Varga László, alelnök Andrej Fekete, titkár Vukašin Drobac, pénztáros Kollin József.¹

1. Avramović, Miodrag-Žika: *Srebrni jubilej SNJ 1945–1970*. Beograd, 1971, Savez novinara Jugoslavije, 943.

1964. december 19.

Déry Tibor Sinkó Ervinnek: „Ezúttal mindössze annyit, hogy ma megérkezett a zágrábi kiadó levele. Közölni fogom vele a beleegyezésemet s azt a kérésemet, hogy a majd megkötendő szerződés szerinti előleget, január-február hónapokban ott vehessem fel (jobban mondva azt a részét, amelyet a mi Nemzeti Bankunk engedélye alapján majd fölvehetek).”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 306., 367–368.

1964. december 20.

A *Magyar Szóban* Vukovics Géza készített interjúút Bosnyák Istvánnal, Tolnai Ottóval és Végel Lászlóval az induló *Új Symposion*ról.¹ A fő- és felelős szerkesztő hangsúlyozta: „Nem tagadjuk, a folyóirattal tovább akarunk haladni azon az úton, amelyen elindultunk; dogmamentesen, minden kötöttség nélkül tovább fejleszteni az eddigi gyakorlatot.” Az interjúban szintén résztvevő szerkesztőbizottsági tag, Végel László viszont ezt így árnyalja, ellenpontozza: „Félreértettek bennünket azok, akik holmi dacszövetségnek tekintették mozgólódásunkat [...] Az úgynevezett szervezkedés, csoportosulás is csak formális jellegű, az összetartó erő: a közös erkölcsi meggyőződés, törekvés. Ennek pedig kézzelfogható eredménye a válogatott írásainkat egybefoglaló könyv, a *Kontrapunkt*, amely egyúttal megfelelő kiindulópont is a további munkában.” Tolnai aztán ezt az ellenpontot még inkább kiélezi: „Idáig vállalkozásunk mozgalmi jellege volt előtérben. Ahogy azonban kialakulnak az egyéniségek, megformálódnak az alkotók, az egybefogás magasabb szintet ér el: fő szempont a minőség lesz. Ennek jegyében semmilyen esztétikai megalkuvásra sem vagyunk hajlandók. Mindenesetre, a folyóirat lehetővé teszi, hogy az eddigi külső differenciálódást belső differenciálódás kövesse.” A „dogmamentesen, minden kötöttség nélkül” megvalósítandó kontinuitás és „az egész mozgalmat előlről kezdjük” szándékában testet öltő diszkontinuitás koncepciója közötti eltérés olyan

kifejezett volt, hogy utóbbi jegyében az induló folyóiratnak majdnem a címéből is kimaradt a folytonosság, s a Tolnai javasolta *Kontrapunkt* helyett csak a tanácsadásra felkért Sinkó Ervin ellenvéleményének köszönve lett *Új Symposion* a régiből.²

1. V. G.: Új folyóirat – mellékletből. Január 15-én jelenik meg a *Symposion* első száma. MSz, 1964. december 20. 16. – 2. Bosnyák 2003, 151–152.

1964. december 21.

Az Újvidéki Rádió Saffer Pál által szerkesztett *Ifjúsági műsor*ában Takács Magda egy zentai gitárlenekart mutatott be, Soltis Gyula pedig a szabadkai villamos művekben készített riportot. Ágoston András arról számolt be, hogy „Nemrég tartották meg Belgrádban a Szerb Köztársaság Egyetemista Szövetségének évi közgyűlését. A közgyűlés legnagyobb érdeklődéssel várt eseménye a felsőbb oktatásról szóló törvény kiegészítő törvénytervezetéről tartott vita volt. Nézzük csak, milyen öngazgatási szerveket lát elő ez a törvénytervezet [...] A Köztársasági Egyetemista Szövetség a közgyűlésén határozottan kimondta, hogy meg kell másítani a törvénytervezetet, és adott néhány ilyen irányú ajánlatot. Így például az »egyetemisták gyűlése« nagyban hozzájárulna ahhoz, hogy megnövekedjen az egyetemisták szerepe az öngazgatásban”. Sós József interjút készített két fiatal költővel abból az alkalomból, hogy „A közelmúltban ért véget az *Ifjúság* című lap irodalmi pályázatának első része. A zentai fiatalok kitétek magukért. Huszák Tibor és Balogh István jóvoltából a második és a harmadik díj a Tisza-parti városba került. Huszák Tibor az oromi elemi iskola magyar szakos előadója [...] Balogh István a gimnázium negyedik tanulója.” A műsorban elhangzott Guelmino Sándor *Széljegyzete a suboticaí amatőr festőkről* és Vajda Gábor „fiatal vajdasági költő” *Vers költő-hangon* című verse is.

Sinkó Ervin Ács Károlynak: „Frissiben írok, most volt itt Krleža és szóba kerültek a Maga versfordításai, amelyek most már, mint Németh elvtárstól értesültem, helyet kapnak a tervezett koprodukciós Krleža-kötetek között. Minthogy azonban a kötetek megjelenési dátuma egyelőre még nincs meghatározva, felmerült a gondolat, hogy a versfordításokat máris meg lehetne ismertetni – legalább is részben – a magyarországi közönséggel. Krleža ötlete, hogy küldje el őket Major Tamásnak, (Budapest, Nemzeti Színház) az ajánlattal, hogy rendezzen egy recitációs estét. Aktualitást adna a dolognak, hogy januárban bemutatják Pesten Krleža *Lédáját*.¹ Ha Majornak ír, hivatkozzék Krležára. Mint a *Híd* új szerkesztője, bizonyára hallotta Fehér Kálmántól, hogy a Szabó Ervinről szóló horvát nyelven megjelent brosúrából² két folytatásra való anyag az én előszavammal³ már ott van a *Híd* szerkesztőségében. Igen fontosnak vélném, hogy legalább még egy folytatásra is sor kerüljön s kérem, hogy erre nézve Fehér Kálmánnal való megbeszélés után, közölje a határozatukat. S még egy kérés: emlékeztesse Német elvtársat [Németh P. István], hogy Krležának a kiadási tervre tett megjegyzéseire adjon választ.”⁴

1. A Glembay családról írt drámai trilógia harmadik darabja. 1965 januárjában mutatták be Budapesten. – 2. Bikar Fedora: Szabó Ervin szerepe Magyarországon magyar és nem magyar népei munkásmozgalmában 1900-tól 1918-ig c. 68 oldalas gépirat. Egy részlet megjelent Sinkó fordításában a *Híd*, 1964. 12. 1390–1410. – 3. A nagy nevelő. *Híd*, 1964. 12. 1384–1389. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 307., 368.

1964. december 22.

Bosnyák István írta a Szocialista Szövetség Tartományi Vezetősége Végrehajtó Bizottságának, amely eszmepolitikai és kiadótevékenységgel foglalkozó bizottsága napirendre tűzte „egy magyar nyelvű ifjúsági folyóirat” megindításának kérdését: „A *Symposion* megalakulása [...] egybeesik a jugoszláviai magyar ifjú értelmiségiek felszabadulás utáni első homogén csoportjának a

létrejöttével is [...] A fiatal magyar értelmiségiek említett csoportja viszont, amely már a szocialista Jugoszláviában nőtt fel, nem volt megterhelve sem a művelődés lokalisztikus felfogásmódjával, sem pedig a »nemzeti kisebbség« komplexusával. A kultúra jugoszláv szellemiségének és szintjének az igényét hozta magával, s az említett két hagyományelemet kezdte szorgalmazni. A harmadikat, a »vajdaságit« pedig – tagadni. Ezzel a *Symposion* gyakorlatilag is a szellemi integrációt érvényesítette [...] A formális integráció helyett tehát a *Symposion*ban kezdettől fogva a tényleges jugoszláviaiáság van jelen.”¹

1. Bosnyák2, 69.

Aladics János beszámolója az Újvidéki Rádió *Kultúrrevüjében*: „Kezdjük azzal, hogy a költői szó és a zene nem álltak egymással szemben azon estén, amelyet a Novi Sad-i Ifjúsági Tribün rendezett. *Andante cantabile* volt az est neve, és Vera Blagojević és Perica Zubac-Pop adott elő verseiből, a Sonja Marinković kulturális egyesület vonósnégyese [Anika Gábor, Baranyai Jenő, László Tibor, Kovács Sándor] pedig Haydn, Boccherini és Csajkovszkij egy-egy szerzeményét szólaltatta meg.”

1964. december 23.

Az Újvidéki Rádió *Délutáni híradója* közölte: „A Vajdasági Szkupstinában a Tartományi Tanács szervezési-politikai bizottsága ülésezett. A járások megszüntetésére vonatkozó javaslatról és a kommunális rendszer további fejlesztésének távlatairól tárgyaltak. Erről a kérdésről a Vajdasági Szkupstina tartományi, valamint szervezési-politikai tanácsának e hó 29-i együttes ülésén határoznak.”

Jan Širka arról számolt be, hogy „Kovačićan [Antalfalva] ma délelőtt megtartották a Szocialista Szövetség IV. községi értekezletét, amelyen részt vett Rehák László, a Szocialista Szövetség Szerbiai Központi Bizottságának tagja és Juraj Njemoga, a Szocialista Szövetség Tartományi

Bizottságának tagja, valamint több mint száz küldött a kommuna falvaiból”. Dömény János pedig tudósításában jelentette: „Vanyek Tivadar, a már európai hírnevet élvező zrenjanini [Nagybecskerek] festőművész, a napokban nyitja meg Budapesten önálló kiállítását. Bécs és Brüsszel után a magyar fővárosban 30 új művével lép a műértő közönség elé.”

1964. december 24.

A Tanjug jelentése az Újvidéki Rádióban: „A Szövetségi Szkupstina Szövetségi és Gazdasági Tanácsának ma délelőtt kezdődött együttes ülésén a képviselők az ország jövő évi társadalmi tervjavaslatát vitatják [...] Petar Stambolić, a Szövetségi Végrehajtó Tanács elnöke és Nikola Mincević, az Országos Tervhivatal főigazgatója indokolta meg [...] Az expozék után a két tanács külön ülésen folytatta munkáját. A Szövetségi Tanácsban elsőnek Hajro Kapetanović képviselő az Ipari Bizottság nevében több észrevételt tett a tervjavaslatra és néhány új megoldást javasolt. Sergej Krajger felszólalásában ugyancsak számos bírálatot tett a tervjavaslatra, és hangoztatta, hogy csakis a strukturális kérdések eredményes megoldása biztosíthat eredményes fejlődést gazdasági életünkben. A Gazdasági Tanácsban felszólalt képviselők hasonlóképpen több kifogást emeltek és bíráló megjegyzést tettek a tervjavaslatra. Köztük Dušan Reljić, Miloš Samardžić és Alfred Fosko. Főképpen azért szálltak síkra, hogy a jövő évre szóló társadalmi tervben világosabban és szabatosabban határozzák meg a külkereskedelem céljait és rendszerét. Milan Đakov képviselő a mezőgazdasági szervezetek tevékenységének jövő évi kilátásairól beszélt. Egyebek között megemlítette, hogy Vajdaság mezőgazdasági szervezeteinek a következő hat évben 72 milliárd dinárt kell visszafizetniük, ami a mezőgazdaság jelenlegi akkumulációs képessége mellett szinte elképzelhetetlen. A jövő évi tervjavaslat bizonyos haladékokat irányoz elő a hitelrészletek törlesztését illetően. Đakov képviselő véleménye szerint ez a

könnyítés azonban egyáltalában nem elegendő arra, hogy a mezőgazdaság javítson helyzetén.”

Ugyanott Szalai István *Két évtized a nép és a szocializmus szolgálatában* címmel közölte: „A felszabadult Vajdaság első magyar sajtótermékének huszadik évfordulóját ünnepeljük ma. Két évtizeddel ezelőtt, amikor Szerémségben még dörrögtek az ágyuk, a mai napon jelent meg a *Szabad Vajdaság*, a mai *Magyar Szó* ősenek első száma [...] Az ünnepség ma délelőtt, a Forum lapkiadó vállalat munkástanácsának díszülésével kezdődött a Novi Sad-i Járási Szkupstina nagytermében [...] Minda Tibor, a Forum lapkiadó vállalat igazgatója néhány keresetlen szóban emlékezett vissza az újság történetére [...] Az ünnepi díszülés után a jelenlevők átvonultak a Tartományi Képviselőház klubhelyiségeibe, ahol Sóti Pál, a Szocialista Szövetség tartományi vezetőségének elnöke fogadást rendezett tiszteletükre.”

Bosnyák István Sinkó Ervinnek: „Kedves Sinkóék, jelentkezem néhány informatív sorral, többre csakugyan nem telik, rengeteg lótó-futó ügyünk van. Alapjában véve minden rendben. A nyomda elfoglaltsága miatt nem elsején, hanem 15-én jelenünk meg, ezt az időpontot gondoljuk később is állandósítani. A Sartre-intervjúnak azt a részét, amelyet Sinkóné ajánlt, hozni fogjuk, igazán nem érdektelen. Kár, hogy a *Vjesnik* lehozta, bár az itt nem jelent sokat, nem nagyon olvassák a lapot az emberek errefelé. Végre elkészült a *Kontrapunkt*, ma adjuk postára. Holnap este a Tribünön lesz róla egy beszélgetés, Bori Imre (!) fog bevezetőt mondani. Miroslav Krležának is küldünk a könyvből. Lassan készítjük már a második számot is, félig Kierkegaard-számnak tervezzük, s szeretnénk megkérni Sinkónét, ha volna ideje és módja, fordítsa le Kierkegaard *Don Juanját*. Ez, valamint Sinkó elvtárs esszéje mellett szeretnénk még írást kapni D. Grlíctől, és lehoznánk Lukács György esszéjét is Kierkegaard-ról, s így csakugyan komoly anyag gyűlne össze.”¹

1. Kézirat.

1964. december 25.

Az újvidéki Ifjúsági Tribün magyar műsora bemutatatta a *Symposion* munkatársainak *Kontrapunkt* című antológiáját.¹

1. *Ostvaren program Tribine mladih u sezoni 1964–65. god.* Kézirat. 1965. május 24.

1964. december 26.

Amit nem írtak a dicsérő oklevélre. Két kis portré az Újvidéki Rádió Bauer Fece Irén által szerkesztett *Gyermekműsor*ában. Foky István: „A napokban Cifra Erika második tanulóat kerestem fel a subotica Jovan Mikić elemi iskolában. Érdekes volt a kis római díjassal való találkozás. Amikor belépett a tanáriba, csengő hangon kérdezte: – Ki keres?! Egy kistermetű, szöske lányka állt előttem. Magabiztos fellépése elárulta, hogy egy talpraesett pajtással találkoztam. A díjról kezdtünk beszélgetni. Ugyanis Erika Rómában a II. díjat érdemelte ki egyik festményével az ideai nemzetközi gyermekrajzpályázaton.” Hoffmann Mária: „Orosz Ibolya halk szavú kislány, de nem félénk. Pajtásairól, iskolájáról és személyes élményéről bárkivel szívesen elbeszélget. Ha megered a szó az ajkairól, olykor az ember nyomban megismer egy melegen dobogó szívet, aki nemcsak magáért él, hanem örömet, derűt és jó szót osztogat környezetének [...] A *Jó Pajtás* szerkesztősége a nyáron jutalomkirándulásra vitte Ibolyát Šibenikbe. Másik négy társával megtekintették a šibeniki szabadtéri gyermekjátékokat.”

1964. december 28.

Az Újvidéki Rádió *Ifjúsági műsor*ában Guelmino Sándor azt fejtegette, hogy „Az ifjúsági szervezet még mindig nem tudja olyan mértékben maga köré gyűjteni a fiatalokat, s itt elsősorban a munkás- és paraszti ifjúságra gondolok, mint amennyire azt egy ilyen szervezettől elvárnánk. Egyes helyeken a klubok csak a pesti televízió antennáját rakták ki a tetőre, s amikor ezt a hibát jótáztették, a szerb ajkú ifjak már régen elszoktak,

elidegenedtek a klubtól. De történt ez fordítva is”. Vajda Gábor a feketicsi irodalmi életéről adott helyzetjelentést: „A feketicsi fiatalok művelődési lehetőségekben szűkölködnek. Az amatőr színház csak vontatottan halad munkájával, a moziban pedig egyoldalú, rossz filmek váltják egymást, arról nem is beszélve, hogy a klubokban a rádió és televízió mely műsorai érdeklík az ifúságot. Ezeket a körülményeket figyelembe véve mi, fiatal költők láttunk munkához. Irodalmi esték rendezésével segíteni akartunk a helyzeten. A Feketicsen vendégszereplő írók is biztattak bennünket, a könyvtár pedig anyagi támogatást nyújtott. Kezdetben akadály nélkül haladtunk. Költői életműveket mutattunk be, vajdasági írókat hívtunk vendégszereplésre, és velük együtt mi is felléptünk. Nem várt siker volt az eredmény [...] Arra a csekély összegre azonban, amelyet a könyvtár is csak segélyként kapott a községtől, nem sokáig támaszkodhattunk. Viszont az ifjúsági szervezettől sem kaptunk a dicséreten és buzdításon kívül egyebet. Így a költséges irodalmi estek lassanként elmaradtak [...] Bízunk, hogy községünk legközelebb a segélyek elosztásakor az ifjú sportolókon kívül az ifjú irodalmárookra is gondol.” Az *Ifjú vajdasági költők verseiből* rovatban ez alkalommal Podolszki József *Óda helyett* című verse hangzott el.

Az újvidéki Ifjúsági Tribün szerb műsora vitaestet szervezett *Küldöttek a VIII. kongresszusról* címmel. Részt vettek: dr. Bogoljub Stanković, Vladimir Gajin, Marija Pejić, Kókai Ferenc.¹

1. *Ostvaren program Tribine mladib u sezoni 1964–65. god.* Kézirat. 1965. május 24.

1964. december 29.

Az Újvidéki Rádióban Nagy Nándor közölte: „A Tartományi Szkupstina Tartományi és Szervezési-Politikai Tanácsa ma együttes ülésen vitatta meg a járások megszüntetésének kérdését. Ukropina Čedomir expozéja és a felszólalások hangsúlyozták a járások eddigi pozitív szerepét és

jelentőségét kiemelve azt, hogy gazdasági életünk fejlődése a községek nagyobb önállóságát, valamint a szabadabb integrációt és az öngazgatás továbbfejlesztését teszi szükségessé. Az expozét követő vita után a két tanács elfogadta a járások megszüntetésére vonatkozó javaslatot azzal, hogy azt a Szerb Szkupstina elé terjesztik.¹ A Tartományi Szkupstina Tartományi Tanácsa ezenkívül külön ülésen jóváhagyta a Tartományi Iskola-alapban eszközölt változtatásokat, és megvitatta a Szerb Legfelsőbb Bíróság Novi Sad-i osztályának káderösszetételére vonatkozó javaslatot.”

A *Kultúrrevüben* Bori Imre így összegezte az évet: „Átlagos esztendőről kell beszélnünk. »Normális« évről, amelyben nem történt semmi izgalmas: sem kimagasló, s nagy alkotás nem született, sem figyelmet keltő gondolatpárbaj, vita nem zajlott le [...] Irodalmunkban is érik, erjed az új törekvések világa, érettebb a hang és világosabban mutatkoznak meg az egyes írói arcélek. Annak a folyamatnak a sodrában élt irodalmunk ebben az esztendőben is, amely a pár esztendővel ezelőtt megindult osztódási folyamatban alakult ki, amelynek benső, irodalmunk szövetében megmutatózó eredményei ma már felmérhetetlenek ugyan, de remélhető, hogy hamarosan irodalmunk tisztább képletét hozza majd meg. Meg kell azonban azt is mondanunk, hogy ez az általában oly termékeny folyamat egyes íróink esetében a fonákját is megmutatta: tragikus jellegű meghasonlások, elnémulások és dacos lázongások, önémesztő dilemmák szülője is volt az alkotás egyéni mozzanatainak relációiban [...] Az intellektus minősége kezd uralkodóvá válni, és kezdi háttérbe szorítani az íróságról alkotott hagyományos nézeteinket, és nálunk oly ismerős magatartását [...] Nem szabad elhallgatnunk a *Híd* elmúlt évi jelentős nemzetközi afirmációját sem: könyveink még nehezen jutnak ki a nemzetközi irodalmi élet területére, a *Híd* azonban már megtette az első lépéseket, és áttörte azt a némaságot, amely eddigi körülvette mind a hazai

kulturális élet, mind pedig a külföld vonatkozásában. Ami figyelmet keltett folyóiratunkban, az a jugoszláv szellemiség volt, amely magyar nyelven oly erőteljesen mutatkozott meg a közölt tanulmányokban. Könyvünk nem jelent meg nagyobb számmal az elmúlt esztendőben [...] A múlt év irodalmi eseményei között kell számon tartanunk az *Ifjúság Symposion* című mellékletének megszűntét és a lap *Ifjú műhely* című rovatának megindulását – egy újabb nemzedék belépőjeként. A *Symposion Kontrapunkt* című antológiájával búcsúzott, s itt prezentálta azt, amit az egykori melléklet szerkesztői érdemesnek tartottak átmenteni. S ha most egy pillanatra is, de előre pillantunk az elkövetkező, 65-ös évre, nyomban egy új folyóiratot kell üdvözlőnk: az *Új Symposiont*, amely januárban indul meg – avantgardista törekvésekkel programjában.”

Sulhóf József *Zenei zárszámadásából*: „Ha valami is megsínylette a művelődéssel és művészetel szembeni szűkmarkúságot, különösen Vajdaságban, a zene az elmúlt évben igazi mostoha-gyerekké vált [...] Lehettek komoly gazdasági okai annak a teljes érdektelenségnek, ahogyan a társadalmi szervezetek figyelmen kívül hagyták a zenei nevelést és a zenekultúrát, de a következők olyan súlyosak, hogy éveken át, esetleg évtizedeken át érezhetők lesznek [...] megálltunk, egy helyben topogunk, sőt sok mindenben hanyatlás észlelhető, ami különben egy és ugyanaz [...] A zeneiskolák a közönnyel és meg nem értéssel küzdenek, különösen az elszaporodott és értékes nevelőmunkát végző alsófokú zeneiskolák. Néhol a munkásegységhez csatolták őket, másutt teljesen a tandíjából akarják fenntartani, bezárásukról is szó van [...] A szemlék nem tudtak olyan általános érdeklődést kelteni, mint megérdemelték volna. Sokszor el sem mehettek az iskolai együttesek, mert a helyi közművelődési illetékesek nem tudtak pénzt teremteni az olcsó utazásra sem. Valamilyen nagyobb zenei ünnepség sehol sincs Vajdaságban, noha erre annál

inkább ok lenne, mert a jó zenészek elvándorlása szerte az országban tovább tart.”

1. A járásokat a Vajdaságban ténylegesen > 1965. április 1-jén számolták fel. *U korak sa samoupravljanjem. Klub samoupravljajča – Novi Sad 1956–1986*. Novi Sad, 1986, 26.

1964. december 31.

Tito újévi üzenete az Újvidéki Rádióban: „Elvtársak, polgárok, nagy feladatokkal lépünk az új esztendőbe, de egyúttal az e feladatokra vonatkozó világos határozatokkal is, amelyeknek végrehajtását a JKSZ VIII. kongresszusa és a Szövetségi Szkupstina kötelességünkké tett. Meggyőződésem, hogy összes dolgozóink és felelős embereink kitartó erőbevetésével fokozatosan megbirkózunk mindezzel. Éppen a vezető káder, a vezető emberek viselik a legnagyobb felelősséget azért, hogy mindez megvalósuljon [...] Mert nekünk kell példát mutatnunk a gondolat- és akcióegységből, ha meg akarjuk tartani a nép bizalmát.”

Pillanatképek Novi Sadról az év utolsó délelőttjéről. Székely Marica: „A központban anynyi az ember, mintha az egész város az utcára költözött volna. No és a boltokban [...] az Uzor áruházban vagyunk, kedves hallgatóink. A vevő Dániel Erzsébet volt, akit a népszerű Oláh bácsi szolgált ki. Őt nem zavarja ez a nagy tolongás. Sőt. »A forgalommal csak elégedettek lehetünk. Hiszen nem mindennapi dolog, hogy 37 millió dinár készpénzünk van. Viszont olyan nagy árukészlettel vártuk az év utolsó napjait, mint eddig még soha.« Az autóbusz-állomáson, amely a vasútra viszi az utasokat, nagy a tolongás, úgy látszik, a különjáratok sem elegendőek az utazni vágyóknak. Szobonya Mihály hazautazik Doroszlóra. Vendégeket vár Novi Sadról [...] Milyen hajviseletek készülnek ma estére? Erre a kérdésre a Fodrászszerkezet kettes üzletében kaptunk feleletet Bacsza Erzsébettől [...] »A zaj és ez a nagy forgalom nyolc óráig tart. Azután mi maradunk az üzletben, és a mi frizuráink

készülnek el«. Ebben reménykedik Jovanka Nikolajević [...] Lázások az előkészületek. Hogy milyen lesz a hangulat? Erről majd holnap beszélünk.”

1964.

Az év folyamán megjelent könyvek:¹

Vajdasági magyar szerzők magyarul: Bányai János: *Bonyolult örömök* (Elbeszélések. Forum); Bori Imre: *Irodalmunk kiskönyve* (Antológia. Forum); B. Szabó György: *Éjszakák és hajnalok* (Tanulmányok, cikkek. Forum); Burány Béla: *Zentavidéki népballadák* (Zenta, Művelődési Központ); Burány Nándor: *Magunk próbaköve* (Cikkek. Forum); Csáth Géza: *A varázsló halála* (Elbeszélések. Budapest, Szépirodalmi, 1964.);² Fehér Ferenc: *Esővárók* (Versek. Forum); Fehér Kálmán: *Akvárium* (Versek. Forum); Komáromi József Sándor: *Emberöltő* (Elbeszélések. Forum); *Kontrapunkt* (Antológia. *Symposion*, 61–63. Forum); Kopeczky László: *Humor az alsó fiókból* (Humoreszkek. Forum); Németh István: *Hűtlen este* (Elbeszélések. Forum); Sinkó Ervin: *Epikurosz hervadt kertje* (Tanulmányok, esszék. Forum); Sinkó Ervin: *Magyar irodalom*. (Tanulmányok. Forum); Szeli István: *Zenta trói* (Tanulmány. Zenta, Történelmi Levéltár); Szerencsés József: *Szavatokban parázs* (Életrajzok. Forum); Tolnai Ottó: *Homorú versek* (Forum);³ *Zenta környéki népballadák* (Dr. Burány Béla gyűjtése. Zentai Füzetek).

Vajdasági magyar szerzők fordításban: *Pocsinka vo ocsite. Od poezija na Ungarcite vo Jugoszlavija* (Elpihenek a szemedben. A jugoszláviai magyar költészetből. Macedónra fordította Paszkal Gilevszki. Válogatta Juhász Géza. Kocso Racin, Szkopje, 93. 19 × 12 cm, 1500 példány);⁴ Géza Csáth: *Cservenata Eszti* ([A vörös Eszti – bolgárul.] Ptici v proštora. Szbornik ungarszki razkazi. Szófia, 1964, Narodna kultura, 240–250. Fordította Gizela Sorsics).⁵

Délszláv szerzők magyar fordításban:⁶ *A bölcs juhászlegény. Horvát népmese* (Čoban nadmudrio carevu kćer. Hrvatska narodna pripovetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *A három borsószem. Szlovén népmese* (O treh grahih. Slobenska ljudska pravljica. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2500 példány); *A kincses barlang. Horvát népmese* (Braća i blago. hrvatska narodna pripovetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *A medve és a róka. Horvát népmese* (Medved i lisica. Hrvatska narodna pripovjetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *A szegény fiú és a róka. Macedón népmese* (Sziromaskoto momce i lisicata. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *Az aranymadár. Szlovén népmese* (Zlatna ptica. Slovenska ljudska pravljica. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *Az okos leány. Szerb népmese* (Devojka cara nadmudrila. Srpska narodna pripovetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); *Az ördög meg az inasa. Szerb népmese* (Đavo i njegov šegrt. Srpska narodna pripovetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); Bevk, France: *Gyermekkorom hegyvilága* (Grivarjevi otroci. Fordította Fehér Ferenc. Forum, 209. 1500 példány); Božić, Mirko: *A kurlanok* (Kurlani. Gornji i Donji. Fordította Borbély János. Forum, 362. 3000 [2050] példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Cankar, Ivan: *Sötétben* (U tami. Fordította Bodrits István. Forum, 146. 1000 példány); Čopić, Branko: *Nikola Bursać kalandjai* (Doživljaji Nikolettine Bursaća. Fordította Herceg János. Forum, 172. 4949 példány. Az én olvasmányaim; *Gólyaemberek. Macedón népmese* (Siljan sztrkot. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); Konstantinović, Radimir: *Tiszták és piszkosak* (Čisti i prljavi. Fordította Dudás Kálmán. Forum, 347. 3000 példány); Krleža, Miroslav: *Areteus avagy legenda szent Ancilláról, a mennyei madárról* (Aretej. Fordította Csuka Zoltán, Vujicsics D. Sztoján. Buda-

pest, Színháztudományi Intézet, 187.); Krleža, Miroslav: *A Glembayak. Drámák* (Glembajevi. Drame. Fordította Dudás Kálmán. Forum, 525. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Krleža, Miroslav: *A Glembayak. Próza* (Glembajevi. Proza. Fordította Dudás Kálmán. Forum, 311. 4000 példány); Krleža, Miroslav: *Elbeszélések* (Fordította Csuka Zoltán. Forum, 349. 4000 példány); Krleža, Miroslav: *Filip Latinovicz hazatérése* (Povratak Filipa Latinovicza. Fordította Illés Sándor. Forum, 295. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Krleža, Miroslav: *Kirándulás Oroszországba. Esszék* (Izlet u Rusiju. Eseji. Fordította Szeli István. Forum, 612. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Krleža, Miroslav: *Versek* (Pjesme. Fordította Ács Károly). Emlékiratok (Sjećanja. Fordította Ács Károly, Csuka Zoltán. Forum, 622. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Krleža, Miroslav: *Zászlók 1–2.* (Zastave. Fordította Csuka Zoltán. Forum, 1581. 4000 példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Lovrak, Mato: *Hófényben* (Vlak u snijegu. Fordította Kopeczky László. Forum, 91. 5100 példány. Az én olvassmányaim; Matković, Marijan: *Álomvásár* (Vašar snova. Fordította Csuka Zoltán, Vujicsics D. Sztoján. Budapest, Színháztudományi Intézet, 129.); Novak, Slobodan: *Erős vár* (Tvrdi grad. Fordította Csuka Zoltán. Forum, 492. 2000 [1080] példány [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Nušić, Branislav: *Hajdukok* (Hajduci. Fordította Bencz Mihály. Forum, 135. 1600 példány); Peteršić, Vlado: *Sebhely* (Brazgotina. Budapest, Magvető, 417. 6800 példány); Petrović, Rastko: *A hatodik nap* (Dan šesti. Fordította Herceg János. Újvidék, Forum, 544. 600 példány); Seliškar, Tone: *A Kék Sirály* (Bratovščina Sinjega galeba. Fordította Fehér Ferenc. Forum, 125. 5100 példány. Az én olvassmányaim. [a jugoszláv–magyar közös könyvkiadás keretében]); Sremac, Stevan: *Papháború* (Pop

Ćira i pop Spira. Fordította Csuka Zoltán. Budapest, Európa, 322. 4600 példány); Sopov, Aco: *Örök várakozó.* (Versek. Fordította Fehér Ferenc. Forum, 86. 500 példány); *Vasfia sárkány.* *Szerb népmese* (Baš-Čelik. Srpska narodna pripovetka. Fordította Bodrits István. Forum, 28. 2000 példány); Vidović, Gabro: *A mellékutca nyomozói* (Trojica iz male ulice. Fordította Geller Tibor. Forum, 158. 1000 példány).

Magyar szerzők délszláv fordításban: Ady Endre: *Pesme* (Versek. Beograd, Rad); Déry Tibor: *Niki* (Novi Sad, Forum); Fejes Endre: *Groblje rđa* (Rozsdatemető. Sarajevo, Svjetlost); Fejes Endre: *Pokopalište rje* (Rozsdatemető. Murska Sobota, Pomurska založba); Illyés Gyula: *Ručak u dvorcu* (Ebéd a kastélyban. Novi Sad, Forum); József Attila: *Pesme* ([Versek]. Preveo Bogdan Čiplić. Red. Todor Manojlović. Beograd, Nolit);⁷ Kolozsvári Grandpierre Emil: *Breme časti* ([Pripovetke]. Novi Sad, Forum); Molnár Ferenc: *Junaci Pavlove ulice* (A Pál utcai fiúk. Zagreb, Mladost); Molnár Ferenc: *Junaci Pavlove ulice* (A Pál utcai fiúk. Beograd, Prosveta); Szabó Magda: *Srna* (Az őz. Novi Sad, Forum); Zilahy Lajos: *Kad duša zamire* (A lélek kialszik. Novi Sad, Bratstvo–Jedinstvo).

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszaki kiadványok száma és átlagos példányszáma: 7 (128 000); *Dolgozók* (16 000), *7 Nap* (21 000; 22 474⁸), *Híd* (1000), *Jó Pajtás* (24 500), *Ifjúság* (5500), *Magyar Szó* (37 000; Kalapis⁹ 36 700, vasárnap 65 894,¹⁰ hétköznap 31 742), *Mézeskalács* (13 500).¹¹

Az év folyamán az újvidéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén egyetemi oklevelet szerzett: Erdélyi László, Bakos Lajos, Bognár Mária, Nagy-Teleki Jolán, Hegedűs-Budanović Ida, Varga-Polyák Klára, Jódal Dezső, Virág Gábor, Magyar János, Bosnyák István, Ágoston Mihály, Sili Izabella, Bagi Ferenc, Tóth Ferenc, Horváth Marietta,

Fejős István. Az első fokozaton (kétéves képzés) végzett: Ragács Erzsébet, Szűcs Imre, Fehér Gyula, Evetović Edit, Barta Teréz, Szőnyi Mária, Farkas Zsuzsanna, Hornyik Miklós, Bittermann Júlia, Tripolszky Mária, Keceli-Mészáros Klára, Hullmann László, Börcsök László, Garai Béla, Raffai Ferenc.¹²

1. Juhász 1973. – 2. Déry 1977, 14. – 3. KNV73, 112. – 4. Paszkal Gilevszki: *A dal éneke*. 1985, Forum–Európa, 79.; KNV73, 111–112. – 5. Déry 1977, 113. – 6. *Književnost naroda Jugoslavije u Mađarskoj. Bibliografija 1945–1987*. Budimpešta, 1988, Udruženje izdavača i knjižara Mađarske. – 7. Kozocsa Sándor: *A magyar irodalom bibliográfiája 1961–1965*. Budapest, 1978, Gondolat, 568. – 8. Pénteki találkozások, 1971, 74. – 9. Kalapis 1994, 181. – 10. „Ez idő tájt mintegy százezer magyar család élt Vajdaságban, tehát a lap ekkor minden második családba eljutott.” Kalapis 1994, 84. – 11. Stoković 1975. – 12. *Filozofski fakultet 1954–1984*. Novi Sad, 1984, 201.

